

مروری بر رهنمودهای حضرت امام خمینی (ره)
و مقام معظم رهبری مدظله‌العالی
درباره مبانی نظری قانون حقوق و مسئولیت‌های
زنان (بخش فعالیت‌های اجتماعی)

کد موضوعی: ۲۷۰

شماره مسلسل: ۱۰۱۷۰

فروردین‌ماه ۱۳۸۹

دفتر: مطالعات فرهنگی

به نام خدا

فهرست مطالب

۱	چکیده
۱	مقدمه
۲	فصل اول - حقوق و مسئولیت‌های اجتماعی زنان
۲	فرهنگی
۲	۱. فرهنگ عمومی
۲۱	۲. آموزش
۲۹	۳. پژوهش
۳۱	قضایی
۳۷	بهداشتی
۳۸	اقتصادی
۴۲	فصل دوم - حقوق و مسئولیت‌های سیاسی
۴۲	۱. سیاست داخلی
۵۶	۲. سیاست بین‌المللی
۵۸	فصل سوم - حقوق و مسئولیت‌های امور دفاعی و نظامی
۵۸	۱. وجوب دفاع از اسلام و مملکت اسلامی
۵۹	۲. آموزش نظامی
۶۰	۳. شرکت در میدان جنگ
۶۰	۴. فداکاری زنان در دفاع مقدس
۶۱	۵. شهادت و شهادت‌طلبی
۶۲	۶. نقش زنان در پشت جبهه
۶۵	فصل چهارم - نقش زنان در پیروزی انقلاب اسلامی
۶۵	۱. پیشقدم بودن زنان در نهضت
۶۶	۲. حضور شجاعانه زنان در تظاهرات
۶۸	۳. کمک‌های مالی زنان به مستضعفین
۶۹	فصل پنجم - آسیب‌های تهاجم فرهنگی علیه زنان
۶۹	۱. خودباختگی و غرب‌گرایی
۷۰	۲. کشف حجاب
۷۳	۳. اختلاط زن و مرد
۷۳	۴. تظاهر به آزادی زنان در رژیم طاغوت
۷۵	پی‌نوشت‌ها
۸۳	منابع و مأخذ

مروری بر رهنمودهای حضرت امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری مدظله‌العالی درباره مبانی نظری قانون حقوق و مسئولیت‌های زنان (بخش فعالیت‌های اجتماعی)

چکیده

منشور حقوق و مسئولیت‌های زن در نظام جمهوری اسلامی ایران، اهتمامی بر تبیین حقوق و تکالیف زنان در اسلام داشته و مبتنی بر قانون اساسی، اندیشه‌های والای بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران و رهبر معظم انقلاب و با بهره‌گیری از سند چشم‌انداز بیست‌ساله و سیاست‌های کلی نظام و با لحاظ قوانین موجود و خلأها و کاستی‌های آن و به‌منظور تحقق عدالت و انصاف در جامعه زنان مسلمان است.^۱

در این گزارش سعی بر آن بوده که شرح و تبیین بندهای منشور فوق، در حوزه فعالیت‌های سیاسی و اجتماعی زنان، براساس دیدگاه‌های حضرت امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری انجام شود. فعالیت‌های اجتماعی زنان در بخش‌های فرهنگی، قضایی، بهداشتی، اقتصادی و فعالیت‌های سیاسی آنان در بخش‌های سیاست داخلی، بین‌المللی و امور دفاعی و نظامی مورد نظر بوده است. همچنین در این گزارش نظرات ارزشمند و مهم حضرت امام خمینی (ره) درخصوص حضور فعال زنان در روند پیروزی انقلاب اسلامی و آسیب‌های تهاجم فرهنگی علیه زنان در نظام منحل پهلوی بیان شده است.

مقدمه

سند چشم‌انداز بیست‌ساله جمهوری اسلامی ایران که برگرفته از رهنمودهای مقام معظم رهبری مدظله‌العالی است، نمادی از آرمان‌های متعالی و حیات بخش اسلام در الگوی عصری و منطبق با نیازهای نسل جدید است، جامعه ایرانی را توسعه یافته، متکی بر اصول اخلاقی و ارزش‌های اسلامی، ملی و انقلابی، برخوردار از دانش پیشرفته، امنیت و عدالت اجتماعی دانسته است. که در آن انسان‌هایی فعال، مسئولیت‌پذیر، ایثارگر، مؤمن، رضایت‌مند، رشد یافته و برخوردار از وجدان

کاری و انضباط اجتماعی و متعهد به انقلاب و نظام اسلامی و مفتخر به ایرانی بودن در خدمتند. در چنین جامعه رشدیافته‌ای زنان نیز که نقش اساسی در تربیت نیروی انسانی فعال و تأثیرگذار دارند و از رشد و تعالی بیشتری برخوردارند و همان‌گونه که در مقدمه قانون اساسی اشاره شده است برای ایجاد تحولات اساسی فرهنگی ابتدا، باید نیروی انسانی فعال جامعه از فضای حاکمیت طاغوت به حاکمیت الهی متحول شود و دستیابی به این تحول اصولی از اقشار مظلوم‌تر و مؤثرتر، میسر است، لذا در ایجاد بنیادهای اجتماعی اسلامی، ابتدا باید نیروهای انسانی تحت ستم و استثمار حقوق انسانی و هویت الهی خویش را بازیابند و در این بازگشت به خویش، زنان که بیشتر مورد ستم نظامات طاغوتی قرار داشته‌اند مورد توجه بیشتری در دستیابی به حقوق از دست رفته قرار می‌گیرند. زن در این نگرش از حالت «شیء بودن» یا «شخص بودن» صرف خارج شده و شخصیت حقیقی خویش را در نفی فرهنگ سود، سرمایه و مصرف‌زدگی بازیافته و در جایگاه پراج مادری و نقش خطیر کمال‌بخشی به انسان‌ها قرار می‌گیرد. در این شرایط است که علاوه بر اصلی‌ترین نقش که تولید نیروی انسانی صالح و سالم است، فرد نیز انسانی متعهد و مسئول در میادین مختلف فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، هم‌رزم مردان فعال و اثرگذار بوده و هر روز مؤثرتر در عرصه کرامت انسانی می‌درخشد. مجموعه پیوست با رویکرد جمع‌آوری دیدگاه‌های رهبران در عرصه حضور اجتماعی، با نگرشی بر برخی از مواد قانون «حقوق و مسئولیت‌های زنان» سعی دارد به تبیین جایگاه و نقش فعال و اثرگذار زنان در جامعه بپردازد. امید است با تکمیل این مجموعه حضور زنان در کلیه عرصه‌ها کامل تبیین و زمینه‌ساز تحول دیدگاه‌ها به سوی آرمان‌های متعالی اسلام شود.

فصل اول - حقوق و مسئولیت‌های اجتماعی زنان

فرهنگی

۱. فرهنگ عمومی

بیانات امام خمینی (ره)

- ما می‌خواهیم زن به مقام والای انسانیت خودش باشد نه ملعبه باشد؛ نه ملعبه در دست مردها باشد، در دست اراذل باشد.

- زن باید در سرنوشت خودش دخالت داشته باشد.^(۱)

- زن انسان است؛ آن هم یک انسان بزرگ. زن مربی جامعه است، از دامن زن انسان‌ها پیدا می‌شوند. مرحله اول مرد و زن صحیح، از دامن زن است. مربی انسان‌ها زن است. سعادت و شقاوت کشورها بسته به وجود زن است. زن با تربیت صحیح خودش انسان درست می‌کند و با

تربیت صحیح خودش کشور را آباد می‌کند. مبدأ همه سعادت‌ها از دامن زن بلند می‌شود. زن مبدأ همه سعادت‌ها باید باشد.^(۲)

- اگر زن‌های انسان‌ساز از ملت‌ها گرفته بشود، ملت‌ها به شکست و انحطاط مبدل خواهند شد، شکست خواهند خورد، منحل خواهند شد.^(۳)

- اسلام زن را مثل مرد در همه شئون - در همه شئون - همان طوری که مرد در همه شئون دخالت دارد زن هم دخالت دارد. همان طوری که مرد باید از فساد اجتناب کند، زن هم باید از فساد اجتناب کند... زن‌ها باید انسان باشند. زن‌ها باید تقوا داشته باشند. زن‌ها مقام کرامت دارند. زن‌ها اختیار دارند؛ همان طوری که مردها اختیار دارند.^(۴)

- تشیع که مکتبی است انقلابی و ادامه اسلام راستین پیامبر(ص) است همچون خود شیعیان، همیشه مورد حملات ناجوانمردانه مستبدین و استعمارگران بوده است. تشیع نه تنها زنان را از صحنه زندگی اجتماعی طرد نمی‌کند، بلکه آنان را در جامعه در جایگاه رفیع انسانی خود قرار می‌دهد. ما پیشرفت‌های دنیای غرب را می‌پذیریم، ولی فساد غرب را که خود آنان از آن ناله می‌کنند نه.^(۵)

بیانات مقام معظم رهبری

- ... بخش مهم دیگری به‌عهده خود زنان است، اولاً با تحصیلات، با کسب معارف دین و علم فقط هم تحصیلات رسمی مطرح نیست با کتاب و معارف آشنا بودن و با کتاب انس گرفتن امکان دارد و بخش عمده‌ای هم بر اثر آگاهی از آن حقوقی که اسلام برای زن مسلمان و زن خانواده قرار داده است. اگر از این راهی که انگشت اشاره اسلام به آن اشاره می‌کند، استفاده شود و آن راه پیموده بشود، یقیناً آن ستمی که در طول تاریخ در جوامع مختلف - از جمله متأسفانه در جوامع مسلمان - بر زن می‌رفته است، خبری نخواهد ماند و از بین خواهد رفت...^(۶)

- شما ببینید وقتی زن مسلمان به فطرت و به اصل خود برمی‌گردد، چه معجزه عظیمی درست می‌کند! آن‌چنان‌که در انقلاب ما و در نظام اسلامی ما بحمدالله مشاهده شد و امروز هم مشاهده می‌شود. ما کجا آن قدرت و عظمت را از زنان دیده بودیم که امروز از مادران شهدا می‌بینیم؟ کجا ما آن فداکاری‌ها را از زنان جوان دیده بودیم، که با فرستادن همسران محبوبشان به جبهه‌های جنگ، آنها با خاطر آسوده در این میدان‌ها باشند؟ این، عظمت اسلام است که در چهره زنان انقلابی ما، در دوران انقلاب و امروز، بحمدالله آشکار است. تبلیغ نکنند که با حفظ حجاب، با حفظ عفت، با خانه‌داری و با تربیت فرزند، انسان نمی‌تواند کسب علم کند. ما امروز بحمدالله چقدر زنان دانشمند و عالم در رشته‌های مختلف در جامعه‌مان داریم. دانشجویان کوشا و با استعداد و با ارزش، فارغ‌التحصیلان سطح بالا، پزشکان ممتاز و طراز بالا! امروز در جمهوری اسلامی رشته‌های

گوناگون علمی در اختیار خانم‌هاست؛ زن‌هایی که عفاف و عصمتشان را هم حفظ کردند، طهارت زنانه را هم حفظ کردند، حجاب را هم - به شکل کامل - حفظ کردند، به تربیت فرزند هم به شیوه اسلامی می‌رسند، شوهرداری را نیز همان‌طوری که اسلام گفته است انجام می‌دهند، فعالیت علمی و سیاسی هم می‌کنند. الان در بین شما - مجموع خانم‌هایی که اینجا تشریف دارید - عده زیادی هستند که فعالیت‌های سیاسی و اجتماعی دارند؛ آن هم فعالیت‌های ممتاز و برجسته؛ چه خانم‌های مجرد، چه خانم‌هایی که متأهلند و همسران آنها افتخار می‌کنند و باید هم افتخار کنند که زن‌هایشان در میدان‌های گوناگون پیشتازند. با روحیه اسلامی و در محیط اسلامی، زن می‌تواند به کمال واقعی خود برسد؛ دور از آن هرزگی‌ها، دور از آن تجمل‌گرایی‌ها و دور از پست‌شدن و حقیرشدن در مقابل مصرف.^(۷)

- در زندگی معمولی این بزرگوار، یک نکته مهم است و آن جمع بین زندگی یک زن مسلمان در رفتارش با شوهر و فرزندان و انجام وظایفش در خانه از یک طرف و بین وظایف یک انسان مجاهد غیور خستگی‌ناپذیر در برخوردش با حوادث سیاسی مهم بعد از رحلت رسول اکرم (ص) که به مسجد می‌آید و سخنرانی و موضعگیری و دفاع می‌کند و حرف می‌زند و یک جهادگر به تمام معنا و خستگی‌ناپذیر و محنت‌پذیر و سختی تحمل‌کن است، از طرف دیگر. همچنین از جهت سوم، یک عبادتگر و پیادارنده نماز در شب‌های تار و قیام‌کننده لله و خاضع و خاشع برای پروردگار است و در محراب عبادت، این زن جوان مانند اولیای کهن الهی، با خدا راز و نیاز و عبادت می‌کند.

این سه بُعد را با هم جمع کردن، نقطه درخشان زندگی فاطمه زهرا (علیه‌السلام) است. آن حضرت، این سه جهت را از هم جدا نکرد. بعضی خیال می‌کنند انسانی که مشغول عبادت می‌باشد، یک عابد و متضرع و اهل دعا و ذکر است و نمی‌تواند یک انسان سیاسی باشد. یا بعضی خیال می‌کنند کسی که اهل سیاست است - چه زن و چه مرد - و در میدان جهاد فی سبیل الله حضور فعال دارد، اگر زن است، نمی‌تواند یک زن خانه با وظایف مادری و همسری و کدبانویی باشد و اگر مرد است، نمی‌تواند یک مرد خانه و دکان و زندگی باشد. خیال می‌کنند اینها باهم منافات دارد؛ درحالی که از نظر اسلام، این سه چیز با یکدیگر منافات و ضدیت که ندارد؛ در شخصیت انسان کامل، کمک‌کننده هم است.^(۸)

- ما باید این راه را برویم. ما هم باید گذشت کنیم، ایثار کنیم، اطاعت خدا کنیم، عبادت کنیم. مگر نمی‌گوییم که «حتی تورم قدماها»؟^۱ این قدر در محراب عبادت خدا ایستاد! ما هم باید در محراب عبادت بایستیم. ما هم باید ذکر خدا بگوییم. ما هم باید محبت الهی را در دلمان روزبه‌روز زیاد کنیم. مگر نمی‌گوییم که با حال ناتوانی به مسجد رفت، تا حق را احقاق کند؟ ما هم باید در همه حالات

تلاش کنیم، تا حق را احقاق کنیم. ما هم باید از کسی نترسیم. مگر نمی‌گوییم که یکتنه در مقابل جامعه بزرگ زمان خود ایستاد؟ ما هم باید همچنان که همسر بزرگوارش فرمود «لا تستوحشوا فی طریق الهدی لقله اهل»،^۱ از کم بودن تعدادمان در مقابل دنیای ظلم و استکبار نترسیم و تلاش کنیم. مگر نمی‌گوییم که آن بزرگوار کاری کرد که سوره دهر درباره او و شوهر و فرزندان نازل شد؟ ایثار نسبت به فقرا و کمک به محرومان، به قیمت گرسنگی کشیدن خود؛ «و یؤثرون علی انفسهم ولو کان بهم خصاصة».^۲ ما هم باید همین کارها را بکنیم. این نمی‌شود که ما دم از محبت فاطمه زهرا (س) بزنیم، درحالی که آن بزرگوار برای خاطر گرسنگان، نان را از گلولی خود و عزیزانش – مثل حسن و حسین (ع) و پدر بزرگوارشان (علیه‌السلام) – برید و به آن فقیر داد؛ نه یک روز، نه دو روز؛ سه روز! ما می‌گوییم پیرو چنین کسی هستیم؛ ولی ما نه فقط نان را از گلولی خود نمی‌بریم که به فقرا بدهیم، اگر بتوانیم، نان را از گلولی فقرا هم می‌بریم.^(۹)

– عزیزان من! عظمت فاطمه زهرا (س)، در سیره آن بزرگوار آشکار است. یک مسئله این است که ما چه شناختی از فاطمه زهرا (س) داریم؟ این یک حرف است. بالأخره دوستان اهل بیت علیهم السلام، در طول زمان، تا آنجا که توانستند سعی کردند به حق دختر پیغمبر، فاطمه زهرا (س) معرفت پیدا کنند. چنین هم نیست که کسی خیال کند همان‌طور که در زمان ما، این بزرگوار اینقدر در دل‌ها عزیز و در چشم‌ها شیرین است، همیشه همین‌طور بوده است. امروز بحمدالله دوران اسلامی است، دوران حکومت قرآن است، دوران حکومت علوی و حکومت اهل بیت علیهم‌السلام است و آنچه در دل‌هاست، بر زبان‌ها جاری می‌شود. قدیمی‌ترین دانشگاه اسلامی در دنیای اسلام – مربوط به قرن سوم و چهارم – به نام فاطمه زهرا (س) است. نام دانشگاه معروف «الازهر» در مصر از نام فاطمه زهرا (س) گرفته شده است. در گذشته به نام فاطمه زهرا (س) دانشگاه تأسیس می‌کردند. حتی خلفای فاطمی که بر مصر حکومت می‌کردند، شیعه بودند. قرن‌هاست که شیعه سعی کرده به حق این بزرگوار معرفت پیدا کند.^(۱۰)

بند «۶۰» – حق و مسئولیت در کسب و افزایش آگاهی نسبت به شخصیت، حقوق و نقش خویش در عرصه‌های مختلف زندگی منطبق با آیین مقدس اسلام.

بیانات مقام معظم رهبری

– اگر فرض کنیم بشود در جامعه‌ای از مظلومیت زنان – که این مظلومیت هم یک علل طبیعی و قهری دارد – جلوگیری کرد، فقط در سایه اخلاق و قانون و تهذیب و تہذب مردان است.^(۱۱)

۱. نهج‌البلاغه، خطبه ۲۰۱.

۲. سوره حشر، آیه ۹.

- در مسئله زن از دنیا طلبکاریم؛ ما مدعی دنیا نیستیم. حالا مؤسسات وابسته به سازمان ملل یا غیر آنها یا فلان مجموعه روزنامه‌نگار بیایند به اسم حقوق بشر، موضوع حجاب و بعضی از این قبیل چیزها را زیر سؤال بکشند و اظهار طلبکاری کنند، این واقعیت قضیه را عوض نمی‌کند. ما از دنیا طلبکاریم. دنیا که عرض می‌کنم، یعنی دنیای غرب. ما هستیم که به دنیا خطاب می‌کنیم و می‌گوییم: شما به بشریت عموماً و به زن خصوصاً خیانت کرده‌اید؛ با کشاندن زن و مرد به وادی ابتلائات جنسی و برافروختن و دامن زدن به آتش زیاده‌روی‌های جنسی بی‌قانون و بی‌نظم در جامعه، با آوردن زن به شکل متبرج به وسط میدان. معلوم است که زن، آن بخش زیبای آفرینش بشر است. این بخش زیبا به‌طور طبیعی با اندکی در پرده بودن همراه است؛ این خاصیت این بخش زیبا و لطیف وجود انسانی است. این پرده را دریدن و آنچه را که باید با نظم و قانون پیگیری شود - آن نیاز غریزی انسانی، چه در زن و چه در مرد - بی‌قانون و بی‌نظم در جامعه رواج دادن، بزرگترین خیانتی است که در درجه اول به زن و در درجه بعد به همه بشریت - زن و مرد - انجام گرفته؛ این کار را سیاست‌های غربی کرده‌اند. البته اولین ضرر و بزرگترین ضرر را هم خودشان برده‌اند. الان مسئله همجنس‌گرایی در دنیای غرب یکی از ابتلائات است. البته به رو نمی‌آورند؛ اما حقیقت قضیه این است که امروز برای اندیشمندان و آنها یکی از دردهای بزرگ و غیرقابل علاج شده است؛ چاره‌ای هم ندارند. آن‌طور حرکت کردن، آن‌طور ادبیات پرده‌درانه و عریان در زمینه مسائل جنسی و ارتباط زن و مردم را به میان آوردن، آن‌طور جنس زن را - یعنی همان بخش زیبا و لطیف و مستور و در پرده وجود بشر را - برای شغل، برای تبلیغات، برای کار، به میدان کشاندن، از لب‌خند او، از زیبایی‌های او، از جسم او، از چهره او برای ترویج فلان جنس بی‌ارزش و پست، برای به‌دست آوردن پول استفاده کردن، این چیزها را هم دنبال خودش دارد؛ طبیعی است. این کارها را دنیای غرب کرده، این کارها را سیاست‌های غربی کرده‌اند؛ مربوط به ادیان هم نیست، مربوط به مسیحیت و یهودیت هم نیست؛ مربوط به سیاست‌های جدیدی است که از حدود صدوپنجاه سال پیش - حالا دقیق نمی‌توانم عرض کنم - در دنیا رایج شده... بنابراین دنیای غرب باید پاسخگو باشد؛ چون به زن ضربه زده‌اند؛ به حقوق زن تجاوز کرده‌اند؛ ارزش زن را تنزل داده‌اند؛ به اسم طرفداری، به او خیانت کرده‌اند. این مطلبی است که ما داریم.^(۱۲)

بند «۶۱» - حق مصونیت از تعرض گفتاری و رفتاری دیگران و مسئولیت گفتار و رفتار خویش همراه با احترام نسبت به اعضای جامعه.

بیانات امام خمینی (ره)

- زنان در انتخاب فعالیت و سرنوشت و همچنین پوشش خود با رعایت موازین آزادند و تجربه کنونی فعالیت های ضد رژیم شاه، نشان داده است که زنان بیش از پیش آزادی خود را در پوششی که اسلام می گوید یافته اند.^(۱۳)

- حجاب به معنای متداول میان ما که اسمش حجاب اسلامی است با آزادی مخالفتی ندارد. اسلام با آنچه خلاف عفت است مخالفت دارد و ما آنان را دعوت می کنیم که به حجاب اسلامی رو آورند و زنان شجاع ما دیگر از بلاهایی که غرب به عنوان تمدن به سرشان آورده است به ستوه آمده اند و به اسلام پناهانده شده اند.^(۱۴)

- در اسلام زن باید حجاب داشته باشد، ولی لازم نیست که چادر باشد، بلکه زن می تواند هر لباسی را که حجابش را به وجود آورد اختیار کند.^(۱۵)

بیانات مقام معظم رهبری

- حجاب به معنی منزوی کردن زن نیست. وقتی که به صحنه تفکرات عالم نگاه می کنم و بینش اسلام را مشاهده می نمایم، به روشنی درمی یابم که جامعه بشری هنگامی خواهد توانست نسبت به مسئله زن و رابطه زن و مرد سلامت و کمال مطلوب خود را پیدا کند که دیدگاه های اسلام را بدون کم و زیاد و بدون افراط و تفریط درک کند و کوشش نماید آنها را ارائه کند... اسلام می خواهد که رشد فکری و علمی و اجتماعی و سیاسی و بالاتر از همه فضیلتی و معنوی زنان به حد اعلی برسد و وجودشان برای جامعه و خانواده بشری به عنوان یک عضو، حد اعلای فایده و ثمر را داشته باشد. همه تعالیم اسلام از جمله مسئله حجاب براین اساس است. مسئله حجاب، به معنای منزوی کردن زن نیست. اگر کسی چنین برداشتی از حجاب داشته باشد، برداشتش کاملاً غلط و انحرافی است. مسئله حجاب به معنای جلوگیری از اختلاط، به ضرر جامعه و به ضرر زن و مرد، به خصوص به ضرر زن است. حجاب، به هیچ وجه مزاحم و مانع فعالیت های سیاسی و اجتماعی و علمی نیست؛ دلیل عینی اش هم شما هستید. شاید عده ای تعجب می کردند، هنوز هم تعجب می کنند که خانمی در سطح بالای علمی در هر رشته ای وجود داشته باشد که خودش را با تعالیم اسلامی و از جمله مسئله حجاب منطبق کند.^(۱۶)

- هر حرکتی که برای دفاع از زن انجام می گیرد، باید رکن اصلی آن رعایت عفاف زن باشد. همان طور که عرض کردم، در غرب به خاطر اینکه به این نکته توجه نشد، کار به این بی بندوباری ها کشید. نباید بگذارند عفت زن، که مهمترین عنصر برای شخصیت زن است مورد بی اعتنائی قرار بگیرد. عفت در زن وسیله ای برای تعالی و تکریم شخصیت زن در چشم دیگران، حتی در چشم خود مردان

شهوتران و بی‌بند و بار است. عفت زن مایه احترام و شخصیت اوست.^(۱۷)

- حجاب، تکریم آن کسی است که در حجاب است. حجاب زن، تکریم زن است. در بیشتر کشورها - حالا من «بیشتر» که می‌گویم، چون همه را اطلاع ندارم - در گذشته، در قدیم، در همین اروپا تا دویست سیصد سال پیش زن‌های اعیان و اشراف حجابی روی صورتشان می‌انداختند؛ در بعضی از فیلم‌های قدیمی شاید دیده باشید. یک حجاب می‌انداختند که چشم‌ها به روی آنها نیفتد. این، تکریم است. در ایران باستانی زن‌های اعیان و اشراف و رؤسا همه با حجاب بودند؛ زن‌های افراد پایین و طبقات پست، نه، بی‌حجاب هم می‌آمدند؛ مانعی هم نبود. اسلام آمد این تبعیض را گذاشت کنار، گفت خیر، زن باید باحجاب باشد؛ یعنی این تکریم مال همه زنان است. این است نظر اسلام. آن وقت آنها حالا شده‌اند طلبکار، ما شده‌ایم بدهکار! آنها بدهکارند؛ آنها باید بگویند چرا زن را مثل یک کالا وسیله شهوترانی قرار دادند. یک آماری را همین دیروز برای من نقل کردند - آمار مال یک هفته قبل است - که یک‌سوم زن‌های دنیا از دست مردها کتک می‌خورند! به‌نظر من اشک انسان در می‌آید؛ این گریه‌آور است و این بیشتر در کشورهای صنعتی است؛ در کشورهای فرنگی است و ناشی از همان خشونت‌های جنسی و مطالبات خشن جنسی است که مرد از زن دارد. این هوچیگری‌های آنها در مورد زن است؛ آن وقت راجع به زن بحث می‌کنند: شما حجاب را اجباری کردید. خود آنها بی‌حجابی را اجباری می‌کنند، دختر دانشجو را در دانشگاه راه نمی‌دهند، به‌خاطر اینکه روسری دارد، آن وقت به ما می‌گویند چرا شما حجاب را اجباری کردید! این در جهت کرامت زن است، آن در جهت پرده‌داری و بی‌احترامی به زن است و از این قبیل مواردی هست که اینها هوچیگری‌های غرب است.^(۱۸)

- محیط دانشگاه‌ها بسیار مهم است. در محیط دانشگاه‌ها، خانم‌های دانشجو و استاد باید بکوشند روحیه و فرهنگ اسلامی را ترویج کنند. اجازه ندهید به کسانی - اگر خدای نکرده در دانشگاه‌های کشور هستند - که نسبت به حجاب اسلامی یا زنان و دانشجویان دختر مسلمان بی‌احترامی کنند.^(۱۹)

- من به‌خصوص تأکید می‌کنم، نسبت به رفتار زن و مرد و پوشش زنان در داخل ادارات. بعضی شکوه دارند؛ گله دارند. خانواده‌های شهدا و زنان مؤمن به ما شکایت می‌کنند. به اینجا تلفن می‌کنند، نامه می‌نویسند، یا ما را که می‌بینند، مکرر می‌گویند که رفتار بعضی از زنان جامعه ما، رفتار مناسب و شایسته شأن زن مسلمان نیست. با اصلاح این زنانی که در ادارات مشغول کارند، بخش عمده‌ای از این موضوع، اصلاح می‌شود. این بانوان مسلمانی که در اداراتند، باید رفتارشان، لباسشان، زینشان و منششان مسلمانی باشد و شما در این زمینه تکلیف و مسئولیت دارید. البته با روش اسلامی؛ با همان شیوه‌ای که نهی از منکر اسلامی دارد و نه با روش‌های غیراسلامی و

خشونت‌های نادرست.^(۲۰)

- مسئله بعد، مسئله اهمیت دادن به عفاف در زن است. هر حرکتی که برای دفاع از زنان انجام می‌گیرد، باید رکن اصلی آن رعایت عفاف زن باشد. همان‌طور که عرض کردم، در غرب به‌خاطر اینکه به این نکته توجه نشد - یعنی مسئله عفت زنان مورد اهتمام قرار نگرفت و به آن اعتنایی نکردند - کار به این بی‌بندوباری‌ها کشید. نباید بگذارند عفت زن - که مهمترین عنصر برای شخصیت زن است - مورد بی‌اعتنایی قرار گیرد. عفت در زن، وسیله‌ای برای تعالی و تکریم شخصیت زن در چشم دیگران، حتی در چشم خود مردان شهوت‌ران و بی‌بندوبار است. عفت زن، مایه احترام و شخصیت اوست. این مسئله حجاب و محرم و نامحرم و نگاه کردن و نگاه نکردن، همه به‌خاطر این است که قضیه عفاف در این بین سالم نگهداشته شود. اسلام به مسئله عفاف زن اهمیت می‌دهد. البته عفاف مرد هم مهم است. عفاف مخصوص زنان نیست؛ مردان هم باید عقیف باشند. منتها چون در جامعه، مرد به‌خاطر قدرت جسمانی و برتری جسمانی، می‌تواند به زن ظلم کند و برخلاف تمایل زن رفتار نماید، روی عفت زن بیشتر تکیه و احتیاط شده است. شما امروز هم که در دنیا نگاه کنید، می‌بینید یکی از مشکلات زنان در دنیای غرب، به‌خصوص در کشور ایالات متحده آمریکا، همین است که مردان با تکیه به زورمندی خودشان، به عفت زن تعدی و تجاوز می‌کنند. آمار منتشر شده ازسوی مقامات رسمی خود آمریکا را من دیدم که یکی مربوط به دادگستری آمریکا و یکی هم مربوط به یک مقام دیگری بود. آمارها واقعاً وحشت‌انگیز است. در هر شش ثانیه، یک تجاوز به عفت در کشور آمریکا صورت می‌گیرد! ببینید چقدر مسئله عفت مهم است و وقتی بی‌اعتنایی کردند، قضیه به کجا می‌رسد. هر شش ثانیه، یک تجاوز به عفت! برخلاف تمایل زن، مرد زورگو، ظالم، بی‌بندوبار و بی‌عفت بتواند به حریم عفت زن تعدی و تجاوز کند. اسلام اینها را ملاحظه می‌کند. مسئله حجاب که این همه مورد توجه اسلام است، به‌خاطر اینهاست. پس، مسئله حفظ عفاف و اهمیت دادن به حجاب و عفاف هم مسئله دیگری است.^(۲۱)

- اسلام معتقد است که مرد و زن باید یک مرزبندی میان خودشان در همه جا - در خیابان، در اداره، در تجارتخانه - داشته باشند. میان زن و مرد مسلمان، حجاب و مرزی معین شده است. اختلاط و امتزاج زن و مرد، مثل اختلاط و امتزاج مردان با هم و زنان با هم نیست. این را باید رعایت کنند. هم مرد باید رعایت کند و هم زن باید رعایت کند. اگر این حساسیت اسلام نسبت به روابط و نوع اختلاط مرد و زن رعایت شود، همه کارهایی که مردان می‌توانند در عرصه اجتماعی انجام دهند، زنان هم - اگر قدرت جسمانی و شوق و فرصتش را داشته باشند - می‌توانند انجام دهند... در صورتی که این امنیت حاصل شود، آن وقت در محیط امن، در کوچه و بازار امن، در دانشگاه امن، در دبیرستان امن که امنیت اخلاقی و فکری تأمین شده است - و مسؤولان و پدران و

مادران باید آن را تأمین کنند - دختر مسلمان، پسر مسلمان، مرد مسلمان، زن مسلمان می‌توانند فعالیت خودشان را بکنند. برای اینکه آن اختلاطی که قبلاً گفتم، پیش نیاید و حدود اخلاقی حفظ شود، اسلام برای زن حجاب را معین کرده است. خود این حجاب، یکی از وسایل امنیت است. با حجاب زن مسلمان، هم خود زن مسلمان امنیت پیدا می‌کند و هم مردان مسلمان امنیت پیدا می‌کنند. آنجایی که حجاب را از زنان دور می‌کنند، آنجایی که زن را به عریانی و برهنگی نزدیک می‌کنند، در درجه اول، امنیت از خود زن و در درجه بعد، از مردان و جوانان گرفته خواهد شد. برای اینکه محیط سالم و دارای امنیت باشد؛ زن بتواند کار خود را در جامعه انجام دهد، مرد هم بتواند مسئولیت‌های خود را انجام دهد، اسلام حجاب را معین کرده است که این حجاب، یکی از آن احکام برجسته اسلام است و یکی از فوایدش همین است که گفتم. فواید فراوان دیگری هم دارد که در بخش بعد، اگر به یادم آمد و فرصت شد، اشاره‌ای خواهم کرد.^(۲۲)

بند «۶۲»- حق و مسئولیت برخورداری از امکان عمل به احکام اسلامی در پوشش اسلامی و مسئولیت رعایت عفاف در جامعه.

بیانات مقام معظم رهبری

- نقطه اصلی سخنم به شما بانوان عزیز، مخصوصاً خانم‌های جوان است که هم سال‌های طولانی را در این دنیا زندگی خواهید کرد و هم باید از امکاناتی که خداوند متعال در این عالم برای تکامل انسان به وجود آورده است، بهره ببرید؛ باید آن را درست بشناسید و راه آن را درست بدانید؛ پس احتیاج به فکر کردن دارید. همچنین برای شما مسئله مبارزه جهت رفع ستم از زنان مطرح خواهد شد؛ لذا باید بدانید که آنچه مطرح می‌شود چیست؟ آنچه لازم است چیست؟ آنچه مضر است چیست؟ بنابراین این نکته برای شما مهم است.

اسلام طرفدار تکامل بشر است. برای اسلام، زن و مرد هیچ فرقی ندارد. برای اسلام، جنس زن یا جنس مرد مطرح نیست؛ تکامل انسانی مطرح است. یک جا سخن از مرد گفته می‌شود، یک جا سخن از زن. به یک مناسبت از زن تجلیل می‌شود، به یک مناسبت از مرد؛ چون دو حصه پیکره بشرند، دو بخش وجود بشری هستند. از لحاظ جنبه بشری و جنبه الهی، هیچ تفاوتی با همدیگر ندارند. لذا در قرآن آن وقتی که می‌خواهد راجع به انسان‌های خوب یا انسان‌های بد مثل بزند، از زن مثل می‌آورد: «و ضرب الله مثلاً للذین کفروا امرأة نوح و امرأة لوط». در مورد کسانی هم که مؤمن هستند، مثال می‌زند: «امرأة فرعون». در هر دو جا، مثال و نمونه کامل راه خطا و راه صواب را از زن ذکر می‌کند؛ یک جا هم راجع به مردان سخن می‌گوید. برای اسلام، جنس - زن بودن و مرد بودن - مطرح نیست؛ تعالی بشری مطرح است، اخلاق بشری مطرح است، بروز استعدادها مطرح

است، انجام وظایفی که به هر کسی یا هر جنسی از جنس‌های بشری متوجه است، مطرح است، که برای این باید طبعاً طبیعت‌ها را شناخت. اسلام، طبیعت زن و طبیعت مرد را هم به‌خوبی می‌شناسد. در اسلام آنچه که مطرح است، عبارت است از تعادل؛ یعنی رعایت عدالت محض میان افراد بشر، از جمله میان جنس زن و جنس مرد. برابری در حقوق مطرح است، اما در جایی ممکن است احکام زن با احکام مرد متفاوت باشد؛ همچنان که طبیعت زن با طبیعت مرد در بعضی از خصوصیات متفاوت است. بنابراین، بیشترین حقایق و بیشترین واقعیت‌های فطرت و طینت بشری در مورد زن و مرد، در معارف اسلامی است. اگر ما امروز بخواهیم برای زنان کشورمان، یک حرکت حقیقی و اساسی بکنیم، تا زنان بتوانند به وضع مطلوب خودشان برسند، باید به احکام اسلامی نظر داشته باشیم و از آن الهام بگیریم. برای ما، روش را احکام اسلام معین می‌کند. هر روش خردمندانه عقلایی را هم اسلام می‌پسندد و قبول دارد. اگر تجربه‌ای در جایی باشد، مورد قبول است؛ اما تقلید نه. استفاده خردمندانه از تجربیات دیگران درست؛ اما تقلید، غلط. لذا امروز کسانی که برای حقوق زن و برای رشد و شکوفایی استعدادهای زنان در کشور ما تلاش می‌کنند - که البته هم باید این تلاش انجام بگیرد - باید بدانند چه هدفی را دنبال می‌کنند و چه شعارهایی را باید مطرح نمایند.

آری؛ حرکت در جهت احقاق حقوق زنان در جوامع اسلامی و در جامعه ما حتماً باید انجام گیرد؛ منتها بر مبنای اسلامی و با هدف اسلامی. یک عده نگویند که این چه نهضتی است، این چه حرکتی است؛ مگر زن در جامعه ما چه کم دارد؟ متأسفانه ممکن است بعضی این‌گونه فکر کنند. این، ظاهربینی است. زن در همه جوامع - از جمله در جامعه ما - گرفتار ستم و دچار کمبودهایی است که بر او تحمیل می‌شود؛ اما این کمبود، کمبود آزادی به معنای بی‌بندوباری نیست؛ این کمبود، کمبود میدان‌ها و فرصت‌ها برای علم و معرفت و تربیت و اخلاق و پیشرفت و شکوفایی استعدادهاست. این را باید تأمین و جستجو کرد. این همان چیزی است که اسلام بر روی آن تکیه کرده است. اگر جامعه اسلامی بتواند زنان را با الگوی اسلامی تربیت کند - یعنی الگوی زهرایی، الگوی زینبی، زنان بزرگ، زنان با عظمت، زنانی که می‌توانند دنیا و تاریخی را تحت تأثیر خود قرار دهند - آن وقت زن به مقام شامخ حقیقی خود نائل آمده است. اگر زن در جامعه بتواند به علم و معرفت و کمالات معنوی و اخلاقی که خدای متعال و آیین الهی برای همه انسان‌ها - چه مرد و چه زن - به‌طور یکسان در نظر گرفته است، برسد، تربیت فرزندان بهتر خواهد شد، محیط خانواده گرمتر و با صفاتر خواهد شد، جامعه پیشرفت بیشتری خواهد کرد و گره‌های زندگی آسانتر باز خواهد شد؛ یعنی زن و مرد خوشبخت خواهند شد. برای این باید تلاش کرد؛ هدف این است. هدف، صف‌آرایی زن در مقابل مرد نیست. هدف، رقابت خصمانه زن و مرد نیست. هدف این است که زنان و دختران بتوانند همان سیر و همان حرکتی را انجام دهند که وقتی مردان آن حرکت را انجام دهند،

به صورت یک انسان بزرگ در خواهند آمد؛ زنان انسان بزرگ شوند. این ممکن است و در اسلام تجربه شده است.

خواهران من! دختران من! بانوان کشور اسلامی! بدانید، در هر زمانی، در هر محیط کوچکی و در هر خانواده‌ای که زنی با این تربیت توانست رشد کند، همان عظمت را پیدا کرد. مخصوص صدر اسلام نبود؛ حتی در دوران اختناق، حتی در دوران حاکمیت کفر هم این ممکن است. اگر خانواده‌ای توانستند دختر خودشان را درست تربیت کنند، این دختر یک انسان بزرگ شد. ما در ایران هم داشتیم، در زمان خودمان هم داشتیم، در خارج از ایران هم داشتیم. در همین زمان ما، یک زن جوان شجاع عالم متفکر هنرمندی به نام خانم «بنت‌الهدی» - خواهر شهید صدر - توانست تاریخی را تحت تأثیر خود قرار دهد، توانست در عراق مظلوم نقش ایفا کند؛ البته به شهادت هم رسید. عظمت زنی مثل بنت‌الهدی، از هیچ‌یک از مردان شجاع و بزرگ کمتر نیست. حرکت او، حرکتی زنانه بود؛ حرکت آن مردان، حرکتی مردانه است؛ اما هر دو حرکت، حرکت تکاملی و حاکی از عظمت شخصیت و درخشش جوهر و ذات انسان است. این‌گونه زن‌هایی را باید تربیت کرد و پرورش داد. در جامعه خودمان هم از این قبیل زنان زیاد داشتیم. در دوران اختناق هم کم‌وبیش داشتیم. در دوران مبارزات، بعد در دوران نظام اسلامی، زنان بزرگ؛ این زنانی که توانستند شهیدانی را پرورش دهند؛ این زنانی که توانستند شوهران یا فرزندان خود را به صورت انسان‌های فداکاری درآورند که بروند و از کشور و انقلاب دفاع کنند؛ از هستی ملت و از آبروی ملت دفاع کنند. اینها زنان بزرگی هستند. این زنان بودند که توانستند این کار بزرگ را بکنند و من موارد متعددی را شاهد بودم. (۲۳)

- آنچه که در گذشته، در فرهنگ‌های شرقی و غربی و ایرانی و غیرایرانی، بر زنان رفته است، لزومی ندارد که من آنها را تکرار کنم؛ بر همه شما معلوم است. اسلام واقعاً حیات دوباره به زن بخشید؛ منتهای مراتب، نکته‌ای که شما هم اخیراً به آن اشاره کردید، نکته مهمی است و من همیشه روی آن تکیه دارم. آن نکته این است که با وجود همه اینها، زن در جامعه ایرانی ما، نه از لحاظ حقوق اجتماعی، نه از لحاظ تمکن و قدرت تصرف فردی، نه از لحاظ قوانینی که به اینها ارتباط پیدا می‌کند، هنوز در آن حد و سطحی که اسلام خواسته است، قرار ندارد. (۲۴)

- دانش، چیز بسیار عزیزی است و من طرفدار این هستم که زنان در جامعه ما در همه رشته‌ها دانشمند بشوند. البته در آن جلسه قبلی - که پارسال یا پیرارسال بود - من رشته پزشکی را اولویت دادم؛ این به خاطر آن است که پزشکی، ضرورت نقد و فوری ماست؛ والا در همه رشته‌ها، خانم‌ها باید به آن استعدادهای عالی خودشان پاسخ بدهند. فرض بفرمایید در بین این پنجاه میلیون جمعیت کشور ما، اگر مثلاً سی میلیون یا سی و پنج میلیون انسانی هست که در سنین متناسب برای

ثمر رساندن به این کشور است، طبیعتاً از این سی و پنج میلیون، نصفش زنان هستند. مگر می‌شود از کنار این همه استعدادی که در اینها نهفته، به آسانی گذشت؟ مگر می‌شود این خزان‌های الهی را در وجود اینها نادیده بگیریم؟ در میان اینها باید دانشمند باشد؛ منتها دانش با همه عظمتش، در مقابل آن حیثیت معنوی که خدای متعال به زن داده، چیزی نیست.

شما خانمی را فرض کنید که در حد اعلای دانش باشد، اما در مسائل انسانی و در ارتباطات انسانی به عنوان یک جنس از دو جنس، دچار ابتذال باشد؛ شما خیال می‌کنید این فرد ارزشی دارد؟ البته خانمی که دانشمند باشد، به یک شکل، کمتر دچار این ابتذالات می‌شود - یکی از آفات بی‌سوادی همین است که زنان را قدری بیشتر از اینها به ابتذال می‌کشاند - لکن حد ابتذال، یک حد محدودی نیست. خانمی باشد، ولو در حد بالای علمی، اما اگر قدر آن گوهر انسانی که در او عزیز است - کما اینکه در مرد هم آن گوهر عزیز است و زن و مرد تلاش می‌کنند، علم و حکمت می‌آموزند، تا آن را در خودشان متجلی کنند - پوشیده و مغفول‌عنه بماند و مورد بی‌توجهی و بی‌احترامی قرار بگیرد، چه ارزشی دارد؟ باید گوهر انسانی در زن و مرد رشد پیدا کند؛ این یک مسئله ارزشی است.

باید مسائل ارزشی اسلام در جامعه ما احیا بشود. مثلاً مسئله حجاب، یک مسئله ارزشی است. مسئله حجاب، مسئله است که اگرچه مقدمه است برای چیزهای بالاتر، اما خود یک مسئله ارزشی است. ما که روی حجاب اینقدر مقیدیم، به خاطر این است که حفظ حجاب به زن کمک می‌کند تا بتواند به آن رتبه معنوی عالی خود برسد و دچار آن لغزشگاه‌های بسیار لغزنده که سر راهش قرار داده‌اند، نشود. (۲۵)

بند «۶۳» - حق و مسئولیت ارتقای بینش، منش و کنش دینی و انسانی و مصونیت از ناهنجاری‌های فرهنگی و اخلاقی و رفع آن

بیانات امام خمینی (ره)

- هم اکنون زنان مسلمان ایران، در مبارزات سیاسی و تظاهرات بر ضد شاه شرکت دارند. به من اطلاع داده‌اند که در شهرهای ایران زنان جلسات سیاسی دارند. در نظام اسلامی، زن همان حقوقی را دارد که مرد دارد، حق تحصیل، حق کار، حق مالکیت، حق رأی دادن، حق رأی گرفتن. در تمام جهاتی که مرد حق دارد، زن هم حق دارد. لکن در مرد هم مواردی است که چیزهایی به دلیل پیدایش مفاسد بر او حرام است و هم در زن مواردی هست که به دلیل اینکه مفسده می‌آفریند حرام است. (۲۶)

بیانات مقام معظم رهبری

- تربیت اسلامی و انقلابی زن مسلمان، مایه افتخار و مباهات جمهوری اسلامی است. ما به زنان مسلمان خودمان افتخار می‌کنیم. در این راهپیمایی‌ها، وقتی دوربین‌ها می‌رود روی چهره خانم‌هایی که با حجاب کامل، فرزندان‌شان را هم در بغل گرفته‌اند و در شرایط دشوار به راهپیمایی آمده‌اند، یا برای اعلام موضع سیاسی، یا در نماز جمعه شرکت کرده‌اند و یا برای کار عبادی، سیاسی به پای صندوق‌های رأی رفته‌اند، برای ما افتخار است. خانم‌هایی که در دانشگاه‌ها مراتب عالیه را در راه تحصیل علم به‌دست آورده‌اند و یا در کنکورهای سراسری در رشته‌های گوناگون رتبه اول و دوم شده‌اند، وقتی در جامعه ما نمود پیدا می‌کنند، جمهوری اسلامی سربلند می‌شود و افتخار می‌کند. این افتخاری است برای احکام نورانی اسلام که در این دوران، این‌گونه مشغول سازندگی است و در جهانی که از همه طرف امواج تبلیغات غلط انحرافی در جریان است، زن مسلمان، با این شجاعت و استقلال رأی، خودش را می‌تواند نشان دهد. اینها از برکات اسلام است.^(۲۷)

بند «۶۴»- حق شرکت در اجتماعات عبادی، فرهنگی و سیاسی

بیانات مقام معظم رهبری

- در مورد مسئله زن نیز دو عیب اساسی در برنامه‌های گذشته صداوسیما وجود داشت: یکی این که ارزش حجاب از بین رفته بود. از این بزرگتر، آن بود که نقش‌های پست‌کننده به زن داده می‌شد. در عیب اول، یک ارزش زیر سؤال می‌رفته و پایمال می‌شده که آن، ارزش حجاب بوده است؛ اما در عیب دوم، گاهی همه ارزش‌های بشری که برای زن مورد نظر می‌باشد، زیر سؤال می‌رفته است. چنانچه داستان عاشقانه نقل می‌شده، داستانی بوده است که زن در آنجا بالاخره همان نقش صهیونیست‌پسند و استکبارپسند خودش را دارا بوده است و غالباً و قاعدتاً در چهره یک مادر، یک همسر خوب و یک انسان کارآمد ارائه نمی‌شده است. باید این دو عیب برداشته شود. ما باید زن را، هم باحجاب نشان بدهیم، هم سرشار از ارزش‌هایی که اسلام و انقلاب برای او در نظر گرفته است؛ یعنی نجابت و عفت زن. مهمترین مسئله، آن گوهر عفت زن، آن عضو اصلی و رکن اساسی خانواده بودن، آن عضو اصلی و رکن اساسی فعالیت‌های جامعه بودن، آن تأثیر زن در رشد جامعه و رشد مردان، آن تأثیر زن در واقعیت‌های گذشته ما - از قبیل انقلاب و جنگ و غیره - است.^(۲۸)

بند «۶۵»- حق تولید برنامه‌ها و کالاهای فرهنگی سالم و بهره‌مندی از آنها

بیانات امام خمینی (ره)

- امروز زنان در جمهوری اسلامی، هم‌دوش مردان در تلاش سازندگی خود و کشور هستند.^(۲۹)
- من باز برمی‌گردم سراغ شما خواهران و عزیزان، که توجه داشته باشید در این محیطی که هستید رعایت احکام اسلام را بکنید. مملکت اسلامی است. جمهوری اسلامی است. باید در همه شئونش تحول حاصل بشود.^(۳۰)

بیانات مقام معظم رهبری

- عرصه دوم، عرصه فعالیت‌های اجتماعی است؛ اعم از فعالیت اقتصادی، فعالیت سیاسی، فعالیت اجتماعی به معنای خاص، فعالیت علمی، درس خواندن، درس گفتن، تلاش کردن در راه خدا، مجاهدت کردن و همه میدان‌های زندگی در صحن جامعه. در اینجا هم میان مرد و زن در اجازه فعالیت‌های متنوع در همه میدان‌ها، هیچ تفاوتی از نظر اسلام نیست. اگر کسی بگوید مرد می‌تواند درس بخواند، زن نمی‌تواند؛ مرد می‌تواند درس بگوید، زن نمی‌تواند؛ مرد می‌تواند فعالیت اقتصادی انجام دهد، زن نمی‌تواند؛ مرد می‌تواند فعالیت سیاسی کند، زن نمی‌تواند، منطق اسلام را بیان نکرده و بر خلاف سخن اسلام حرف زده است. از نظر اسلام، در همه این فعالیت‌های مربوط به جامعه بشری و فعالیت‌های زندگی، زن و مرد دارای اجازه مشترک و همسان هستند. البته بعضی از کارها هست که باب زنان نیست؛ چون با ترکیب جسمانی آنها تطبیق نمی‌کند. بعضی از کارها هم هست که باب مردان نیست؛ چون با وضع اخلاقی و جسمی آنها تطبیق نمی‌کند. این موضوع ربطی به این ندارد که زن می‌تواند در میدان فعالیت‌های اجتماعی باشد یا نه. تقسیم کار، بر حسب امکانات و شوق و زمینه‌های اقتضای این کار است. اگر زن بخواهد شوق داشته باشد، می‌تواند فعالیت‌های گوناگون اجتماعی و آنچه که مربوط به جامعه است، انجام دهد. البته در عرصه این فعالیت‌ها، اسلام حدودی را معین کرده است که این حدود، مربوط به زن و اجازه داشتن او برای فعالیت نیست؛ مربوط به اختلاط زن و مرد است که اسلام روی این مسئله حساسیت دارد. اسلام معتقد است که مرد و زن باید یک مرزبندی میان خودشان در همه جا - در خیابان، در اداره، در تجارتخانه - داشته باشند. میان زن و مرد مسلمان، حجاب و مرزی معین شده است. اختلاط و امتزاج زن و مرد، مثل اختلاط و امتزاج مردان با هم و زنان با هم نیست. این را باید رعایت کنند. هم مرد باید رعایت کند و هم زن باید رعایت کند. اگر این حساسیت اسلام نسبت به روابط و نوع اختلاط مرد و زن رعایت شود، همه کارهایی که مردان می‌توانند در عرصه اجتماعی انجام دهند، زنان هم - اگر قدرت جسمانی و شوق و فرصتش را داشته باشند - می‌توانند انجام دهند.^(۳۱)

بند «۶۶»- حق تشکیل و اداره مراکز و سازمان‌های فرهنگی- هنری توسط زنان به‌منظور

تربیت زنان متعهد و متخصص جهت توسعه فعالیت‌های فرهنگی آنان

بیانات مقام معظم رهبری

- معلم بزرگ انقلاب حضرت امام خمینی(ره) نقش زن را در انقلاب - چه در پیدایش و چه در استمرار آن - و نیز جایگاه او را در تکامل جامعه اسلامی و بلوغ اسلامی و انقلابی آن، بسی بزرگ می‌داشت و حق هم همین است و این مستلزم آن است که زن ایرانی و زن مسلمان، به مجاهدت خود برای رها شدن از دام‌های پرداخته و در راه نهاده فرهنگ تباهاگر غرب، با اراده راسخ ادامه دهد و به هیچ رو تسلیم اغوای آنان که زن را ابزاری برای پیشبرد سیاست‌های ویرانگر و اسارت‌بار خواسته‌اند، نشود. ظرافتی هوشمندانه لازم است که میان تشخیص و منزلت علمی و فرهنگی و اجتماعی و هنری و سیاسی زن، با تنزل و انحطاط او تا سطح وسیله و ابزاری برای مقاصد سیاسی و شخصی فرق گذاشته شود و این یک، با آنچه مطلوب و محبوب هر انسان آزاده و آگاه است، مشتبّه نگردد.

اسلام، آن علو رتبه را جایگاه حتمی زن دانسته و سلوک به سوی آن را لازم شمرده و راه آن را با ارزشگذاری‌ها و مقررات و احکامی هموار ساخته است. فرهنگ غرب و بینشی که پایه آن است، اگر آن منزلت را نیز ارزانی زن کند - که البته دیدگاه مادی فاقد آن گستره چشم‌اندازهای معنوی است - یارای آن ندارد که وارستگی از لذات و شهوات و سرگرمی‌های حقیر را از شخصیت زن جدا سازد؛ بلکه این را اصل شمرده، پایه قضاوت خود درباره جوامع و عقاید قرار می‌دهد. تبلیغات استکباری و صهیونیستی، در این چند سال که سعی می‌کند ایران اسلامی را ضد زن وانمود کند، بهانه‌ای جز این ندارد که در ایران امروز، فساد اجباری و تحمیلی ساخته دست رژیم مزدور غرب متوقف شده و رسم برهنگی و آمیزش ناسالم زن و مرد، برافتاده است.

زن امروز ایران، در صحنه علم و سیاست و هنر و در فعالیت‌های گوناگون اجتماعی، از گذشته بسی فعالتر و میدان‌دارتر است؛ اما اینها برای ذهن و بینش غربی و نیز رسم و آیینی که دست‌های صهیونیسم و استعمار از آن ساخته، در مرتبه دوم است. در مرتبه اول، آن چیزی مهم است که ایران اسلامی آن را قاطعانه رد می‌کند؛ یعنی مرزشکنی در روابط زن و مرد و هتک حرمت انسانی زن و تبدیل آن به وسیله برای التذاذ یا دستگاهی برای مصرف مصنوعات پرزرق و برق.

باری، ملت ایران امروز به برکت انقلاب قادر گشته است که نظرگاه جدیدی در باب زن و ارزش‌های او ارائه کند و تراز نوینی از زن برجسته و والا بیافریند. این، توفیقی بزرگ و حرکتی ماندگار و قابل تقلید است. علیرغم هیاهوی امتناع و مقاومت ازسوی محافل و مطبوعات غرب، نشانه تأثیر و نفوذ این حرکت را در دنیا می‌توان مشاهده کرد. باید زنان اندیشمند و آگاه ایران اسلامی،

راه روشن خود را ادامه دهند و گام‌ها را متین و محکم بردارند. مبدا چنان‌که در افراد سطحی و غافل دیده شده است، نسل انقلابی و زنان مؤمن، دوباره روی به مصرف و تجمل‌های پوچ و گرایش‌های غیرانقلابی بیاورند یا رسم جاهلی اختلاط بی‌پروا را دوباره زنده کنند ... شما در چنین سمینارها و اجتماعاتی، باید روش‌های درست برای ادامه خط امام و انقلاب در باب زن را تدوین کنید و تداوم این راه را تضمین نمایید.^(۳۲)

بند «۶۷»- حق تبادل اطلاعات و ارتباطات فرهنگی سازنده در ابعاد ملی و بین‌المللی

بیانات امام خمینی (ره)

- یک کار بسیار بزرگی که ارشاد یک ملت است، و بیشتر ارشاد نصف یک ملت است که بانوان باشند، این کار مشکلات زیاد دارد. تصمیم به این کار،^۱ خودش یک کار مهمی است شما بعد تصمیم گرفتید، بعد از تصمیم، هیچ به خودتان تزلزل و سستی راه ندهید.^(۳۳)

- امید آن است که جامعه زنان، از غفلت و خواب مصنوعی که از جانب چپا و لگران بر آنان تحمیل شده است، برخیزند و همگان دوش‌به‌دوش هم به داد بازی خوردگان برسند و زن را به مقام والای خود، هدایت کنند و امید است که زنان سایر کشورهای اسلامی، از تحول معجزه‌آسایی که برای زنان ایران در اثر انقلاب بزرگ اسلامی حاصل شد، عبرت گرفته و بکوشند تا جامعه خود را اصلاح نمایند و کشورهای خود را به آزادی و استقلال برسانند.^(۳۴)

بیانات مقام معظم رهبری

- زن ایرانی در ایران اسلامی باید کوششش این باشد که هویت والای زن اسلامی را آنچنان زنده کند که چشم دنیا را به خود جلب کند. این امروز وظیفه‌ای است بر دوش زنان مسلمان؛ به‌خصوص زنان جوان و دختران دانش‌آموز و دانشجو.^(۳۵)

- الگوی زن مسلمان این است. زن مسلمان باید در راه فرزاندگی و علم تلاش کند؛ در راه خودسازی معنوی و اخلاقی تلاش کند؛ در میدان جهاد و مبارزه - از هر نوع جهاد و مبارزه‌ای - پیشقدم باشد؛ نسبت به زخارف دنیا و تجملات کم‌ارزش، بی‌اعتنا باشد؛ عفت و عصمت و طهارتش در حدی باشد که چشم و نظر هرزه بیگانه را به خودی خود دفع کند؛ در محیط خانه، دلارام شوهر و فرزندانش باشد؛ مایه آرامش زندگی و آسایش محیط خانواده باشد؛ در دامن پرمهر و پرعطوفت و با سخنان پرنکته و مهرآمیزش، فرزندان سالمی را از لحاظ روانی تربیت کند؛ انسان‌های بی‌عقده، انسان‌های

۱. اشاره به انتشار مجله اطلاعات بانوان.

خوش‌رواحیه، انسان‌های سالم از لحاظ روحی و اعصاب، در دامان او پرورش پیدا کنند و مردان و زنان و شخصیت‌های جامعه را به‌وجود آورد. مادر از هر سازنده‌ای، سازنده‌تر و بارزتر است. بزرگترین دانشمندان، ممکن است مثلاً یک ابزار بسیار پیچیده الکترونیکی را به‌وجود آورند، موشک‌های قاره‌پیما بسازند، وسایل تسخیر فضا را اختراع کنند؛ اما هیچ یک از اینها اهمیت آن را ندارد که کسی یک انسان والا به‌وجود آورد و او، مادر است. این، آن الگوی زن اسلامی است.^(۳۶)

- رفتن این راه، به معنای دور شدن از دانش و معرفت و بینش جهانی و روشنفکری و معلومات و آداب نیست؛ اینها ورای آنهاست. زن اسلامی، زنی است که راه را درست می‌رود؛ هدف را درست تشخیص می‌دهد و در این راه حاضر به فداکاری است. و چنین زنی عظمت می‌آفریند؛ همچنان که زنان ایران عظمت آفریدند؛ اینها تعارف نیست. اگر زنان به انقلاب نپیوسته بودند، انقلاب پیروز نمی‌شد؛ جوانان برای پیوستن به صفوف انقلاب، از خانه‌ها بیرون نمی‌آمدند؛ مادرانشان نمی‌گذاشتند، یا حداقل آنها را تشویق نمی‌کردند. اگر زنان دل در گرو انقلاب نداشتند، مردان این‌طور آزادانه در صفوف انقلاب جانفشانی نمی‌کردند. نقش زن در انقلاب، هم به‌طور مستقیم و هم به‌طور غیرمستقیم، یک نقش برجسته و مجموعاً نقش اول است؛ در جنگ هم همین‌طور بود... زنانی که برای پیروزی انقلاب و برای پیشرفت مقاصد انقلاب ایستادند و همه چیز را برای اهداف آرمان‌های الهی و اسلامی خود فدا کردند. برای زن، این نقش درست است؛ اما آنچه که الگوی غربی و اروپایی است، نقطه مقابل این است. این دو، با هم جمع‌شدنی نیست. در الگوی اروپایی زن، مسئله این نیست که آنها می‌خواهند زن عالم باشد، اما اسلام نمی‌خواهد زن عالم باشد؛ آنها می‌خواهند زن در مناصب اجتماعی و صحنه اجتماعی باشد، ولی اسلام نمی‌خواهد؛ قضیه این نیست. اسلام زنان عالمه بزرگی پرورش داده است. اگر امروز هم در جامعه ما مشاهده کنید، می‌بینید که متخصصان زن، دانشمندان زن، پزشکان زن، محققان زن و هنرمندان بزرگ زن کم نیستند؛ انسان‌های ارزش‌آفرین و صاحب فکر و مکتب در بین آنها هست. در صحنه سیاسی و در قوای مجریه و مقننه هم همین‌طور است. در همه بخش‌های کشور، حضور زنان، حضور فعالی است. بین ما و آنها، بین تفکر و ارزشگذاری اسلامی و غربی، بحث بر سر اینها نیست؛ بحث بر سر چیز دیگری است. الگوی غربی امروز اروپایی، برخاسته و زاییده از الگوی باستانی رومی و یونانی آنهاست. آن روز هم این‌طور بود که زن وسیله برای کیف و التذاذ مرد بود و همه چیز تحت‌الشعاع این بود، امروز هم این را می‌خواهند؛ حرف اصلی غربی‌ها این است.^(۳۷)

- شما بدانید زنان مسلمان در بسیاری از نقاط دنیا امروز به شما نگاه می‌کنند و از شما یاد می‌گیرند. اینکه می‌بینید در بعضی از کشورهای غربی، در بعضی از کشورهای مسلمان اما با حکومت‌های غیر اسلامی، این‌طور حجاب اسلامی مورد تهاجم دشمنان دین قرار می‌گیرد، این

نشان‌دهنده گرایش زنان به حجاب است. در کشورهای همسایه ما، آنجاهایی که به حجاب اهتمام نمی‌شد؛ در کشورهای اسلامی که بنده خودم از نزدیک بعضی جاها را دیدم که هرگز اسمی از حجاب در آنجا آورده نمی‌شد؛ در مدت بیست‌ساله بعد از انقلاب، زنان؛ به‌خصوص زنان روشنفکر و به‌خصوص دختران دانشجو، به حجاب گرایش پیدا کردند؛ علاقه پیدا کردند؛ رو آوردند و حجاب را حفظ کردند؛ که نمونه‌هایش علاوه بر اینها در کشورهای غربی هم مشاهده شده است. شما الگوید، شما نمونه‌اید.

بدانید امروز در هیچ جای دنیا زنانی که مثل این مادران شهدای ما، مادر دو شهید، مادر سه شهید، مادر چهار شهید باشند، نیستند. در جامعه ما، مادرانی با این خصوصیات که از پدرها بهتر و قویتر و آگاهانه‌تر ایستادند، در این میدان بسیارند. این همان تربیت اسلامی است؛ این همان دامن پاک و مطهر و نورانی فاطمه زهرا (س) است. شما دختران فاطمه هستید؛ فرزندان فاطمه زهرا هستید؛ دنباله‌روان فاطمه زهرا هستید.^(۳۸)

بند «۶۸»- حق و مسئولیت زنان در ترویج معارف و فرهنگ اسلام و ارائه الگوی زن مسلمان در سطح ملی و بین‌المللی

بیانات امام خمینی (ره)

- درود بر شما بانوان معظم که با نصیحت‌های خودتان می‌خواهید ما را به راه راست وادارید.^(۳۹)
- نقش زنان در عالم از ویژگی‌های خاصی برخوردار است. صلاح و فساد یک جامعه از صلاح و فساد زنان در آن جامعه سرچشمه می‌گیرد. زن، یکتا موجودی است که می‌تواند از دامن خود افرادی به جامعه تحویل دهد که از برکاتشان یک جامعه، بلکه جامعه‌ها به استقامت و ارزش‌های والای انسانی کشیده شوند و می‌تواند بعکس آن باشد.^(۴۰)

بیانات مقام معظم رهبری

- به هر حال شما زنان نخبه‌کشورید؛ چه آنهایی که در اول کار و اول راه هستید - یا دانشجویید، یا در دوره‌های اول کار هستید - چه آنهایی که چندین سال کار کردید، زحمت کشیدید. بدانید امروز زنان کشور ما مسئولیتشان سنگین است. مسئولیت مضاعفی که امروز شما دارید، همین است که نگاه غلط به مسئله زن و مرد را تصحیح کنید. نگاهی که امروز دنیای غرب سعی می‌کند در مسئله زن و مرد القا کند، نگاه غلطی است، نگاه باطلی است؛ این به پایمال شدن ارزش‌های بسیاری در جوامع بشری منتهی خواهد شد، که الان دارد گوشه‌هایی از آن نشان داده می‌شود، دیده می‌شود و در جوامع ما به طریق اولی. این نگاه را باید تصحیح کنید. البته این را هم عرض بکنیم؛ شعارها و

بافته‌های ذهنی غربی‌ها در مورد زن، هیچ نتوانسته جلوی ظلمی را که در خانواده و بیرون خانواده در طول تاریخ به زن‌ها می‌شده - که هنوز هم می‌شود - بگیرد. اگر فرض کنیم بشود در جامعه‌ای از مظلومیت زنان - که این مظلومیت هم یک علل طبیعی و قهری دارد - جلوگیری کرد، فقط در سایه اخلاق و قانون و تهذیب و تہذب مردان است. اما امروز در غرب مطلقاً از این خبری نیست. آزار زنان، فشارهای گوناگون جسمانی و آزارهای روحی بر زنان در غرب، آمارهایی که الان دارند می‌دهند، به مراتب از کشور خود ما و از جاهایی که ما اطلاع داریم، بیشتر است. بنابراین جلوی آن مشکل را هم نتوانستند بگیرند از این طرف هم این همه ضایعه ایجاد کردند. ما باید در مورد مسئله زن نگاه جامع داشته باشیم و این نگاه جامع در اسلام هست. مسئله ارزشگذاری به اصالت زن، زن بودن، برای زن یک ارزش والاست؛ یک اصل است. به هیچ وجه تشبیه به مردان برای زن ارزش به حساب نمی‌آید؛ همچنان که برای مردها تشبیه به زنان ارزش به حساب نمی‌آید. هر کدام نقشی دارند، هر کدام جایی دارند، جایگاهی دارند و طبیعتی دارند و مقصودی از وضعیت خاص آنها در آفرینش حکیمانه الهی مورد نظر بوده که این مقصود باید برآورده شود؛ این مسئله مهم است. امروز شما خانم‌ها می‌توانید در این زمینه نقش ایفا کنید؛ هم تحقیق کنید، هم بنویسید، هم ترویج کنید، هم عملاً نشان بدهید. البته این را من بارها گفته‌ام، الان هم می‌گویم؛ در جوامع ما هم - یعنی جوامع اسلامی و جامعه ایرانی خود ما - متأسفانه مثل جوامع غربی یک بی‌عدالتی در ارتباطات خانوادگی زن و مرد وجود داشته؛ عمده هم مربوط به داخل خانواده است؛ این باید جلوی گرفته شود. یک مقداری با نصیحت امکانپذیر است؛ یک مقداری‌اش هم با نصیحت ممکن نیست، با ضرب و زور قانون باید جلوی گرفته شود. زنان، مظلوم واقع می‌شوند. مرد چون از لحاظ جسمانی و برخی از خصوصیات دیگر توانایی‌های بیشتری دارد، در مواردی از این توانایی‌ها سوءاستفاده می‌کند و زورگویی می‌کند؛ این باید جلوی گرفته شود. این کار با قانون امکانپذیر است؛ البته همان‌طور که عرض کردیم، با تهذیب و اخلاق مردان هم امکانپذیر است.

تصویر کیفیت برخورد زن و مرد در اخلاق اسلامی و قانون اسلامی هم به‌نظر ما باید بیشتر رویش کار شود. بعضی متدین هم هستند، اما چون با مفاهیم اسلامی درست آشنا نیستند و اخلاقیات مرتبط با روابط زن و مرد را در اسلام درست نمی‌دانند، تدینشان موجب نمی‌شود که از غلظتشان کم شود، از تحکم و زورگویی‌شان بکاهد؛ نه، هم متدینند، هم آن تحکرها و زورگویی‌ها را دارند؛ این هم باید اصلاح شود. اخلاق اسلامی در روابط زن و مرد - به خصوص در داخل خانواده - باید مورد توجه قرار بگیرد.^(۴۱)

بند «۷۰»- حق مشارکت در سیاستگذاری، قانونگذاری، اجرا و نظارت در امور فرهنگی به‌ویژه در خصوص مسائل زنان

بیانات امام خمینی (ره)

- شما بانوان هم که مشغول یک عمل اسلامی - انسانی شدید، جازم باشید به اینکه چون برای خدا دارید این کار را ادامه می‌دهید موفق خواهید شد.^(۴۲)

- امروز ما می‌بینیم که بانوان محترم ایران در سرتاسر کشور یک عضو مفید و یک جمعیت متعهد معتقد هستند که به کشور خودشان خدمت می‌کنند و پشتوانه هستند از برای این کشور و من امیدوارم که تمام جهات اسلامی را در نظر بگیرند و با اسلحه ایمان و تعهد به اسلام، این پیروزی را به پیش ببرند و پشتوانه این انقلاب باشند.^(۴۳)

بند «۷۱»- حق و مسئولیت آگاهی و کسب مهارت‌های لازم در مدیریت خانه و خانواده، تربیت و پرورش فرزند و مقابله با آسیب‌های فرهنگی و اجتماعی

بیانات مقام معظم رهبری

- اگر بینش غلطی در مورد زن وجود داشته باشد، بازسازی به معنای حقیقی و در سطح وسیع آن، شدنی نیست. هم خود بانوان کشور باید نسبت به موضوع زن از نظر اسلام، دارای آگاهی کافی و لازم باشند، تا بتوانند با اتکا به نظر والای دین مقدس اسلام، از حقوق خود به طور کامل دفع کنند و هم همه افراد جامعه و مردان در کشور اسلامی باید بدانند که نظر اسلام در مورد زن، حضور زن در عرصه‌های زندگی، فعالیت زنان، تحصیل زنان، کار و تلاش اجتماعی و سیاسی و اقتصادی و علمی زنان، نقش زن در خانواده و نقش زن در بیرون از خانواده چیست.^(۴۴)

بند «۷۲»- حق بهره‌مندی از نظارت مستمر بر فعالیت‌های فرهنگی مرتبط با زنان به‌منظور حفظ شخصیت، حرمت و کرامت انسانی زن در محصولات فرهنگی

۲. آموزش

بیانات امام خمینی (ره)

سؤال: آیا زن می‌تواند به مقام اجتهاد برسد یا خیر؟ لطفاً توضیح دهید.

جواب: امکان رسیدن به رتبه اجتهاد برای زن هم هست، ولی نمی‌تواند مرجع تقلید برای دیگران باشد.^(۴۵)

- زن و مرد قم نمونه‌اند در علم و در عمل. زن و مرد ایران نمونه‌اند در علم و در عمل.^(۴۶)

- اگر شما در محلی هستید که در آنجا مثلاً باید تعلیم و تربیت خانم کوچولوها را بکنید، باید خوب تربیت کنید. اگر در جایی هستید که در آنجا تبلیغ باید بکنید، باید تبلیغاتتان، تبلیغات صحیح

باشد و هر قشری در هر جا هست، باید همان پستی را که دارد خوب عمل بکند.^(۴۷)

- لازم است تمام بی‌سوادان برای یادگیری و تمام خواهران و برادران باسواد برای یاد دادن بپاییزند، و وزارت آموزش و پرورش با تمام امکانات بپاییزد و از قرطاسبازی و تشریفات اداری بپرهیزد. برادران و خواهران ایمانی، برای رفع این نقیصه دردآور بسیج شوید و ریشه این نقص را از بن برکنید. تعلیم و تعلم، عبادتی است که خداوند تبارک و تعالی ما را بر آن دعوت فرموده است. ائمه جماعات شهرستان‌ها و روستاها مردم را دعوت نمایند و در مساجد و تکایا، باسوادان نوشتن و خواندن را به خواهران و برادران خود یاد بدهند و منتظر اقدامات دولت نباشند و در منازل شخصی، اعضای بی‌سواد را تعلیم کنند و بی‌سوادان از این امر سرپیچی نکنند.^(۴۸)

- زنان شیردل و متعهد، هم‌دوش مردان عزیز به ساختن ایران عزیز پرداخته؛ چنان‌که به ساختن خود در علم و فرهنگ پرداخته‌اند و شما شهر و روستایی را نمی‌یابید جز آنکه در آنها جمعیت‌هایی فرهنگی و علمی از زن‌های متعهد و بانوان اسلامی ارجمند به‌وجود آمده است.^(۴۹)

- من امیدوارم که معلمین در هر جا هستند، خواهران و برادران معلم، خواهران و برادران دانشجو، خواهران و برادران عالم، خودشان را دانشجو بدانند و معلم. معلم آنها را به راه راست هدایت انبیا دعوت کند و آنها هم به راه راست هدایت انبیا سفر کنند.^(۵۰)

- پیرمرد و پیرزن هم می‌توانند آموزش ببینند، می‌توانند تحصیل کنند، مأیوس از خودشان نباشند.^(۵۱)

- من امیدوارم که خواهران و برادرانی که در مدرسه عالی شهید مطهری - رحمه‌الله - هستند و مشغول تحصیل و تبلیغ هستند توجه داشته باشند که مدرسه به اسم شهیدی است که برای اسلام مفید بود و نوشته‌های او و گفتار او مربی جوانان ما هست و باید باشد. شما خواهرها و برادرها که در این مدرسه هستید برنامه‌تان را آن‌طور تنظیم کنید که از بین شما مطهری‌ها، یا یک مطهری، پیدا بشود. عزمتان جزم این معنا باشد و توجهتان به خدا و اعمالتان خالص برای خدای تبارک و تعالی. جدیت کنید که در آن مدرسه که هستید تحصیل کنید و بالاتر از تحصیل، تهذیب اخلاق [است]. اسلامی باشید و علوم اسلامی را با نفوس اسلامی تکمیل کنید. در کنار تحصیل جدی در احکام اسلام و معارف اسلامی، تهذیب اسلامی داشته باشید.^(۵۲)

- درود بی‌پایان بر زنان متعهدی که اکنون در سراسر کشور، به تربیت نوباوگان و تعلیم بی‌سوادان و تدریس علوم انسانی و آموزش فرهنگ غنی قرآنی اشتغال دارند.^(۵۳)

- بحمدالله امروز آن بندهایی که به عقاید ما بسته شده بود رها شد. امروز تمام قشرهای ملت مشغول تربیت و تعلیم هستند. بانوان مشغول هستند. الان بانوان جزء طلاب علوم دینی در قم و در جای دیگر هستند و خودشان در هر جا هستند مشغول تربیت و تعلیم هستند و این یک امری است که در این

انقلاب تحقق پیدا کرد. آن وقت همچو محصور کرده بودند که برای بانوان هیچ حق قائل نبودند، که حتی در یک مجمع ده نفری وارد بشوند و مسئله علمی بگویند یا مسئله عقیدتی بگویند. امروز اینها می‌توانند با همه حفظ جهات اسلام در همه جای کشور تبلیغات بکنند، بلکه در خارج از کشور هم. ما بسیار عقب افتاده بودیم در این امور و امروز باید تلافی کنیم، باید نقیصه‌ها را رفع بکنیم.^(۵۴)

- من از خدای تبارک و تعالی، توفیق شما بانوان و خواهران را می‌خواهم که هم در علم کوشا باشید و هم در عمل و هم در تهذیب اخلاق. همان طوری که علم تنها فایده ندارد و تهذیب تنها کورکورانه فایده ندارد. علم و تهذیب نفس است که انسان را به مقام انسانیت می‌رساند و من از خدای تبارک و تعالی خواستارم که شما بانوان را موفق کند و سایر خواهران که در سطح ایران هستند و همین طور برادران را موفق کند که این دو جناح را که جناح علم و عمل باشد، توأم با اخلاق اسلامی به پیش ببرد و اسلام در ایران پیاده بشود به آن طوری که خدای تبارک و تعالی می‌خواهد.^(۵۵)

بیانات مقام معظم رهبری

- ممکن است یک خانواده تشخیصشان این باشد که این دختر خانم اگر مثلاً درس بخواند، برای آینده کشور مفیدتر است؛ لذا است که روی درس خواندن او تکیه می‌کنند. بعد می‌بینند فلان فعالیت اجتماعی با درس خواندن او منافات دارد، لذا از آن جلوگیری می‌کنند، یا نصیحت می‌کنند که در آن وارد نشود، یا به هر حال نوعی ممانعت ایجاد می‌کنند. من گمان می‌کنم آنچه وجود دارد - اگر وجود داشته باشد - از این قبیل است. والا خانواده‌ها با فعالیت فرزندان قاعدتاً نباید مخالف باشند. فعالیت‌های گوناگون در جوانان شخصیت می‌آفریند؛ شخصیت آنها را استحکام می‌بخشد و آینده آنها را تضمین و روشنتر می‌کند. توصیه من به خانواده‌ها این است که کمک کنند تا فرزندان در فعالیت‌های مناسب شرکت کنند. به دختر خانم‌ها هم سفارش می‌کنم که خواست خانواده را یکسره به عنوان یک شیء مزاحم تلقی نکنند. شما مثل فرزند من هستید و من نصیحتی که به شما می‌کنم، از موضع یک پدر است. شما این را از من بپذیرید که اغلب اوقات تشخیص پدرها و مادرها در اینکه چه چیزی برای این جوان یا نوجوان مصلحت است و چه چیزی مصلحت نیست، از تشخیص خود آنها بهتر و روشنتر است. بدانید که آنها دلسوزند. البته با پدر و مادر خودتان بحث کنید. من توصیه می‌کنم که پدرها و مادرها میدان بدهند تا فرزندان با آنها بحث کنند. پدرها و مادرها هم به خواست فرزندان و استدلال‌های آنها احترام بگذارند و اگر دیدند استدلالی دارند که آن استدلال قابل قبول است، از آنها بپذیرند. من خیال می‌کنم که این طریق، راه حل مناسبی باشد.

من به جوانان توصیه می‌کنم که در فعالیت‌های اجتماعی حضور داشته باشند؛ منتها مواظب باشند که این فعالیت اجتماعی، آنها را از درس خواندن دور نکند. در فعالیت‌های اجتماعی هم آن

چیزهایی که جنبه‌های دینی آن واضحتر است، آنها را مرجح بدانند. این یک نکته بسیار مهمی است. آنجایی که می‌بینید جنبه دینی و معنوی آن فعالیت اجتماعی واضح است، یقیناً بی‌ضررتر و یا کم‌ضررتر است؛ علاوه بر اینکه فواید تلاش و فعالیت اجتماعی و شرکت در فعالیت دسته‌جمعی را هم دارد. مثلاً فرض کنید دو اردو وجود دارد که شما مخیرید به این اردو بروید یا به آن اردو. این اردو مربوط به جمعی است که جنبه‌های دینی بیشتری دارند، اما آن یکی کمتر. آن اردویی را ترجیح دهید که جنبه‌های دینی بیشتری دارد. البته ممکن است همیشه دَوَران امر این‌گونه واضح نباشد؛ مسلماً تشخیص دقیق شما و کمک پدر و مادران را لازم دارد.^(۵۶)

- من به خانواده‌ها توصیه می‌کنم که اجازه دهند دخترهایشان درس بخوانند. مبدا پدر و مادری، از روی تعصب دینی، خیال کنند که باید جلو دختر را بگیرند تا تحصیلات عالیه نکند! نه؛ دین چنین چیزی نگفته است. دین، برای تحصیل علم، میان دختر و پسر فرقی نمی‌گذارد. اگر پسر شما تحصیلات عالیه می‌کند، بگذارید دختر شما هم به تحصیلات عالیه بپردازد. بگذارید دختران جوان ما درس بخوانند، علم بیاموزند، آگاهی پیدا کنند، به شأن خودشان واقف شوند و قدر خود را بدانند، تا بفهمند که تبلیغات استکبار جهانی درخصوص زن، چقدر بی‌پایه و اساس و پوچ است. در سایه سواد، می‌شود اینها را فهمید. امروز متدین‌ترین، انقلابی‌ترین، پاکترین و باایمان‌ترین دختران و زنان جوان ما، در میان قشرهای تحصیل‌کرده هستند. کسانی که اهل تجمل و چسبیدن به زر و زیورآلات هستند و یا کورکورانه و چشم بسته می‌خواهند از الگوهای غربی در لباس و پوشاک و وضع زندگی تقلید کنند، غالباً از سواد و معلومات و معرفت کافی بهره ندارند. کسی که معلومات داشته باشد، می‌تواند رفتار خود را کنترل کند و آن را با هر چه حق و حقیقت و خوب است، تطبیق دهد. بنابراین، در میدان علمی، همه راه‌های فعالیت باید برای زنان باز باشد. دختران، حتی در روستاها هم درس بخوانند. توصیه من به پدران و مادران این است که بگذارند دختر بچه‌هایشان به مدرسه بروند و سواد بیاموزند. اگر آنها استعداد دارند و مایلند پس از طی مراحل ابتدایی به تحصیلات عالیه و دانشگاهی بپردازند، ممانعت نکنید. بگذارید در جامعه اسلامی ما آنها جزء انسان‌های با سواد و دارای معلومات شوند. این هم از دیدگاه دوم. دیدگاه سوم، نگاه به زن، به‌عنوان یک عضو در خانواده است که این از همه مهمتر به نظر می‌رسد. عزیزان من! در اسلام به مرد اجازه داده نشده است که به زن زور بگوید و امری را بر او تحمیل کند. برای مرد در خانواده، حقوق محدودی قرار داده شده است که از روی کمال مصلحت و حکمت است.^(۵۷)

- شما هر چه بتوانید، به‌خصوص دانشجویان دختر را تشویق و تربیت کنید و در رشته علوم پیش ببرید. این کار، انقلاب و کشور را به اهداف خودش نزدیکتر خواهد کرد... امیدوارم انشاءالله خداوند به شما توفیق بدهد و همچنان که گفتید، فاطمه زهرا (س) را الگوی خودتان بدانید و قرار

بدهید و مشکلات کار تحصیلی هم از سر راه زنان مسلمان، بیشتر از پیش برطرف شود. بعضی از مشکلات هنوز در بعضی از مراکز آموزشی وجود دارد. ان شاءالله این مشکلات برطرف بشود و دخترها و زن‌های مسلمان ما بتوانند این جاده تحصیل علم را هر چه بیشتر و قوی‌تر بپیمایند و ما به وجود خانم‌هایی که با حفظ موازین اسلامی به عالی‌ترین قله‌های استعداد بشری (چه از لحاظ علمی و چه از لحاظ اخلاقی و سیاسی و اجتماعی) رسیده‌اند، افتخار می‌کنیم.^(۵۸)

بند «۷۶»- حق سوادآموزی عمومی، ارتقای آموزشی و برخورداری از امکانات آموزش و پرورش برای زنان

بیانات مقام معظم رهبری

شما نگاه کنید و ببینید که تعداد محصلین و دانشجویان زن - دختران تحصیل‌کننده در مراکز عالی - امروز در ایران بیشتر است یا در دوران حکومت طاغوت بیشتر بود؟ می‌بینید که امروز بیشتر است. تعداد دانشجویان دختر برجسته و دارای نمره اول در تحصیلات، امروز بیشتر است یا در آن زمان بیشتر بود؟ می‌بینید که امروز بیشتر است. عده زنانی که در مراکز پزشکی و درمانی و در مراکز گوناگون علمی در این کشور مشغول کار و تحقیق هستند، امروز بیشتر است یا آن روز بیشتر بود؟ می‌بینید که امروز بیشتر است. عده زنانی که در صحنه سیاست کشور و در عرصه‌های مجامع بین‌المللی حضور قدرتمند پیدا می‌کنند و در آنجا از حقوق و نظرات این کشور و این ملت - که کشور خود و ملت خودشان است - دفاع می‌کنند، امروز بیشتر است یا آن روز بیشتر بود؟ می‌بینید که امروز بیشتر است. آن روز زنان با هیئت‌های مختلف به مسافرت‌های گوناگونی می‌رفتند؛ اما تشریفاتی بود. برای هوسرانی و نشان دادن سر و کول خودشان به این و آن بود. لکن زن مسلمان امروز، در مجامع جهانی، در کنفرانس‌های گوناگون جهانی، در مراکز علمی و در دانشگاه‌ها، حضور علمی یا سیاسی یا خدماتی دارد. اینها ارزش دارد.

آن روز دخترانی را به عنوان «دختر نمونه» و «دختر شایسته»، از آغوش گرم و عفیف خانواده‌ها بیرون می‌کشیدند و در منجلاب فساد فرو می‌کردند. اما امروز، چنین چیزی نیست. حق زن در کجا ضایع می‌شود؟ در جایی که جلو تحصیلات زنان گرفته شود؛ جلو اشتغال زنان به کارهای متناسب با بانوان گرفته شود؛ جلو خدمت‌رسانی زنان یا خدمت‌رسانی به زنان گرفته شود و نیز در جایی که زن تحقیر شود. بروید به جوامع آمریکایی نگاه کنید! خواهید دید که در آنجا زن تحقیر می‌شود. زن خانواده، از طرف شوهر تحقیر می‌شود. مادر خانواده، از طرف فرزندان تحقیر می‌شود. حق مادری، به این شکلی که در مراکز اسلامی هست، در آنجا معنا ندارد.^(۵۹)

- محیط دانشگاه‌ها بسیار مهم است. در محیط دانشگاه‌ها، خانم‌های دانشجو و استاد باید

بکوشند روحیه و فرهنگ اسلامی را ترویج کنند. اجازه ندهید به کسانی - اگر خدای نکرده در دانشگاه‌های کشور هستند - که نسبت به حجاب اسلامی یا زنان و دانشجویان دختر مسلمان بی‌احترامی کنند. اجازه ندهید که اینها بتوانند افکار فاسد را منتشر کنند. محیط دانشگاه باید محیط اسلامی باشد؛ محیطی برای رشد انسان تراز اسلام؛ انسانی که الگویش فاطمه زهرا (س) است و این، برای آینده کشور فوق‌العاده مهم است. مخصوصاً بعضی از دانشگاه‌ها، مثل دانشگاه تربیت مدرس که در حقیقت یک نهاد انقلابی است، عنایت بیشتری داشته باشند. من همیشه گفته‌ام انتظاری که ما از دانشگاه تربیت مدرس داریم، حتی از دانشگاه‌های دیگر ما بیشتر است. اگر چه امروز بحمدالله همه دانشگاه‌ها در زیر سایه اسلام فعالیت می‌کنند؛ اما دانشگاه تربیت مدرس، پرورده اسلام و مولود اسلام و انقلاب و ساخته شده با هدف تربیت استادان و مدرسین عالی‌مقام اسلامی است. لذا انتظار از این دانشگاه، بیشتر از دانشگاه‌های دیگر است. توجه مسئولین به این‌گونه مراکز هم باید توجه شایسته و بایسته آنها باشد.^(۶۰)

بند «۷۷»- حق تحصیل در آموزش عالی تا بالاترین سطح علمی

بیانات مقام معظم رهبری

- از جمله کارهای بسیار اساسی، باسواد کردن زنان است. از جمله کارهای بسیار مهم، کتاب‌خوان کردن زنان است. یک شیوه‌های ابتکاری پیدا کنید، برای اینکه خانم‌های داخل خانه را کتاب‌خوان کنید. متأسفانه زنان ما با کتاب‌خوانی خیلی انسی ندارند. هزاران کتاب در بازار می‌آید و می‌رود، اما اینها مطلع نمی‌شوند. این کتاب‌ها معارف بشری است که ذهن‌ها را برای بهتر فهمیدن، بهتر اندیشیدن، بهتر ابتکار کردن و در موضع بهتر و صحیح‌تری قرار گرفتن، آماده می‌کند. از جمله چیزهای بسیار مهم دیگر، آموختن روش‌های صحیح کار داخل خانه - یعنی برخورد با همسر و برخورد با فرزندان - به زنان است. زنانی هستند که خیلی هم خوبند؛ دارای حلم و صبر و گذشت و اخلاق خوبند؛ اما روش‌های برخورد با همسر یا با فرزندانشان را درست نمی‌دانند. این روش‌ها علمی است؛ چیزهایی است که با تجربه بشری روزبه‌روز پیشرفت کرده و به مراحل خوبی رسیده است. کسانی هستند که تجربه‌های خوبی دارند؛ باید روش‌هایی پیدا کنید که افرادی که می‌توانند، خانم‌ها را به این مسائل راهنمایی کنند.^(۶۱)

- خانم‌های باسواد مسلمان مؤمن درس‌خوانی که یا مشغول تحصیلند و یا در دانشگاه‌ها بهترین علوم را در بالاترین مدارج تدریس می‌کنند، زیادند و این برای نظام اسلامی مایه افتخار است. خانم‌هایی هستند که بحمدالله بالاترین تخصص‌ها را در پزشکی و در علوم گوناگون - در زمینه علوم انسانی، در زمینه علوم تجربی و در زمینه علوم گوناگون دیگر - دارند. خانم‌هایی هستند که

در زمینه علوم دینی پیشرفت کرده و به مراتب بالا رسیده‌اند. یک روز یک خانم بزرگوار در ایران - در اصفهان - بود، به نام «بانوی اصفهانی» که خانم بسیار عالی‌مقامی بود. مجتهد و عارف و فقیه بود. اما فقط او بود. امروز، بحمدالله دختران جوانی که در آینده نه چندان دور به مقامات عالی علمی، فقهی و فلسفی می‌رسند، بسیاری‌اند. اینها افتخار نظام اسلامی هستند و پیشرفت زن یعنی این.^(۶۲)

بند «۷۸» - حق کسب مهارت‌ها و آموزش‌های تخصصی به صورت کمی و کیفی تا بالاترین سطوح

بیانات مقام معظم رهبری

امروز در دوران جمهوری اسلامی تعداد دختران دانشجو و زنان تحصیل‌کرده در مراکز آموزش عالی، شمار زنان شاغل به کار در مراکز پزشکی و درمانی و نهادهای علمی و تحقیقاتی و نیز تعداد زنان حاضر در صحنه سیاست کشور و مجامع بین‌المللی با گذشته قابل مقایسه نیست. زن مسلمان ایرانی امروز در مجامع جهانی و کنفرانس‌های گوناگون علمی و سیاسی حضور قدرتمندانه‌ای دارد و از حقوق و نظر کشور و ملت خود دفاع می‌کند.^(۶۳)

بند «۸۲» - حق مشارکت بانوان در سیاستگذاری و تصمیم‌گیری و مدیریت‌های آموزشی، علمی و حضور فعال در مجامع فرهنگی - علمی داخلی و بین‌المللی

بیانات مقام معظم رهبری

- زن در همه جوامع از جمله در جامعه ما، دچار ستم و دچار کمبودهایی است که بر او تحمیل می‌شود. اما این کمبود آزادی به معنای بی‌بند و باری نیست. این کمبود، کمبود میدان‌ها و فرصت‌ها برای علم و معرفت و تربیت و اخلاق و پیشرفت و شکوفایی استعدادهاست. این را باید تأمین و جستجو کرد. این همان چیزی است که اسلام بر روی آن تکیه کرده است.^(۶۴)

- در هر حرکت اجتماعی، آن وقتی حرکت درست خواهد بود و به نتایج درست خواهد رسید که مبنی بر خرد و تأمل و تشخیص و مصلحت و مبتنی بر پایه‌های درست و عقلانی باشد. در هر حرکتی که به قصد احقاق حق زنان انجام می‌گیرد، عیناً باید همین معنا ملاحظه شود؛ یعنی باید هرگونه حرکتی، براساس یک بینش خردمندانه، مبتنی بر حقایق هستی - شناسایی طبیعت و فطرت زن و طبیعت و فطرت مرد، مسئولیت‌ها و مشاغل اختصاصی زن، مسئولیت‌ها و مشاغل اختصاصی مرد و آنچه می‌تواند مشترک بین اینها باشد - انجام گیرد و از روی انفعال و تقلید نباشد. اگر حرکت، حرکتی از روی انفعال و تقلید و تصمیم کورکورانه و چشم بسته باشد، حتماً مضر خواهد بود.

اگر در کشور ما و جامعه ایرانی، کسانی نام زن و حقوق زن را از این جهت بیاورند که مجلات غربی، یا گزارش‌های غربی، یا سیاسیون غربی، ایران اسلامی را متهم کرده‌اند به اینکه به حقوق زن

نمی‌رسد، این غلط است. با این هدف نباید وارد این میدان شد؛ چون به انحراف و اشتباه خواهد انجامید. اگر ما با این قصد، وارد این میدان دفاع از زن شویم که از غربی‌ها عقب نیفتیم، اشتباه خواهیم کرد. اگر به این قصد وارد شویم که آنها به ما نظر بد و منفی نداشته باشند، اشتباه خواهیم کرد. اگر با این تصور و توهم وارد این میدان شویم که خیال کنیم آنها در این زمینه راه صواب پیموده‌اند و راه درست را پیدا کرده‌اند، به شدت اشتباه خواهیم کرد. با این هدف‌ها و با این نیت‌ها وارد این میدان نباید شد؛ چون مبتنی بر اشتباه است.^(۶۵)

- آنچه که من می‌خواهم عرض کنم، دو سه نکته کوتاه است که یادداشت کردم بگویم؛ همان‌ها را عرض می‌کنم. یکی اینکه نفس وجود این مجموعه بانوان نخبه در رشته‌های مختلف - که همه بانوان نخبه هم در این جمع خلاصه نمی‌شود؛ شما نمونه‌ای از نخبگان زن در سرتاسر کشور هستید - نشان‌دهنده موفقیت نگاه نظام اسلامی و نگاه اسلام به زن است. ما این همه زن نخبه در دوره حاکمیت طاغوت نداشتیم. این، حرف من است و بر این اصرار دارم. امروز عدد مطلق و نسبی محققین زن، اساتید زن، دانشمندان زن در رشته‌های مختلف، متفکرین و نویسندگان زن که در رشته‌های گوناگون فکر می‌کنند، صاحب‌نظرند و قلم می‌زنند، ادبای زن، شعرای زن، هنرمندان زن - قصه‌نویس‌ها، شاعرها و نقاش‌ها - به مراتب بیشتر از دوره طاغوت است؛ یعنی آن دوره‌ای که به نام طرفداری از زن، حجاب و عفاف و وجود فاصله بین زن و مرد را به کلی از بین برده بودند و روزه‌روز هم این بی‌بندوباری را ترویج می‌کردند؛ حتی در مواردی از کشورهای اروپایی هم بدتر و تندتر عمل می‌کردند. امروز ما در نظام جمهوری اسلامی و زیر پوشش حجاب، زیر چادر، زیر مقنعه، این تعداد عظیم نخبه فکری، علمی، عملی، فعال سیاسی، صاحب‌نظران فرهنگی و هنری داریم. آن روز بخشی از بخش‌ها و بعضی از ابعاد این مجموعه را هم ما نداشتیم؛ بسیار محدود بودند. این، یک نظریه‌ای درست عکس آن چیزی را که درصدد بودند القا کنند، احیا می‌کند و او اینکه آن کیفیت ترویج بی‌بندوباری نه فقط به معنای رشد دادن به زن، به معنویات زن، به استعدادهای زن نیست، بلکه سرگرم کردن زن به آنچه که لوازم آن، کیفیت زندگی است - آرایش‌های گوناگون و گرفتاری‌های گوناگون جنبی که این کارها دارد - خودش مانع حرکت به سمت کمال و تعالی زنان است.^(۶۶)

بند «۸۳» - حق شناسایی، حمایت و بهره‌مندی از توانمندی‌های بانوان دارای استعدادهای درخشان و مسئولیت آنها در تأمین نیازهای کشور

۳. پژوهش

بیانات مقام معظم رهبری

- یک مسئله هم مسئله تعلیم و تربیت بانوان است. من بر این همیشه تأکید کرده‌ام. خوشبختانه امروز در جامعه ما، تعلیم و تربیت زنان رایج است؛ اما در عین حال هنوز خانواده‌هایی هستند که دختران خودشان را از تحصیل منع می‌کنند. اگر یک روز محیط‌های تحصیلی، محیط‌های ناسالمی بود، امروز بحمدالله در دوران اسلامی آن‌گونه نیست. باید اجازه بدهند که دختران درس بخوانند، مطالعه کنند، کتاب بخوانند، با معارف دینی و با معارف انسانی آشنا شوند و ذهن و مغزشان قوت و قدرت پیدا کند. این، کار بسیار لازمی است که باید انجام گیرد.^(۶۷)

بند «۸۶» - حق برخورداری از حمایت‌های لازم نسبت به منابع و امکانات درخصوص تحقیق در مسائل زنان و تربیت نیروی انسانی محقق و حق آگاهی از اطلاعات و نتایج تحقیقات در زمینه‌های مختلف

بیانات مقام معظم رهبری

- نکته دیگر این است که ما در کشورمان شاهد هستیم که بعضی از فعالان زن و بعضی از مردها تلاش می‌کنند برای هماهنگ شدن با کنوانسیون‌های جهانی مرتبط با زن و با احکام اسلامی و بروند و بازی کنند و کم و زیاد کنند؛ این غلط است. من نمی‌خواهم بگویم همه آنچه که در فقه ما در مورد احکام مربوط به زنان مطرح شده است، حتماً سخن آخر است؛ نه، ممکن است با یک تحقیقی در یک زمینه‌ای که به‌وسیله فقیه ماهر و مسلطی انجام بگیرد، فلان حکم فقهی که امروز در مورد زن وجود دارد، دچار تغییر شود؛ این اشکالی ندارد؛ این ممکن است و اتفاق هم افتاده. در همین مسئله ارث زن از زمین و غیرمنقول - که خانم اشاره کردند - نظر فقهی بعضی از بزرگان قدیم و امروز نظر فقهی خود ما هم همین است که آنچه منع از میراث شده، عین قیمت آن زمین بلاشک حق همسر و زوجه است و ارث می‌برد؛ اشکالی هم ندارد. بنابراین در مسائل فقهی چنین چیزی امکان دارد که ما بگوییم این تغییر پیدا می‌کند؛ لکن آنچه که باید در زمینه مسائل فقهی انجام بگیرد، کار فقهی به‌وسیله فقیه ماهر و مسلط به مبانی فقهی است؛ آن هم با نگاه به متد فقه، به شیوه استفاده فقه‌ای؛ نه اینکه کسی بر طبق میل خودش، برای انطباق با آنها، برای اینکه خودش را هماهنگ کند با فلان معاهده جهانی، فلان کنوانسیون جهانی - که فراهم آورندگانش با مردمی که در این سرزمین با مبانی اسلامی زندگی می‌کنند و اعتقاد به مبانی اسلامی دارند، اصلاً از لحاظ مبانی فکری متفاوتند - بیاید از گوشه احکام اسلامی بساید و ببرد؛ این کاملاً غلط است؛ اصلاً قابل دفاع نیست. بدون تردید آنچه که در احکام اسلامی و در فقه اسلامی مطابق مصلحت آمده است، همین‌هاست همین

درست است که با یک مذاقه و در بخش‌های مختلف، این معلوم می‌شود.^(۶۸)

- اولاً خود ورود بانوان در مسائل تحقیقی و علمی - که این دیگر مخصوص مباحث قرآنی نیست - قابل توجه است. بنده معمولاً مجلاتی را که در کشور منتشر می‌شود - مجلات علمی؛ علمی، تحقیقی؛ علمی، ترویجی - نگاه می‌کنم؛ مرور می‌کنم و در همه رشته‌هایی که مجلات ما - که حاوی مطالب جدید هستند - بر گرد آنها مطلب می‌نویسند، انسان می‌بیند شمار نویسندگان و پژوهشگران زن در آنها، شمار برجسته قابل توجهی است. در علوم حوزوی، در فقه، در فلسفه، در مسائل دانشگاهی، در علوم انسانی، علوم طبیعی، حضور زنان در کشور ما حضور بارز و برجسته‌ای در همه بخش‌های علمی است. دانشگاه‌ها را دختران دانشجوی ما پر کرده‌اند؛ محیط‌های علمی را حضور زنان به شکل شگفت‌آوری واضح و آشکار کرده. این چیست؟ این چه پدیده‌ای است؟ این چه حقیقتی است؟ کی ما در کشور این همه عنصر پژوهشگر و محقق و عالم و باسواد و اهل تبلیغ و اهل ترویج از زنان داشتیم؟ در گذشته تاریخ ما هرگز چنین چیزی وجود نداشته. بله، تک و توکی، دانشمندانی از زنان، برجستگانی بوده‌اند، لکن نه به معنای حضور چشمگیر و غالب در همه جامعه. این مخصوص دوران جمهوری اسلامی است؛ این به برکت حاکمیت اسلام در این کشور است که زنان در عرصه حضور علمی، اینجور خودشان را دارند نشان می‌دهند و این برجستگی‌ها را پیدا می‌کنند. این جزء افتخارات نظام جمهوری اسلامی است. اینی که من مکرر در جمع‌های دانشجویی و در جمع‌های جوان گفتم که در قضیه زن، ما در مقابل ادعاهای غربی‌ها دفاع نمی‌کنیم، ما حمله می‌کنیم و غرب باید از خود در قضیه زن دفاع کند، نه اسلام، برای این است اسلام برخلاف آنجوری که همیشه در نظام‌های طاغوتی وجود داشته است که با چشم دیگری اصلاً به زن نگاه می‌کردند، به زن شخصیت می‌دهد. در اسلام وقتی برای مؤمن نمونه می‌خواهند مشخص بکنند، نمونه زن معین می‌کنند. «و ضرب الله مثلا للذين امنوا امرأت فرعون»؛ این نفر اول، «و مریم ابنت عمران»، نفر دوم؛ نمونه برای للذين آمنوا، دو زن. نمونه برای للذين كفروا هم دو زن: «امرات نوح و امرأت لوط کانتا تحت عبدین من عبادنا... فخانتماهما». یعنی زن را نه فقط محور و عبرت و آئینه‌ای برای زنان، بلکه برای کل جامعه قرار می‌دهد. می‌شد یک مرد انتخاب بکنند. نه، این در مقابله با آن نگاه انحرافی و غلطی است که نسبت به زنان وجود داشته. این نگاه، همیشه هم تحقیرآمیز نبوده؛ اما همیشه غلط بوده. همیشه به شکل غلطی در نظام‌های طاغوتی به زن نگاه شده؛ امروز در غرب هم همین جور است. حالا عده‌ای از زنان - مثل خیلی از مردان - در همین نظام‌های غربی شخصیت‌های برجسته و محترم و پاکیزه‌ای ممکن است در بیایند، لکن نگاه عمومی به زن که در فرهنگ غربی نهادینه شده، نگاه غلطی است؛ نگاه ابزاری است، نگاه اهانت‌آمیز است. از نظر غرب، علت اینکه شما نباید توی چادر باشید، نباید حجاب داشته باشید، این نیست که آزاد باشید.

شما دارید می‌گویید من با حجاب هم آزادی دارم. او چیز دیگری مورد نظرش است؛ زن را برای نوازش چشم مرد، برای بهره‌وری نامشروع مرد، می‌خواهند به شکل خاصی در جامعه ظاهر بشود. این، بزرگترین اهانت به زن است؛ حالا ولو با چندین لفاف تعارف‌آمیز این را بیپوشانند و اسم‌های دیگری رویش بگذارند. احترام به زن این است که به زن فرصت داده بشود تا آن نیروها و استعدادهای برجسته و عظیمی را که در درون هر انسانی خدای متعال به ودیعه نهاده است - از جمله زن و استعدادهایی که فقط در درون زنان وجود دارد - این استعدادها در سطوح مختلف بروز کند؛ در سطح خانواده، در سطح جامعه، در سطح بین‌المللی، برای علم، برای دانش و معرفت و تحقیق، برای تربیت و سازندگی. احترام به زن این است. من می‌بینم این در جامعه ما به توفیق الهی، به فضل الهی دارد خودش را کاملاً نشان می‌دهد. خوب، این مربوط به اساس کاری که امروز بحمدالله بانوان کشور ما دارند که خیلی ارزشمند است که در همه عرصه‌های علمی حضور دارند، آن هم حضور فعال و تحسین‌برانگیز و به خصوص حضور در مجموعه قرآنی و کار قرآنی که بسیار چیز باارزشی است.^(۶۹)

بند «۸۸» - مسئولیت زنان پژوهشگر در ارائه دیدگاه و تبیین دستاوردهای مثبت دینی و ملی در زمینه مسائل زنان به جهانیان

قضایی

- خواهران عزیز، کسانی که در زمینه مسائل زنان فعالند و فکر می‌کنند و کمبودهایی را ملاحظه می‌کنند، راه علاج را این نبینند که ما در احکام فقهی اسلامی تصرف کنیم؛ نه، احکام فقهی اسلامی آنجایی که با تحقیق استنباط شده و منطبق با مبانی اسلامی است، کاملاً درست و مطابق با مصلحت است. نباید ما به‌خاطر اینکه در فلان مجمع جهانی، در فلان اجلاس بین‌المللی، فلان چیز تصمیم‌گیری شده و فلان کنوانسیون مثلاً جهانی به‌وجود آمده، ما بیاییم با نگاه تنگ‌نظرانه و آمیخته با رعب و مرعوبیت، در تفکرات خودمان و فقه خودمان تصرف کنیم؛ این هم به‌نظر من درست نیست.

البته مسئولیت‌هایی هست که مشترک است. همان‌طور که گفتیم، مسئولیت حضور در جامعه و فهمیدن دردهای عمومی جامعه و سعی در علاج دردهای عمومی جامعه، مخصوص مرد و مخصوص زن نیست؛ زن‌ها هم نمی‌توانند شانه‌شان را از این مسئولیت خالی کنند. اگر زن‌ها باید در این زمینه کاری انجام بدهند، البته باید انجام بدهند - محدودیتی هم وجود ندارد - اما مسئولیت‌های اختصاصی هم، یعنی آن کاری که خدای متعال به حسب طبیعت به‌عهده زن قرار داده، مهم است.^(۷۰)

- نکته آخر این که جامعه، هم از لحاظ قانونی و هم از لحاظ اخلاقی، باید با کسانی که تعدی به زن را حق خودشان می‌دانند، برخورد سخت بکند؛ قانون هم باید در این زمینه مجازات‌های سختی

را پیش‌بینی کند. باز همین جا من عرض کنم، در کشورهای غربی علیرغم این همه شعاری که می‌دهند، هنوز نتوانسته‌اند این را تأمین کنند. یعنی در داخل خانواده‌ها، زنانی که از دست شوهرانشان کتک می‌خورند و دخترانی که از دست پدرانشان صدمه می‌بینند و مجروح می‌شوند، فراوانند. آمارهای تکان‌دهنده و وحشت‌آوری هم در این زمینه وجود دارد. منتها در آنجا یک چیز دیگر هم هست و آن قتل نفس است. راحت خون می‌ریزند، راحت می‌کشند. کُشتن، آن قبحی را که در محیط اسلامی دارد، در آن محیط‌هایی که از معارف الهی بویی نبرده‌اند - متأسفانه - ندارد. کشتن زنان، یکی از بلیه‌های بسیار زشت و نفرت‌انگیزی است که در کشورهای غربی - به‌ویژه آمریکا - رایج است. این کارها خوشبختانه در کشور ما به آن شدت نیست و جز موارد استثنایی، دیده نمی‌شود؛ اما به هر حال هرگونه ستم و هرگونه تعدی جسمانی نسبت به زن، باید با برخورد بسیار سختی مواجه شود، تا در این زمینه جامعه اسلامی ما به آن سطحی که اسلام خواسته است، برسد. اگر کشور بتواند جامعه زنان را با تکیه بر تعلیمات اسلامی، با همان معارفی که اسلام خواسته است، آشنا کند، من تردیدی ندارم که پیشرفت و ترقی و تعالی کشور مضاعف و چند برابر خواهد شد. در هر میدانی که بانوان مسئولانه وارد شوند، پیشرفت در آن میدان چند برابر خواهد شد. خصوصیت حضور خانم‌ها در میدان‌های مختلف این است که وقتی زن خانواده وارد میدان می‌شود، یعنی همسر و فرزندان او هم واردند. حضور مرد به این معنا نیست، اما حضور زن به این معناست. در هر میدانی که زن وارد شود - زنی که خانم و کدبانوی یک خانه است - در حقیقت همه آن خانه را در آن میدان وارد می‌کند. حضور زنان در بخش‌های مختلف بسیار مهم است.^(۷۱)

- زنان کشور در انقلاب اسلامی سهم بزرگی را ایفا کردند؛ به طوری که اگر حضور زنان در نهضت انقلابی ملت ایران نمی‌بود، به احتمال زیاد این انقلاب به این شکل پیروز نمی‌شد؛ یا اصلاً پیروز نمی‌شد، یا مشکلات بزرگی در سر راه آن پدید می‌آمد. بنابراین، حضور زنان مشکل‌گشا بود. در جنگ هم همین طور بود، در مسائل دیگر از اول انقلاب تا به حال هم همین‌گونه بوده است. بنابراین، تلاش زیادی شده است؛ لکن در عین حال درباره - مسئله زن، حقوق زن، رفع ستم از زنان و فراهم کردن زمینه‌های مناسب برای زنان کشورمان - لازم است کار فرهنگی بزرگی انجام گیرد.

نقطه اصلی سخنم به شما بانوان عزیز، مخصوصاً خانم‌های جوان است که هم سال‌های طولانی را در این دنیا زندگی خواهید کرد و هم باید از امکاناتی که خداوند متعال در این عالم برای تکامل انسان به وجود آورده است، بهره ببرید؛ باید آن را درست بشناسید و راه آن را درست بدانید؛ پس احتیاج به فکر کردن دارید. همچنین برای شما مسئله مبارزه جهت رفع ستم از زنان مطرح خواهد شد؛ لذا باید بدانید که آنچه مطرح می‌شود چیست؟ آنچه لازم است چیست؟ آنچه مضر است چیست؟ بنابراین این نکته برای شما مهم است.

- الان ده، بیست سال است که مجدداً نهضت‌های دیگری به‌عنوان نهضت دفاع از حقوق زن و دفاع از آزادی زن به راه انداخته‌اند. چرا؟ اگر آزادی غربی برنامه موفقی بود، اگر دفاع از حقوق زن حقیقی بود، احتیاج به این نبود که بعد از صد سال دوباره عده‌ای بیایند نهضت به راه بیندازند و جنجال کنند. پس، آن نسخه غلط بود؛ نسخه فعلیشان هم غلط است و جز به بدبختی و مشکل‌تراشی برای زن و مرد - به‌خصوص برای زن - به چیزی نخواهد انجامید - روش اسلام برای احقاق حقوق زنان هدف اسلام در دفاع از حقوق زنان - همان‌طور که گفته شد - این است که زن تحت ستم نباشد و مرد خود را حاکم بر زن نداند. در خانواده، حدود و حقوقی هست. مرد حقوقی دارد، زن هم حقوقی دارد و این حقوق به‌شدت عادلانه و متوازن ترتیب داده شده است. آنچه به نام اسلام است و غلط است، آنها را نمی‌گوییم و از آنها دفاع نمی‌کنیم. آنچه متعلق به اسلام است، بینات اسلام و مسلمات اسلام است. اینها چیزهایی است که میان حقوق زن و مرد در داخل خانواده توازن قائل است ... اگر زن محیط امن و توأم باامنیتی برای درس خواندن، برای کار کردن، برای احیاناً کسب درآمد و برای استراحت نداشته باشد، این ظلم و ستمکاری است. هر کس که موجب این ظلم شود، باید قانون و جامعه اسلامی با او مقابله کند.^(۷۲)

- زن در جامعه ایرانی ما، نه از لحاظ حقوق اجتماعی، نه از لحاظ تمکن و قدرت تصرف فردی، نه از لحاظ قوانینی که به اینها ارتباط پیدا می‌کند، هنوز در آن حد و سطحی که اسلام خواسته است قرار ندارد. بر بخشی از جامعه ما، اخلاق بدی نسبت به زن حاکم است، که البته مخصوص ایران هم نیست. اگر آدم نگاه کند، می‌بیند که متأسفانه در طول تاریخ، همواره یک ستم تاریخی بر زن رفته است که بیشتر هم ناشی از این است که قدر زن و جای او را ندانسته‌اند... در جامعه ما باید به آن شکلی باشد که اسلام خواسته است. زن باید شأن حقیقی خودش را پیدا کند و نباید به‌خاطر زن بودن هیچ ستم و ظلمی به او بشود.^(۷۳)

- شما باید ببینید، زن به جهت زن بودن، چه تکالیفی دارد و برای تحمل این تکالیف، احتیاج به چه هدایت‌هایی دارد؛ چه توصیه‌هایی باید به زنان بشود و چه قوانینی لازم است، برای اینکه آنها از حقوق اجتماعی و انسانی خود برخوردار بشوند؛ چه سازمان‌هایی احیاناً باید به‌وجود بیاید که بخشی از کارها را به‌عهده بگیرد. شما اینها را بررسی کنید؛ آن وقت به دستگاه‌های مختلف، مثل مجلس، یا شورای عالی انقلاب فرهنگی، توصیه کنید، تا مصوبه بگذارند و این کارها انجام بگیرد.^(۷۴)

- نظر اسلام در مورد زنان واضح و روشن است و برای دفاع از زن باید از ورود به بخش‌های انحرافی اجتناب شود. دفاع اخلاقی و قانونی از زن و به‌خصوص در داخل خانواده‌ها از طریق اصلاح و ایجاد قوانین، لازم و ضروری است و باید کسانی که زن را در خانه مستخدم و بدون بهره از خودسازی معنوی تلقی می‌کنند، با قوت و شدت و در عین حال کاملاً منطقی و عقلایی

برخورده شود.^(۷۵)

- چنانچه نگذارند زن به تحصیلات صحیح و به علم و معرفت دست پیدا کند، این ظلم است. اگر شرایط طوری باشد که زن فرصت پیدا نکند به خاطر زیادی کار و فشار کارهای گوناگون، به اخلاق خود، به دین خود و به معرفت خود برسد، این ظلم است. اگر زن امکان پیدا نکند که از مایملک خود به طور مستقل و با اراده خود استفاده کند، این ظلم است. اگر به زن در هنگام ازدواج، شوهری تحمیل شود - یعنی خود او در انتخاب شوهر نقشی نداشته باشد و اراده و میل او مورد اعتنا قرار نگیرد - این ظلم است. اگر زن، چه آن وقتی که داخل خانه با خانواده زندگی می‌کند و چه در صورتی که از شوهر جدا می‌شود، نتواند از فرزند خود بهره عاطفی لازم را ببرد، این ظلم است. اگر زن استعدادی دارد - مثلاً استعداد علمی دارد، استعداد برای اختراعات و اکتشافات دارد، استعداد سیاسی دارد، استعداد کارهای اجتماعی دارد - اما نمی‌گذارند از این استعداد استفاده کند و این استعداد شکوفا شود، ظلم است. ممکن است انواع ظلم‌ها در جامعه وجود داشته باشد، که باید این ظلم‌ها برداشته شود؛ اما در عین حال به مسئولیت زن و مسئولیت مرد که در قبال هم هر دو مسئولیتی به عنوان تشکیل خانواده دارند، باید به چشم اهمیت نگریسته شود؛ چون خوشبختی زن و خوشبختی مرد در این است. بعضی خیال می‌کنند زن کمبودش این است که مشاغل بزرگ و سروصدا دار ندارد! خیر؛ مشکل زن این نیست. حتی آن زنی هم که شغل بزرگی دارد، به محیط امنی در خانواده، به یک شوهر مهربان با محبت، به یک تکیه‌گاه مطمئن عاطفی و روحی - که شوهر و مرد اوست - نیازمند است. طبیعت و نیاز عاطفی و روحی زن این است؛ باید این نیاز برآورده شود. مسئله شغل هم مسئله دیگری است؛ البته مسئله درجه اولی نیست. اگرچه اسلام مانع مشاغل و مسئولیت‌های زنان نیست - مگر در موارد استثنایی، که بعضی مورد اتفاق بین فقهاست، بعضی هم مختلف‌فیه است و در این زمینه‌ها هم البته باید کار شود - لکن مسئله اصلی زن این نیست که آیا شغلی دارد یا ندارد. مسئله اصلی زن، آن مسئله اساسی است که امروز در غرب متأسفانه از بین رفته است و آن همان احساس آرامش و احساس امنیت و احساس امکان بروز استعداد و مورد ستم قرار نگرفتن در جامعه و در خانواده و در خانه شوهر و در خانه پدر و امثال اینهاست. کسانی که درخصوص مسئله زن تلاش می‌کنند، باید در این زمینه‌ها تلاش کنند. نکات اساسی در دفاع از حقوق زنان بعضی از قوانین در برخورد با زن و با مرد احتیاج به اصلاح دارد. باید کسانی که اهل این کارها هستند، مطالعه کنند، بررسی کنند و آن قوانین را درست کنند. رکن اصلی رعایت عفاف زنان است.

مسئله بعد، مسئله اهمیت دادن به عفاف در زن است. هر حرکتی که برای دفاع از زنان انجام می‌گیرد، باید رکن اصلی آن رعایت عفاف زن باشد. همان‌طور که عرض کردم، در غرب به خاطر

اینکه به این نکته توجه نشد - یعنی مسئله عفت زنان مورد اهتمام قرار نگرفت و به آن اعتنایی نکردند - کار به این بی‌بندوباری‌ها کشید. نباید بگذارند عفت زن - که مهمترین عنصر برای شخصیت زن است - مورد بی‌اعتنایی قرار گیرد. عفت در زن، وسیله‌ای برای تعالی و تکریم شخصیت زن در چشم دیگران، حتی در چشم خود مردان شهوت‌ران و بی‌بندوبار است. عفت زن، مایه احترام و شخصیت اوست. این مسئله حجاب و محرم و نامحرم و نگاه کردن و نگاه نکردن، همه به‌خاطر این است که قضیه عفاف در این بین سالم نگهداشته شود. اسلام به مسئله عفاف زن اهمیت می‌دهد. البته عفاف مرد هم مهم است. عفاف مخصوص زنان نیست؛ مردان هم باید عقیف باشند. منتها چون در جامعه، مرد به‌خاطر قدرت جسمانی و برتری جسمانی، می‌تواند به زن ظلم کند و برخلاف تمایل زن رفتار نماید، روی عفت زن بیشتر تکیه و احتیاط شده است. شما امروز هم که در دنیا نگاه کنید، می‌بینید یکی از مشکلات زنان در دنیای غرب، به‌خصوص در کشور ایالات متحده آمریکا، همین است که مردان با تکیه به زورمندی خودشان، به عفت زن تعدی و تجاوز می‌کنند. آمار منتشر شده از سوی مقامات رسمی خود آمریکا را من دیدم که یکی مربوط به دادگستری آمریکا و یکی هم مربوط به یک مقام دیگری بود. آمارها واقعاً وحشت‌انگیز است. در هر شش ثانیه، یک تجاوز به عنف در کشور آمریکا صورت می‌گیرد! ببینید چقدر مسئله عفت مهم است و وقتی بی‌اعتنایی کردند، قضیه به کجا می‌رسد. هر شش ثانیه، یک تجاوز به عنف! برخلاف تمایل زن، مرد زورگو، ظالم، بی‌بندوبار و بی‌عفت بتواند به حریم عفت زن تعدی و تجاوز کند. اسلام اینها را ملاحظه می‌کند. مسئله حجاب که این همه مورد توجه اسلام است، به‌خاطر اینهاست. پس، مسئله حفظ عفاف و اهمیت دادن به حجاب و عفاف هم مسئله دیگری است.^(۷۶)

- هدف اسلام در دفاع از حقوق زنان - همان‌طور که گفته شد - این است که زن تحت ستم نباشد و مرد خود را حاکم بر زن نداند. در خانواده، حدود و حقوقی هست. مرد حقوقی دارد، زن هم حقوقی دارد و این حقوق به‌شدت عادلانه و متوازن ترتیب داده شده است. آنچه به نام اسلام است و غلط است، آنها را نمی‌گوییم و از آنها دفاع نمی‌کنیم. آنچه متعلق به اسلام است، بینات اسلام و مسلمات اسلام است. اینها چیزهایی است که میان حقوق زن و مرد در داخل خانواده توازن قائل است... اگر زن محیط امن و توأم با امنیت برای درس خواندن، برای کار کردن، برای احیاناً کسب درآمد و برای استراحت نداشته باشد، این ظلم و ستمکاری است. هر کس که موجب این ظلم شود، باید قانون و جامعه اسلامی با او مقابله کند.^(۷۷)

- در زمینه حقوق اسلامی، خانم‌ها بعضی اظهاراتی کردند، که درست هم هست؛ جا برای کار و بیان و تبیین فراوانی دارد. من تصدیق می‌کنم مطالبی را که بعضی از خانم‌ها بیان کردند و گفتند ما در تقابل با تبلیغات معارض - از جمله تبلیغات فمینیستی - آنچنان‌که باید، کار درستی، کار قوی،

کار پرحجمی و با کیفیت‌های بالا نکرده‌ایم. من از همین‌جا به دستگاه‌های تحقیقاتی، به پژوهشگاه‌ها، به دانشگاه‌ها، به حوزه‌های علمیه و به صاحب‌نظران توصیه می‌کنم و از آنها مطالبه می‌کنم که در این زمینه کار کنند. مسئله، مسئله مهمی است. ما اگر در مسئله زن در کشور خودمان خوب کار کنیم، این خدمت به جامعه زنان در همه دنیاست؛ خدمت حقیقی است به مجموعه زنان در همه عالم. حالا ممکن است بعضی ارزش این خدمت را امروز بفهمند، ممکن است بعضی سال‌ها بعد بفهمند؛ لکن اگر خوب کار کردیم، این خدمت به آنهاست.^(۷۸)

- خواهران من! موضوع زن و برخورد جوامع با او، مسئله‌ای است که از دیرباز در میان جوامع و تمدن‌های مختلف مطرح بوده است. همیشه نصف مردم عالم، بانوان هستند. قوام زندگی در عالم، به همان اندازه که به مردان وابسته است، به همان اندازه هم به زنان وابسته است. زنان، بزرگترین کارهای آفرینش را به‌طور طبیعی برعهده دارند. کارهای اساسی آفرینش، مانند تولید مثل و تربیت کودک، در دست زنان است. پس مسئله زنان، مسئله مهمی است و از دیرباز، در جوامع، در بین متفکرین و در اخلاق و عادات گوناگون ملت‌ها وجود داشته است. اسلام یک موضع برجسته را در این بین انتخاب کرده؛ از افراط و تفریط جلوگیری نموده و هشدار می‌دهد به همه مردم عالم داده است. اسلام، مردانی را که به‌خاطر قدرتمند بودن جسمی یا توانایی مالی، زنان و مردان را به خدمت می‌گرفتند و زن را مورد آزار و احياناً تحقیر قرار می‌دادند، به کلی سر جای خود نشاند و زن را در جایگاه حقیقی خودش قرار داد و حتی از جهاتی، زن را در ردیف مرد قرار داد: «ان‌المسلمین والمسلمات المؤمنین والمؤمنات...» مرد مسلمان، زن مسلمان. مرد عابد، زن عابد. مرد متعهد، زن متعهد. پس، در اسلام همه این مقامات معنوی و درجات انسانی، بین زن و مرد بالسویه تقسیم شده است. در این موارد، مرد و زن با یکدیگر مساوی و برابرند. هر کس که برای خدا کار کند، «من ذکرِ او انثی»؛ چه مرد باشد و چه زن، فلنحییه حیاتاً طیبه اسلام در برخی جاها حتی زن را بر مرد ترجیح داده است. مثلاً آنجا که مرد و زن، پدر و مادری هستند که فرزندی دارند، این فرزند اگرچه فرزند هر دو نفر است، اما خدمتگزاری فرزند در مقابل مادر، لازماًست. حق مادر بر گردن فرزند، بیشتر و وظیفه فرزند نسبت به مادر سنگین‌تر است.^(۷۹)

بند «۱۳۲»- حق برخورداری از تدابیر قانونی و حمایت قضایی به‌منظور پیشگیری از جرم و ستم به زنان در خانواده و جامعه و رفع آن

بهداشتی

بیانات مقام معظم رهبری

- مسئله اصلی زن، آن مسئله اساسی است که امروز در غرب متأسفانه از بین رفته است. آن همان احساس آرامش و احساس امنیت و احساس امکان بروز استعداد و مورد ستم قرار نگرفتن در جامعه و در خانواده و در خانه شوهر و در خانه پدر و امثال اینهاست کسانی که درخصوص مسئله زن تلاش می‌کنند. باید در این زمینه‌ها تلاش کنند.^(۸۰)

- بعضی خیال می‌کنند که زن کمبودش این است که مشاغل بزرگ و پرسروصدا ندارد، مشکل زن این نیست. حتی آن زنی که شغل بزرگی هم دارد، همان زن هم به محیط امنی در خانواده، به یک شوهر مهربان، با محبت، به یک تکیه‌گاه مطمئن عاطفی و روحی که شوهر و مرد اوست احتیاج دارد. طبیعت و نیاز عاطفی و روحی زن این است، باید این نیاز برآورده شود.^(۸۱)

بند «۴۷»- حق برخورداری از سلامت جسمی، روانی در زندگی فردی، خانوادگی و اجتماعی با توجه به ویژگی‌های زنان در مراحل مختلف زندگی و مسئولیت حفاظت از آن

بیانات مقام معظم رهبری

- دانش، چیز بسیار عزیزی است و من طرفدار این هستم که زنان در جامعه ما در همه رشته‌ها دانشمند بشوند. البته در آن جلسه قبلی - که پارسال یا پیرارسال - من رشته پزشکی را اولویت دادم؛ این به خاطر آن است که پزشکی، ضرورت نقد و فوری ماست؛ والا در همه رشته‌ها، خانم‌ها باید به آن استعدادهای عالی خودشان پاسخ بدهند. فرض بفرمایید در بین این پنجاه میلیون جمعیت کشور ما، اگر مثلاً سی میلیون یا سی و پنج میلیون انسانی هست که در سنین متناسب برای ثمر رساندن به این کشور است، طبیعتاً از این سی و پنج میلیون، نصفش زنان هستند. مگر می‌شود از کنار این همه استعدادی که در اینها نهفته، به آسانی گذشت؟ مگر می‌شود این خزانه‌های الهی را در وجود اینها نادیده بگیریم؟ در میان اینها باید دانشمند باشد؛ منتها دانش با همه عظمتش، در مقابل آن حیثیت معنوی که خدای متعال به زن داده، چیزی نیست.^(۸۲)

بند «۴۹»- حق مشارکت زنان در سیاستگذاری، قانونگذاری، مدیریت، اجرا و نظارت در زمینه بهداشت و درمان، به‌ویژه درخصوص زنان

بیانات مقام معظم رهبری

- من برای عموم مردم، از زن و مرد، ورزش متناسب با خودشان را لازم می‌دانم. این ورزش، لزوماً به معنای ورزش‌های قهرمانی و شرکت در مسابقات نیست. بعضی خیال می‌کنند که ورزشکار بودن یعنی اینکه حتماً در مسابقات شرکت کنند، اگر می‌گوییم زنان ورزش کنند، یعنی حتماً در مسابقات شرکت کنند؛ نه. ورزش بکنند، مثل اینکه غذا می‌خورند. مثل اینکه کارهای روزانه‌شان را انجام می‌دهند، مثل اینکه درس می‌خوانند، ورزش باید یکی از برنامه‌های حتمی زندگی‌شان باشد.^(۸۳)

بند «۵۳» - حق دسترسی فراگیر و عادلانه به امکانات ورزشی و آموزشی در زمینه تربیت بدنی و تفریحات سالم

بیانات مقام معظم رهبری

- رشته پزشکی - نه فقط زنان - برای خانم‌ها از اولویت برخوردار است؛ زیرا ما که به وجود یک فاصله ارتباطی و آمیزشی اجتماعی بین زن و مرد معتقدیم و تأکید داریم که نباید اختلاط بی‌قید و شرط بین زن و مرد باشد و معتقد به حجاب - به معنای کامل و واقعی کلمه - هستیم، نمی‌توانیم در مسئله پزشکی بی‌تفاوت باشیم. یعنی به همان تعداد که پزشک مرد داریم، به همان تعداد هم پزشک زن لازم داریم. بگذاریم زن‌ها برای مراجعات پزشکی خود، به طبیب زن مراجعه کنند و هیچ لزومی ندارد که ما این فاصله را برنداریم باید کاری بکنیم که زن‌ها بتوانند بدون هیچ‌گونه مشکلی، به طبیب مراجعه کنند و آن طبیب هم طبیب زن باشد.^(۸۴)

بند «۵۵» - حق برخورداری از بهداشت باروری و بارداری، زایمان سالم، مراقبت‌های بهداشتی پس از زایمان با استفاده از زنان متخصص و پیشگیری و درمان بیماری‌های شایع زنان، بیماری‌های مقاربتی و نازایی آنان

اقتصادی

بیانات امام خمینی (ره)

- البته شغل برای زن، شغل صحیح برای زن، هیچ مانعی ندارد؛ لکن نه آن‌طوری که آنها^۱ می‌خواستند. آنها نظرشان به این نبود که زن یک اشتغالی پیدا بکند. نظرشان به این بود که زن را مثل مردها هم، زن‌ها را و مردها را، از آن مقامی که دارند منحت کنند، نگذارند یک رشد طبیعی از

۱. رژیم پهلوی.

برای قشر زن پیدا بشود؛ یا یک رشد طبیعی از برای قشر مرد.^(۸۵)

بیانات مقام معظم رهبری

- اسلام اینها را برای زن ارزش نمی‌داند. اسلام با کارکردن زن موافق است. نه فقط موافق است، بلکه کار را تا آنجا که مزاحم با شغل اساسی و مهمترین شغل او، یعنی تربیت فرزند و حفظ خانواده نباشد، شاید لازم هم می‌داند. یک کشور که نمی‌تواند از نیروی کار زنان در عرصه‌های مختلف بی‌نیاز باشد! اما این کار نباید با کرامت و ارزش معنوی و انسانی زن منافات داشته باشد. نباید زن را تذلیل کنند و او را وادار به تواضع و خضوع نمایند. تکبر از همه انسان‌ها مذموم است، مگر از زنان در مقابل مردان نامحرم! زن باید در مقابل مرد نامحرم متکبر باشد. «فلا تخضعن بالقول»؛ در حرف زدن مقابل مرد نباید حالت خضوع داشته باشد. این، برای حفظ کرامت زن است. اسلام این را می‌خواهد و این الگوی زن مسلمان است این، یکی از آن میدان‌هایی است که ما در مقابل دنیای استکباری مدعی هستیم. من بارها به گویندگان و مبلغین قضیه زن عرض کرده‌ام: این ما نیستیم که باید از موضع خودمان دفاع کنیم؛ این فرهنگ منحط غرب است که باید از خودش دفاع کند. آنچه را که ما برای زن عرضه می‌کنیم، چیزی است که هیچ انسان اندیشمند با انصافی نمی‌تواند منکر شود که «این برای زن خوب است». ما زن را به عفت، به عصمت، به حجاب، به عدم اختلاط و آمیزش بی‌حد و مرز میان زن و مرد، به حفظ کرامت انسانی، به آرایش نکردن در مقابل مرد بیگانه - برای آنکه چشم او لذت نبرد - دعوت می‌کنیم. این بد است؟ این کرامت زن مسلمان است. این کرامت زن است. آنهایی که زن را تشویق می‌کنند که خود را به گونه‌ای آرایش دهد که مردان کوچه و بازار به او نگاه کنند و غرایز شهوانی خودشان را ارضا کنند، باید از خودشان دفاع کنند که چرا زن را تا این حد پایین می‌آورند و تذلیل می‌کنند؟! آنها باید جواب بدهند. فرهنگ ما، فرهنگی است که انسان‌های والا و اندیشمند غرب هم آن را می‌پسندند و رفتارشان همین‌طور است. در آنجا هم خانم‌های عفیف و سنگین و متین و زن‌هایی که برای خودشان ارزشی قائلند، حاضر نیستند خودشان را برای ارضای غرایز شهوانی بیگانگان و هرزه چشم‌ها وسیله‌ای قرار دهند. فرهنگ منحط غربی، از این قبیل زیاد دارد.^(۸۶)

- به نظر من، اهمیت این کاری که امروز خانم‌ها دارند، از اهمیت مشاغل معمولی آنها در سطح کشور کمتر نیست؛ بلکه از اغلب آنها بیشتر است. بله، شما همین سؤال را مطرح بکنید که چرا زنان مسئولیت‌ها و مدیریت‌های کلیدی ندارند؟ این سؤال قابل قبولی است. چنانچه صلاحیت‌های خوبی در زنان هست - نه اینکه ما تعصب بورزیم و بگوییم باید حتماً زن در جایی مسئول شود - آنجایی که منع اسلامی ندارد - چون در جاهایی ممکن است منع اسلامی داشته باشد - تا سطوح بالا را شامل می‌شود. وقتی در این نوع موارد می‌خواهند بررسی کنند و کسانی را به عنوان اصلح انتخاب نمایند، زنان را هم در کنار مردان و بین این مجموعه ببینند و بدون هیچ‌گونه تعصب، اصلح

را انتخاب کنند. البته این، یک عرف و یک فرهنگ است. این‌طور چیزها، دستوری هم نیست که بخشنامه صادر کنیم. نه، اینها جزء فرهنگ و باورهای جامعه است. باید اینقدر گفته بشود، اینقدر تکرار و استدلال بشود، تا اینکه جا بیفتد. به‌نظر من، آن چیزی که امروز مجموعه شما و هر مجموعه از زنان - که در شکل‌ها و با هدف‌های مختلف کار می‌کنند - برعهده دارند، این است که باور غلطی را که فرهنگ غربی و اروپایی در این ده‌ها سال اخیر در ذهن زن ایرانی وارد کرده است، بزداید. البته باور غلطی هم در گذشته بوده است؛ یعنی گرایش به برخی از شکل‌های غلط مصرف و تجمل، از گذشته هم وجود داشته است. با ورود فرهنگ اروپایی، این مدگرایی و نوگرایی در مصرف، به شکل عجیبی تشدید شد. این، محاسبه شده و پیش‌بینی شده بود. سردمداران سیاست‌های غربی - که غالباً صهیونیست‌ها و استعمارگران بودند - به قصدی و با نیتی این کار را کردند. این باورهای غلط را باید بزدایید و این نمی‌شود، مگر با ارائه بحث‌ها و کارهای اسلامی. اگر این کار بشود، ریشه این مشکلاتی که گاهی اوقات مطرح می‌شود - بدحجابی و رواج فساد و فحشا و این چیزها - به خودی خود کنده خواهد شد. اینها غالباً معلولند؛ علل، همان باورها و فرهنگ‌ها هستند که باید روی آنها کار بشود.^(۸۷)

بند «۱۰۱» - حق اشتغال بعد از رسیدن به سن قانونی کار و آزادی انتخاب شغل و به‌کارگیری سرمایه‌های فردی و مسئولیت رعایت قوانین اسلامی در کسب درآمد و نحوه مصرف آن

بیانات امام خمینی (ره)

- در هر جای ایران که انسان نگاه می‌کند، بانوان آنجا مشغول فعالیت اسلامی، دینی و حتی فعالیت سیاسی هستند، با حفظ عفافشان، با حفظ شرفشان. آنها^۱ در طول این مدت که رها بودند در بین مردم، جز فساد ایجاد نکردند و این بانوان در این مدت کم، آن قدر فعالیت کردند که شما نمونه‌اش را در قم ملاحظه می‌کنید، و از این نمونه در شهرهای دیگری هم هست.^(۸۸)

- آنهایی که کارشکنی^۲ می‌کنند اگر مسلمان هستند، این خدمت بزرگی که این خانم‌ها و این بانوان دارند می‌کنند و پیش خدا خدمت شایسته است، از معاصی کبیره است که کارشکنی در این موضوع بکنند و اگر چنانچه آنها هستند که پایبند به اسلام نیستند و می‌خواهند هرزگی بکنند، فصل هرزگی گذشت. دیگر به شما اجازه نمی‌دهند بانوان ایران که کارهایی که سابق می‌کردید این کارها را اعاده بدهید و من باید از همه شماها تشکر کنم و البته شماها بحمدالله مشغول فعالیت دینی هستید و بینش سیاسی هم در بین شماها هست و در بین بانوان ایران، هم بینش دینی هست و هم بینش سیاسی و از

۱. زنان فاسد دوران طاغوت.

۲. اشاره به کسانی که به بهانه‌های مختلف با فعالیت‌هایی اجتماعی زنان مخالفت می‌کردند.

آن چیزی که شما را باز می‌داشت از اینکه فعالیت سیاسی و دینی بکنید آن موانع مرتفع شد و امیدوارم بزودی شما به یک پایه‌ای برسید که هر کدامتان بتوانید عده‌ای را تربیت کنید.^(۸۹)

- زن‌های محترمه و خانم‌های عزیز، که باید در جاهای چه باشند، همین‌ها در این روستاها رفته‌اند و دارند درو می‌کنند؛ چه می‌کنند. البته دروگر نیستند به آن معنایی که رعیت دروگر [است]؛ اما یک عمل کوچک اینها همچو قدرت می‌دهد به این دروگرها که اگر یک جریب زمین را آن وقت درو می‌کردند، حالا دو جریب زمین درو می‌کنند. وقتی دروگر آمد دید که این خانم‌هایی که باید زیر سایه بنشینند آمدند توی آفتاب و گرفتند دارند جو را درو می‌کنند و جمع می‌کنند و اینها قدرتی در نفس آنها پیدا می‌شود. یک ارزشی دارد عمل اینها که قدرت به آنها می‌دهد و آنها کارشان چند برابر می‌شود.^(۹۰)

- امروز باید خانم‌ها وظایف اجتماعی خودشان را و وظایف دینی خودشان را عمل بکنند و عفت عمومی را حفظ بکنند و روی آن عفت عمومی کارهای اجتماعی و سیاسی را انجام بدهند.^(۹۱)

بیانات مقام معظم رهبری

- این مسئله حجاب و محرم و نامحرم و نگاه کردن و نگاه نکردن، همه اینها به‌خاطر آن است که این قضیه عفاف در این بین سالم نگهداشته شود. اسلام به مسئله عفاف زن اهمیت می‌دهد. البته عفاف مرد هم مهم است. عفاف مخصوص زنان نیست مردان هم باید عقیف باشند منتها چون در جامعه مرد به‌خاطر قدرت جسمانی و برتری جسمانی می‌تواند به زن ظلم کند و بر خلاف تمایل زن رفتار نماید لذا روی عفت زن بیشتر تکیه و احتیاط شده است.^(۹۲)

بند «۱۰۵»- حق بهره‌مندی از امنیت شغلی، اخلاقی و ایمنی و مسئولیت رعایت عفاف در محیط کار

بیانات مقام معظم رهبری

- تحمیل کار سنگین به زن ظلم به زن است. اسلام این توصیه را نمی‌کند، اما کار علمی و تلاش اقتصادی و سیاسی و اجتماعی را هم منع نمی‌کند... اینکه زن را به کارهای سنگین و تلاش‌های دشوار اقتصادی یا اجتماعی یا سیاسی مجبور کنند، این را اسلام توصیه نکرده است، نظر اسلام یک نظری میانه است. یعنی زن اگر فرصت و فراغت داشته باشد، بچه‌داری مانع او نشود، شوق و علاقه و توان جسمانی داشته باشد و بخواهد وارد فعالیت‌های اقتصادی و سیاسی شود، مانعی ندارد، اما اینکه مجبورش کنند، اسلام این را نخواست است.^(۹۳)

- در گزارشی که اخیراً به من دادند، آمده است که در بعضی از مناطق آذربایجان غربی، ۷۰ درصد کارهای روزمره را زنان و ۳۰ درصد بقیه را مردان انجام می‌دهند! این ظلم است. این به خلاف نظر

اسلام است. اینکه بعضی مردان وقتی می‌خواهند ازدواج کنند، شرط قائل می‌شوند که زن باید حتماً کار کند و شغل و درآمدی داشته باشد، خطاست. گرچه خلاف شرع نیست، اما اسلام به چنین کاری هم توصیه نمی‌کند. اینکه ما بگوییم «زن را از فعالیت اقتصادی و اجتماعی ممنوع کنیم»، به استناد نظر اسلام، غلط است. اسلام چنین حرفی نگفته است. اما از آن طرف، این را هم که زن را مجبور به انجام کارهای سنگین و تلاش‌های دشوار اقتصادی، اجتماعی یا سیاسی کنند، اسلام توصیه نکرده است. نظر اسلام، یک نظر میانه است. یعنی زن اگر فرصت و فراغت داشته باشد، بچه‌داری مانع او نگردد، شوق و علاقه و نیرو و توان جسمانی داشته باشد و بخواهد وارد فعالیت‌های اجتماعی، سیاسی یا اقتصادی شود، مانعی ندارد. اما اینکه او را مجبور کنند و بگویند باید حتماً شغلی بپذیری، روزی فلان قدر کار کنی تا با درآمد آن بتوانی در تأمین هزینه خانوار، سهمی به عهده بگیری، نه. این را هم اسلام از زن نخواست است. این را هم یک نوع تحمیل بر زن به حساب می‌آورد.^(۹۴)

بند «۱۰۶» - حق معافیت از کار اجباری، خطرناک، سخت و زیان‌آور در محیط کار

بیانات مقام معظم رهبری

- پس، به‌طور خلاصه، در دیدگاه دوم، نظر اسلام این است که در میدان فعالیت علمی، اقتصادی، اجتماعی و سیاسی، نباید بر زن تحمیل و اجبار کرد؛ چنان‌که به سد کردن راه او هم نباید پرداخت. اگر خانم‌ها می‌خواهند وارد فعالیت‌های اجتماعی و سیاسی شوند، مانعی نیست. البته فعالیت علمی، خیلی خوب است و بر سایر فعالیت‌ها ترجیح دارد.^(۹۵)

بند «۱۱۱» - حق برخورداری از حمایت‌های قانونی مناسب و کارآمد برای ممانعت از بهره‌کشی و تجارت و جلوگیری از به‌کارگیری زنان و دختران در مشاغل غیرقانونی و غیرمشروع

فصل دوم - حقوق و مسئولیت‌های سیاسی

۱. سیاست داخلی

بیانات امام خمینی (ره)

- خانم‌ها حق دارند در سیاست دخالت بکنند؛ تکلیفشان است. روحانیون هم حق دارند در سیاست دخالت بکنند، تکلیف آنهاست. دین اسلام یک دین سیاسی است. یک دینی است که همه چیزش سیاست است، حتی عبادتش.^(۹۶)

زن باید در مقدرات اساسی مملکت دخالت بکند... شما همان طوری که تاکنون در نهضت‌ها دخالت داشتید و سهم بودید در این نهضت و سهم بودید در این پیروزی، حالا هم باز باید سهم

باشید و هر وقت اقتضا بکند نهضت کنید، قیام کنید. مملکت از خود شماست ان شاء الله... شما باید بسازید مملکت را.^(۹۷)

همان طوری که مردها باید در امور سیاسی دخالت کنند و جامعه خودشان را حفظ کنند، زن‌ها هم باید دخالت کنند و جامعه را حفظ کنند. زن‌ها هم باید در فعالیت‌های اجتماعی و سیاسی هم‌دوش مردها باشند، البته با حفظ آن چیزی که اسلام فرموده است، که بحمدالله امروز در ایران جاری است.^(۹۸)

ما همه رأی به جمهوری اسلامی دادیم شما هم دادید رأی؛ رأی تنها کافی نیست، رأی همین قدر است که رسماً الان مملکت ایران رژیمش جمهوری اسلامی است. لکن وقتی به حسب واقع جمهوری اسلامی می‌شود که شما خانم‌ها به وظیفه‌تان عمل کنید. این آقایان هم به وظیفه‌شان و همه ما خودمان را وظیفه‌دار و مهم این است که ما هر کدام وظیفه برای خودمان بدانیم، یعنی من که یک طلبه هستم اینجا برای خودم وظیفه بدانم که آنقدری که می‌توانم خدمت بکنم؛ شما خواهرها هم که در محال خودتان هستید وظیفه بدانید که یک مملکتی را که آشفته است و خراب کردند و از بین بردند؛ خودتان با همتتان این مملکت را بسازید و تربیت کنید.^(۹۹)

- خواهرهایی که تاکنون داخل در مسائل روز نبودند داخل بشوند.^(۱۰۰)

- این بانوان را کی بسیج کرده که در همه شئون کشور دخالت می‌کنند و دخالت بجایی هم می‌کنند؟ اینها را کسی [دعوت نکرده]، اینها را خدا دعوت کرده است. اینها لیبیک برای خدا دارند می‌گویند.^(۱۰۱)

- باید همه زن‌ها و همه مردها در مسائل اجتماعی، در مسائل سیاسی وارد باشند و ناظر باشند. هم به مجلس ناظر باشند، هم به کارهای دولت ناظر باشند، اظهار نظر بکنند.^(۱۰۲)

- یک تحول روحی؛ یک تحول فکری، با اراده مصمم. از بچه‌های کوچک تا مردهای بزرگ، از دخترهای کوچک تا خانم‌های بزرگ، همه اقشار، با هم قیام کردند و استقامت کردند اَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ^۱ قیام برای خدا، (جمعی و فردی).^(۱۰۳)

- ملتی که چک و چک می‌کرد در معاملاتش برای زیاد شدن و کم شدن - در یک برهه از زمان - همچو انسانی رفتار می‌کرد با اهل ملت خودش و همچو تحول برایش حاصل شده بود که یکی از آقایان می‌گفت که دیدم یک زنی... در آن تظاهرات - آن وقت که تظاهر می‌کردند - یک زنی یک کاسه‌ای دستش است، پول در آن است. گفتم لابد مثلاً فقیر است؛ تا رسیدیم به او... دیدم می‌گوید که امروز تعطیل است و اینهایی که دارند می‌روند ممکن است بعضی‌شان بخواهند تلفن کنند؛ پول هم که حالا نمی‌توانند پیدا کنند، من اینها را گذاشته‌ام برای تلفن. این یک امر کوچکی است ولی خیلی

بزرگ است این. یک تحولی است که عظمتش خیلی زیاد است.^(۱۰۴)

- این یک تحولی بود که بشر نمی‌توانست این تحول را درست کند. این تحول الهی بود. یعنی «مقلب القلوب» این کار را کرد. قلب‌ها را از آن وحشت بیرون آورد. از آن وحشتی که از این رژیم‌ها همه داشتند. از آن وحشت بیرون آورد؛ و به جای آن تصمیم امر شجاعت نشانند، به طوری که زن‌ها، بچه‌ها مردها [به خیابان‌ها ریختند] کی سابقه داشت که زن در مبارزه بیاید؛ مقابل توپ و تانک بیاید. این یک تحول روحی بود که خدای تبارک و تعالی در این ملت این تحول را ایجاد فرمود و مادامی که ما این تحول را حفظ بکنیم و نهضت را به همان طور که تا حالا آمده است حفظش بکنیم، برای ما پیروزی هست.^(۱۰۵)

- این تحول که در ایران پیدا شد، تحول همه‌جانبه، تحول فکری، تحول روحی، تحول‌های دیگر، اینها اعجاز بود که خدای تبارک و تعالی نصیب شما ملت کرد در این زمان. امروز من می‌بینم گوینده شما بانوان ساحلی،^۱ سخنگوی شما بانوان ساحلی، مسائلی را طرح می‌کند مسائل روز است؛ مسائل سیاسی روز است؛ مسائل اجتماعی روز است. همان طور که بانوان دیگر، در مراکز، در سایر محال ایران، مسائلی که امروز طرح می‌کنند مسائل روز است؛ مسائل سیاسی و اجتماعی است و این تحول به برکت این نهضت اسلامی پیدا شد. من امید این را دارم که این تحول باقی بماند و شما بانوان و شما برادران و سایر برادران و خواهران ما جدیت کنید که حفظ کنید این تحول روحی را. دخالت کنید در مسائل سیاسی خودتان، در مسائل اجتماعی خودتان.^(۱۰۶)

- وقتی کشاورز دید که خانم‌ها از خانه‌ها پاشده‌اند، از اروپا، اینجا هم همین‌طور، از دانشگاه‌ها و از دانشکده‌ها و از مراکز تحصیل جوان‌ها ریختند، زن و مرد - در تلویزیون دیشب هم نشان داد این را - من دیدم ریخته‌اند اینجا و دارند کمک می‌کنند به اینها، در روحیه این کشاورزها چقدر این تأثیر دارد؛ چقدر اینها را آقا می‌کند که می‌بینند خدمه اینها عبارت از دکتر است و مهندس؛ آمدند کمک کار هستند. این ارزشش خیلی است. شما هم که الان می‌گویید ما مهیایم، این یک تحولی است که خدا این تحول را پیدا کرده. قلب شما پیش‌تر اصلاً دنبال این مسئله نبود؛ حالا آمده. کی آورده این را؟ مقلب القلوب خداست.^(۱۰۷)

- خواهرهای ما که اشتغال به مسائل دیگر داشتند، الان هم‌دوش با برادرها و مقدم بر آنها به سرنوشت ملت و به سرنوشت کشور خودشان فکر می‌کنند؛ طرح می‌دهند، فکر می‌کنند؛ انتقاد می‌کنند. این تحولی است که خدای تبارک و تعالی - که مقلب القلوب است - ایجاد کرد.^(۱۰۸)

- خانم‌هایی که در قبل وضعشان یک نحو دیگری بود و رژیم^۲ آنها را به یک مسائل دیگری

۱. اشاره به گروهی از زنان ساکن مناطق ساحلی جنوب ایران که با حضرت امام دیدار داشتند.

۲. رژیم شاهنشاهی.

مشغول کرده بود، متحول شدند به کسانی که در مقابل رژیم ایستادند و با برادرها هم‌دوش، بلکه مقدم در این نهضت شرکت کردند و این تحول‌ها، تحول‌های اعجاز‌آمیز بود. از آن طرف، تحول دیگری پیدا شد: امروز یک دسته از جوان‌ها، زن و مرد، از اروپا آمدند پیش من و گفتند ما آمدیم برای اینکه در روستاها برویم و به مردم خدمت بکنیم. جوان‌هایی که سابق در مسائل دیگر فکر می‌کردند امروز در این جور مسائل فکر می‌کنند. می‌آیند، از اروپا می‌آیند، از خارج می‌آیند، زن و مردشان می‌آید برای اینکه در روستاها بروند و کمک کنند به روستایی‌ها. چنانچه از داخل، از دانشگاه، طبیب، مهندس، خانم‌ها، همه می‌روند در این روستاها و کمک می‌کنند. این حس تعاون یک حسی است که - یک تحولی است - که اعجاز‌آمیز است و آنچه که هست خدای تبارک و تعالی انجام داده است.^(۱۰۹)

- من امیدوارم که این تحولی که حاصل شده است از برای همه یعنی هم خانم‌ها و خواهرهای محترم ما و هم برادرهای محترم ما احساس وظیفه کردند. این احساس وظیفه بود که همه‌تان را آورد در خیابان‌ها با فریاد، دشمن خودتان را بیرون کردید. این دخالت مستقیم شما در سیاست بود.^(۱۱۰)

- من دلخوشم به اینکه یک همچو تحولی در ایران، در همه قشرها، شده است. الان در همین قضیه جهاد سازندگی، خوب انسان می‌بیند که از همه‌جا اشخاصی که هم تحصیل‌کرده‌اند، خصوصاً خانم‌ها، اینها - همین امروز هم در یک مصاحبه‌ای که بود من گوش کردم - دیدم که می‌گویند که ما از اول آفتاب می‌رویم سراغ کار تا غروب. این یک مسئله‌ای است که یک تحولی است پیدا شده است، یعنی همه با اشتیاق و احساس اینکه باید برای مردم کار بکنیم مشغولند و مسلماً در شما هم همین معنا هست.^(۱۱۱)

- اینها تا کنون به چشمشان نخورده بود که یک دسته از خانم‌هایی که در شهرستان زندگی کرده‌اند، بروند توی این جمعیت‌هایی که دارند درو می‌کنند همراه آنان درو بکنند، همچو چیزی به چشمشان نخورده بود، به خیالشان نمی‌آمد، حالا وقتی که می‌بینند یک همچو حس انسانی پیدا شده است و این در سایه اسلام پیدا شده و قدرت‌های ظاهری نمی‌تواند یک همچو تحولی را بدهد، تحول اسلامی و انسانی است، این آنها را همچو دلخوش می‌کند، که کارهایشان و قدرتشان را چند مقابل می‌کند. بنابراین یک تحول انسانی و تحول روحی حاصل شده است که این موجب طمأنینه انسان است؛ موجب اطمینان است.^(۱۱۲)

- همین جوان‌هایی که آن وقت کشیده می‌شدند طرف شمیران^۱ و آن قضایای شمیران، حالا کشیده می‌شوند طرف جاهایی که جهاد سازندگی است. همین، همین جوان‌ها. همان زن‌هایی که آن

۱. منطقه شمال شهر تهران.

وقت - هیچ - بی تفاوت بودند راجع به کشور خودشان، راجع به همه چیز، همین‌ها هم وارد شدند در میدان و دیدیم که خوب هم می‌توانند انجام وظیفه بکنند.^(۱۱۳)

- من در جامعه زن‌ها یک جور تحول عجیبی می‌بینم که بیشتر از تحولی است که در مردها پیدا شده و آن قدری که این جامعه محترم به اسلام خدمت کردند در این زمان، بیشتر از آن مقداری است که مردها خدمت کردند.^(۱۱۴)

- نهضت اسلامی به برکت اسلام چنان تحولی در نفوس زن و مرد جامعه به وجود آورده که ره صدساله را یک شبه طی نموده است و شما ملت شریف دیدید که زن‌های محترم متعهد ایران، پیشاپیش مردان به میدان رفته و سد عظیم شاهنشاهی را در هم شکستند و ما و همه مرهون قیام و اقدام آنان هستیم.^(۱۱۵)

- در آن تحول همه‌تان، تقریباً همه آنهایی که در میدان وارد بودند؛ زن‌ها، مردها، بچه‌ها، بزرگ‌ها، زن‌ها با بچه‌های کوچکی که در آغوششان بود، در آن حال هیچ ابداً شبهه شیطانی نبود، هیچ آمال شیطانی تو آن نبود. آن حالتان را یاد بیاورید؛ آن حالی که بالای پشت بام‌ها می‌رفتید و الله‌اکبر می‌گفتید و شیاطین در اطراف بودند که شما را نشانه بگیرند. در خیابان‌ها می‌ریختید و مقابله می‌کردید با آنهایی که از خدا نمی‌ترسیدند و شما را زیر تانک می‌خواستند بگیرند. آن حالتان را یاد بیاورید. آن حال، حالی است که ولی شما خدا بود؛ یعنی همه چیزتان الهی بود، همه حرکت، حرکت الهی بود، شماها یدالله بودید در آن وقت و این جماعت، این جماعت‌هایی که با هم یک‌صد فعالیت می‌کردند، اینها یدالله بودند؛ یدُ الله مَعَ الْجَمَاعَةِ آن حال را یادتان باشد، همان حال را حفظش کنید.^(۱۱۶)

- اگر این نهضت و انقلاب اسلامی هیچ نداشت جز این تحولی که در بانوان و در جوانان ما پیدا شد؛ این یک امری بود که کافی بود برای کشور ما.^(۱۱۷)

- اینجانب به زنان پرافتخار ایران، مباحثات می‌کنم که تحولی آنچنان در آنان پیدا شد که نقش شیطانی بیش از پنجاه سال کوشش نقاشان خارجی و وابستگان بی‌شرافت آنان، از شعرای هرزه گرفته تا نویسندگان و دستگاه‌های تبلیغاتی مزدور را نقش بر آب نمودند و اثبات کردند که زنان ارزشمند مسلمان دچار گمراهی نشده و با این توطئه‌های شوم غرب و غریزدگان آسیب نخواهد پذیرفت. هر چند در طول سلطنت غاصبانه پهلوی با آن بوق و کرناهای تبلیغاتی، بجز مستی زنان مرفه طاغوتی و وابستگان ساواکی و سرسپردگان آنان دیگر قشرهای میلیونی زنان متعهد که اساس ملت مسلمانند، در دام فریب دلباختگان به غرب نیفتاده و با عمل خود در طول پنجاه سال سیاه با روی سفید نزد خدا و خلق شجاعانه مقاومت نموده‌اند. لکن در این تحول الهی اخیر، امید

کوردلانی را که قبله‌گاه خود را غرب می‌دانستند و اکنون هم می‌دانند، به طور قاطع و برای همیشه قطع نموده‌اند. (۱۱۸)

- بانوان ما را که البته یک حدودی‌شان را به راه غیر صحیح هدایت کرده بودند و می‌رفت که باز بیشتر بشود، خداوند به ما عنایت فرمود و نجات داد از آن چیزهایی که به دست استکبار و به دست اشخاصی که نوکر استکبار بودند. خدای تبارک و تعالی ما را از آنها نجات داد، بانوان ما را نجات داد که امروز بانوان ما به‌طوری غرق در نعمت خدا هستند و خودشان هم شاید از آن نعمت‌های بزرگ الهی غافل باشند که حدی ندارد. (۱۱۹)

- آن تحولی که در جوان‌های ما پیدا شده است که از کاباره‌ها کشیده شده‌اند به میدان جنگ با کفار، از مراکز فساد کشیده شدند به مراکز صلاح و دعا و نیایش، بانوان ما که آن طور با آنها ظلم شده بود امروز در سرتاسر کشور مشغول تعلیم و تعلم هستند و مشغول جهاد هستند فی سبیل‌الله. (۱۲۰)

- این، اسلام که در ایران زنده شد، آن خدمتی را که به بانوان کرده است و خواهد کرد ارزشش به اندازه‌ای است که نمی‌توانیم ما توصیف کنیم. اگر نبود این انقلاب و نبود این تغییر و تحولی که در ایران واقع شده بود، بعد از چند سال دیگر اثری از اخلاق اسلامی در ایران نبود. (۱۲۱)

- ما مفتخریم که بانوان و زنان پیر و جوان و خرد و کلان در صحنه‌های فرهنگی و اقتصادی و نظامی حاضر و هم‌دوش مردان یا بهتر از آنان در راه تعالی اسلام و مقاصد قرآن کریم فعالیت دارند. (۱۲۲)

- این از برکات نهضت است که شما بانوان ساحلی را و سایر بانوان محترم ایران را در مسائل روز، در مسائل سیاسی، وارد کرده است. دست‌های جنایتکار، که مظهرش دست محمدرضا و پدر او بود، همه قشرهای ملت را از امور اجتماعی و سیاسی کنار گذاشته بود. مسائل سیاسی در پیش بانوان اصلاً مطرح نبود و پیش برادرها هم مطرح نبود. یا اگر بعضی مطرح می‌کردند، روی همان جریان سیاست چپاولگری بود. اگر بعض قشرهای به اصطلاح «سیاسی» هم در آن وقت در مسائل سیاسی وارد می‌شده‌اند، آن سیاست‌های دیکته کرده از غرب برای چپاول کردن شرق بود. (۱۲۳)

- امروز است که همه قشرها در مسائل خودشان، در مسائل کشورشان، در مسائل سیاسی دولت، دخالت می‌کنند. امروز است که تمام ملت، چه بانوان محترم و چه برادران، در سرنوشت خودشان دخالت می‌کنند. (۱۲۴)

بیانات مقام معظم رهبری

- البته بعضی‌ها اینطور حرف‌ها را در همان نظر اول با شدت رد می‌کنند و می‌گویند آقا شما می‌خواهید زن را توی خانه اسیر کنید، محبوس کنید، از حضور در صحنه‌های زندگی و فعالیت باز بدارید؛ نه، به هیچ وجه قصد ما این نیست؛ اسلام هم این را نخواست. اسلام وقتی که می‌گوید:

«والمؤمنون و المؤمنات بعضهم اولياء بعض يأمرون بالمعروف و ينهون عن المنكر» یعنی مؤمنین و مؤمنات در حفظ مجموعه نظام اجتماعی و امر به معروف و نهی از منکر همه سهیم و شریکند؛ زن را استثنا نکرده. ما هم نمی‌توانیم زن را استثنا کنیم. مسئولیت اداره جامعه اسلامی و پیشرفت جامعه اسلامی بر دوش همه است؛ بر دوش زن، بر دوش مرد؛ هر کدامی به نحوی بر حسب توانایی‌های خودشان بحث سر این نیست که زن آیا می‌تواند مسئولیتی در بیرون از منزل داشته باشد یا نه - البته که می‌تواند، شکی در این نیست؛ نگاه اسلامی مطلقاً این را نفی نمی‌کند.^(۱۲۵)

- مسئولیت حضور در جامعه و فهمیدن دردهای عمومی جامعه و سعی در علاج دردهای عمومی جامعه، مخصوص مرد و مخصوص زن نیست؛ زن‌ها هم نمی‌توانند شانه‌شان را از این مسئولیت خالی کنند. اگر زن‌ها باید در این زمینه کاری انجام بدهند، البته باید انجام بدهند - محدودیتی هم وجود ندارد.^(۱۲۶)

- امام فرمودند - و درست هم فرمودند - که: اگر زنان در این نهضت همکاری نمی‌کردند، انقلاب هم پیروز نمی‌شد. یقیناً اگر زن‌ها در داخل خیابان‌ها و در راهپیمایی‌های عظیم حضور پیدا نمی‌کردند - آن حضور عظیم و باشکوه زنان در دوران انقلاب - انقلاب پیروز نمی‌شد. در جنگ تحمیلی اگر امثال همین مادر گرامی سه شهید و مادران شهیدان و همسران شهیدان - که من افتخار داشته‌ام با هزارها نفر اینها از نزدیک نشست و برخاست و گفتگو کنم و خصوصیات آنها را مشاهده کنم - ایمان خود، صبر خود، ایستادگی خود، معرفت خود و روشن‌بینی خود در قبال ضایعات جنگ و فداکاری‌های جوانان و مردان را نشان نمی‌دادند، جنگ پیروز نمی‌شد. اگر مادران و همسران شهدا بی‌صبری نشان می‌دادند، شوق جهاد در راه خدا و شهادت در دل مردها می‌خشکید؛ این‌گونه نمی‌جوشید؛ این‌گونه به جامعه طراوت نمی‌داد. در میدان جنگ هم زنان نقش‌های درجه اول را ایفا کردند. اگر در طول انقلاب، وفاداری زنان، عواطف زنان، حضور زنان در میدان‌های مختلف، در راهپیمایی‌ها و در انتخابات‌ها نمی‌بود، یقیناً این حرکت عظیم مردمی نمی‌توانست این‌گونه شکل پیدا کند و ادامه یابد. این نظر اسلام است، این نظر نظام اسلامی است.^(۱۲۷)

- پس، در عرصه دوم - که عرصه فعالیت‌های اجتماعی و سیاسی و علمی و فعالیت‌های گوناگون است - زن مسلمان مثل مرد مسلمان حق دارد آنچه را که اقتضای زمان است، آن خلأی را که احساس می‌کند، آن وظیفه‌ای را که بر دوش خود حس می‌کند، انجام دهد. چنانچه دختری مثلاً مایل است پزشک شود، یا فعالیت اقتصادی کند، یا در رشته‌های علمی کار کند، یا در دانشگاه تدریس کند، یا در کارهای سیاسی وارد شود، یا روزنامه‌نگار شود، برای او میدان‌ها باز است. به شرط رعایت عفت و عفاف و عدم اختلاط و امتزاج زن و مرد، در جامعه اسلامی میدان برای زن و مرد باز است. شاهد بر این معنا، همه آثار اسلامی است که در این زمینه‌ها وجود دارد و همه تکالیف اسلامی است که زن و مرد را به‌طور یکسان، از مسئولیت اجتماعی برخوردار می‌کند. اینکه

می‌فرماید: «من اصبح لا يهتم بامور المسلمين فليس بمسلم»، مخصوص مردان نیست؛ زنان هم باید به امور مسلمانان و جامعه اسلامی و امور جهان اسلام و همه مسائلی که در دنیا می‌گذرد، احساس مسئولیت کنند و اهتمام نمایند؛ چون وظیفه اسلامی است. براساس آیه شریفه سوره احزاب فرق نمی‌کند؛ چه اسلام، چه ایمان، چه قنوت، چه خشوع، چه تصدق، چه صوم، چه صبر و استقامت، چه حفظ ناموس، چه ذکر خدا، زن و مرد در این بخش‌ها یکسانند. فعالیت زنان در عرصه اجتماع، فعالیت کاملاً مباح و روا و مطلوب و مجاز است که با حفظ حدود اسلامی، اینها را انجام دهند و نیمی از نیروی فعال جامعه را به جامعه تقدیم کنند. آن وقتی که در جامعه، هم مرد تحصیل می‌کند و هم زن، جمعیت تحصیل‌کرده، دو برابر آن زمانی است که فقط مردان تحصیل می‌کنند. آن وقتی که زنان در جامعه تدریس می‌کنند، معلم در جامعه دو برابر تعداد آن وقتی است که فقط مردان تدریس می‌کنند. در فعالیت سازندگی، در فعالیت اقتصادی، در طراحی و فکر کردن و برای امور کشور و یک شهر و یک روستا و یک مجموعه و امور شخصی خانواده مطالعه کردن، میان زن و مرد تفاوتی نیست. همه مسئولند و همه باید انجام دهند. دختران مسلمان و زنان مؤمن! این را هم بگویم؛ اروپایی که امروز ادعا می‌کند زن در آنجا آزاد است، تا نیم قرن پیش به زن اجازه نمی‌داد که در مال شخصی خودش تصرف کند! یعنی مثلاً یک زن اروپایی یا آمریکایی، تا پنجاه، شصت سال قبل از این، اگر میلیون‌ها ثروت داشت، خودش حق نداشت که از این ثروت، به میل و اراده خودش استفاده کند؛ باید در اختیار شوهر یا پدر و یا برادرش می‌گذاشت و آنها هم به میل خودشان از ثروت آن خانم - یا برای او و یا برای خودش - استفاده می‌کردند! در اسلام، چنین نیست. در اسلام، زن مالک ثروت خود است. شوهرش راضی باشد، یا راضی نباشد؛ پدرش راضی باشد، یا راضی نباشد - فرقی نمی‌کند - او می‌تواند ثروت و مال و اندوخته خود را مصرف کند و ربطی به کس دیگری ندارد. نظر اسلام، این است. در حمایت از استقلال اقتصادی زنان، دنیا سیزده قرن است که از اسلام عقب است. اسلام این را سیزده قرن قبل گفته است؛ ولی در اروپا تازه چهل، پنجاه سال و در بعضی از کشورها کمتر از این مدت است که تازه شروع کرده‌اند به زن اجازه دهند که در مال و ملک خود، دخل و تصرف کند! اسلام، از این جهت هم جلو است.^(۱۲۸)

- من اینجا در جمع شما بانوان عزیز و خواهران و فرزندان خودم، عرض می‌کنم که نقش اجتماعات زنان در پیروزی انقلاب، به احتمال زیاد از اجتماعات مخصوص مردان بیشتر بود. یعنی حضور زنان در مبارزات عمومی و سیاسی، یک نقش چنگانه داشت. مرد یک نفر بود و خودش می‌آمد در مبارزات یا در اجتماعات و راهپیمایی‌ها شرکت می‌کرد. همین و بس! اما وقتی زن خانه، خود را در مبارزه سهیم می‌دانست و وارد میدان می‌شد، در واقع خانه‌ای را که در آن، مرد و زن و فرزندان هستند، به صحنه می‌آورد و خانواده‌ای را در میدان مبارزه حاضر می‌کرد. در جنگ نیز

همین طور بود. یعنی اگر خانواده‌های شهدا - مادران و همسران - صبر نمی‌کردند، جنگ دچار مشکلات بسیار بزرگی می‌شد. در آن مقطع، نقش زنان، بسیار برجسته بود. انقلاب و جنگ، زنان ما را در جامعه از آگاهی و رشد سیاسی برخوردار کرد. زن، وقتی باسواد باشد و از آگاهی سیاسی برخوردار شود، کسی نمی‌تواند به آسانی به او زور بگوید و حقش را پایمال کند. اینها غنیمت‌هایی بود که در انقلاب برای زنان پیش آمد. این، نکته اول.^(۱۲۹)

- بانوان در نظام جمهوری اسلامی باید قدر عظمتی را که اسلام به آنان داده است، بدانند. دام مصرف‌زدگی را که سرمایه‌داران چپاولگر جهانی بر گرد زن امروز دنیا تنیده‌اند، کاملاً بدرند و ضداثرهای فرهنگ غربی، مانند برهنگی و معاشرت بی‌بندوبار با مردان و آلودگی به انواع فسادها را که در کشورهای پیشرفته و غالب کشورهای عقب افتاده بر زندگی زنان حاکم است، به چشم تحقیر و نفرت بنگرند و بدانند که امروز زن ایرانی که در صحنه‌های سیاست و کار و در میدان‌های انقلاب با تقوا و پاکدامنی حضور دارد، برترین زنان دنیاست و این را مردان و زنان منصف و حقیقین در همه جای جهان تصدیق می‌کنند.^(۱۳۰)

- بعد از اقامه دولت حق، به فضل الهی زنان کشور اسلامی ایران توانستند شخصیت حقیقی خودشان را تا حدود زیادی پیدا کنند، در میدان‌های گوناگونی حضور یابند و عظمت روحیه زن مسلمان را نشان دهند، که شما نمونه‌اش را در وضع این مادر شهید و مادران عزیز و دلاور سایر شهدا دیدید و می‌بینید. من هر جا که با مادران شهدا مواجه شده‌ام، آنها را حتی از پدران شهدا هم قویتر دیده‌ام. غالباً نمونه‌اش را در روحیه این مادران بزرگوار و شجاع می‌توانید ببینید. این، عظمت زن مسلمان در میدان‌های سیاسی و فرهنگی است. آن وقت اینها می‌آیند و درباره تضییع حقوق زن در جمهوری اسلامی، قلم‌فرسایی و جوسازی می‌کنند. اگر ما بیاییم، برای اینکه آنها را راضی کنیم، درباره زن طوری حرف بزنیم که با نظر اسلام - که مایه عزت زن است - مخالف باشد، خطاست. چرا باید کسانی در زمینه زن، یا در زمینه حقوق بشر، طوری حرف بزنند که گویی ما باید بکوشیم خودمان را با نقطه نظرهای غربی‌ها نزدیک و آشنا کنیم؟ آنها اشتباه می‌کنند. آنها باید نقطه نظرهای خود را به ما نزدیک کنند. آنها باید نسبت به مسئله زن و حقوق بشر و آزادی و دموکراسی، نقطه نظرهای غلط و باطل خودشان را تصحیح کنند و با نظرات اسلامی مواجه نمایند؛ نه اینکه عده‌ای از این طرف دچار انفعال شوند.^(۱۳۱)

- به‌طور حتم، اگر بانوان کشور ما این حضور فداکارانه و مواج از آگاهی و اراده و ایثار را از خود نشان نمی‌دادند، سرنوشت انقلاب و جمهوری اسلامی چیز دیگری می‌بود و هرگز این توفیقات بزرگ تاریخی - نه در پیروزی انقلاب و نه در حوادث بعد از آن - به‌دست نمی‌آمد. نقش زنان در انقلاب، ثابت کرد که زن در سایه ایمان و آگاهی و به دور از منجلاب فساد که دنیای غرب برای

او درست کرده است، می‌تواند نقش اول را در تحولات تاریخی و جهانی ایفا کند. ثابت کرد که افتخار و عظمت زن، در چیزهایی که دست‌های آلوده صهیونیسم برای او در دنیای منحنی کنونی فراهم آورده، نیست؛ بلکه زن در سایه طهارت و عفت و احساس مسئولیت است که می‌تواند دوشادوش مردان و در مواردی جلوتر از آنان، گام بردارد.^(۱۳۲)

- نقش زنان در انقلاب زیاد بوده است. پس از پیروزی انقلاب تا امروز هم واقعاً بانوان کشور در همه صحنه‌ها خیلی نقش داشتند و این حادثه خیلی بزرگ و شگفت‌آوری است. تصور من این است که بانوان در دوره پیش از انقلاب و در دوره آن رژیم، مورد ستم سیاسی و فرهنگی بودند؛ بیش از آنچه که در بعضی از خانواده‌ها ممکن بود مورد ستم قرار گیرند. به جای نقش‌آفرینی، آنها را به بیکارگی و به ابتذال سوق می‌دادند. انقلاب حقیقتاً میدانی باز کرد و خانم‌ها بیش از آقایان در این قضیه فعالیت و حماسه خلق کردند.^(۱۳۳)

- شخصیت اجتماعی زن به عنوان عضوی از این مجموعه عظیم، خیلی حائز اهمیت است. زنان در گذشته، اصلاً به این بخش توجهی نداشتند و اهمیتی نمی‌دادند. در مسئولیت‌های عمومی جامعه، نقشی برای زنان فرض نمی‌شد؛ خودشان هم نقشی را فرض نمی‌کردند؛ به خصوص در این سطح وسیعی که امروز مطرح است. الان شما ملاحظه کنید، همه زنان روستاها و شهرهای دورافتاده، به عنوان افرادی از مجموعه نگهدارنده این انقلاب و اصحاب و صاحبان آن، برای خودشان شأن قایلند. از این جهت، هیچ فرقی بین زن و مرد نیست؛ بلکه گاهی زنان، ایمان پرشورتر و دید روشن‌تری نسبت به مسائل جامعه دارند و کشور و مسائل آن را متعلق به خودشان می‌دانند. چه زمانی چنین احساسی در بین زنان ما، آن هم در چنین سطح وسیعی از جامعه وجود داشت؟ این، به برکت انقلاب است. همان حالت خودآگاهی و احساس شخصیت اجتماعی که در مردان به وجود آمده است، می‌توان گفت که در زنان با جست بیشتری به وجود آمده است. قبلاً هیچ نبوده؛ ولی حالا به میزان خیلی بالایی هست. همچنین آن جنبه مشاغل و شئون خاص زنانه و قدر مادر و همسر بودن را دانستن، از جمله چیزهایی است که به آن توجه شده است.^(۱۳۴)

بند «۱۱۲» - حق و مسئولیت کسب آگاهی و مشارکت و نقش‌آفرینی در تعیین مقدرات اساسی کشور جهت حفظ و تحکیم نظام اسلامی

بیانات امام خمینی (ره)

- شما باید در همه صحنه‌ها و میدان‌ها آنقدری که اسلام اجازه داده وارد باشید. مثل انتخابات که امروز عملی است که باید انجام بگیرد و صحبت روز است در ایران، خانم‌ها همان طوری که مردها فعالیت می‌کنند برای انتخابات، خانم‌ها هم باید فعالیت بکنند برای اینکه فرقی بین شما و دیگران در

سرنوشتتان نیست. سرنوشت ایران، سرنوشت همه است. یعنی آنقدری که اسلام خدمت به شما کرد، به مردها آنقدر خدمت نکرد. اسلام، شما را حفظ کرد و شما متقابلاً اسلام را حفظ بکنید. حفظ اسلام به این است که این انتخابات که می‌خواهد مجلس دوم را متحقق کند، بدانید که انتخابات از اموری است که در سرنوشت شما و در سرنوشت ما نقش مهم دارد و بالاترین نقش است و این انتخابات است که همه امور کشور را چه در داخل و چه در خارج باید بگذراند. ولهذا باید شما خانم‌ها یک نقش بسیار فعال داشته باشید که خدای نخواست، مجلس یک مجلسی نشود که به واسطه ورود بعض عناصر غیرصالح به تدریج کشانده بشود به طرف شرق یا به غرب و همان بشود که در زمان سابق بود و همان بگذرد بر ما و شما که در زمان سابق می‌گذشت. (۱۳۵)

زنان از نظر اسلام نقش حساسی در بنای جامعه اسلامی دارند و اسلام زن را تا حدی ارتقا می‌دهد که او بتواند مقام انسانی خود را در جامعه باز یابد و از حد شیء بودن بیرون بیاید و متناسب با چنین رشدی، می‌تواند در ساختمان حکومت اسلامی مسئولیت‌هایی را به عهده بگیرد. (۱۳۶)

این آشفتگی‌ها باید به دست ما و شما، به دست ملت و دولت، تنها هیچ‌کدام نمی‌توانند این کارها را درست بکنند. اگر خانم‌ها خیال کردند که کنار بروند و مردها این کارها را انجام بدهند و یا مردها خیال بکنند کنار بروند و خانم‌ها این کار را انجام بدهند، یا هر دو خیال بکنند دولت انجام بدهد و یا هر سه خیال کنند روحانیت انجام بدهد، این خیال، خیال صحیحی نیست برای اینکه کارها اینقدر آشفته است، رفتاری‌ها اینقدر زیاد است که هر شخصی در هر محلی هست، تکلیفی که دارد این است که آنجا را خوب بسازد. (۱۳۷)

- در نظام اسلامی، زن به عنوان یک انسان می‌تواند مشارکت فعال با مردان در بنای جامعه اسلامی داشته باشد ولی نه به صورت یک شیء. نه او حق دارد خود را به چنین حدی تنزل دهد و نه مردان حق دارند که به او چنین بیندیشند و در مورد آنچه را که به نام تفریحات شناخته شده است، اسلام با هر چیزی که انسان را به پوچی و از خود بیگانه شدن می‌کشانند، مبارزه می‌کند. شراب‌خواری و میگساری در اسلام ممنوع است. فیلم‌های منحرف‌کننده از اخلاق متعالی انسانی، ممنوع است. (۱۳۸)

- باید همه زن‌ها و همه مردها، در مسائل اجتماعی، در مسائل سیاسی وارد باشند و ناظر باشند هم به مجلس ناظر باشند، هم به کارهای دولت ناظر باشند، اظهار نظر بکنند. (۱۳۹)

بیانات مقام معظم رهبری

- اسلام در مقابل جاهلیتی که به زن ظلم می‌کرد، ایستادگی کرد؛ هم در میدان معنویت و فکر و ارزش‌های انسانی، هم در میدان حضور سیاسی و هم از همه بالاتر در عرصه خانواده. زن و مرد، ناگزیر اجتماع کوچکی به نام خانواده دارند که اگر در جامعه‌ای ارزشگذاری درست صورت نگیرد،

اولین نقطه‌ای که به زن ستم می‌شود، داخل خانواده است. در هر سه عرصه، اسلام ارزشگذاری کرده است ... در میدان مسائل سیاسی و اجتماعی، بیعت زن را یک امر لازم و یک مسئله زنده معرفی می‌کند. شما ملاحظه کنید که در دنیای غرب و همین کشورهای اروپایی که این همه مدعی دفاع از حقوق زنان هستند - که تقریباً همه‌اش هم دروغ است - تا دهه‌های اول این قرن که تمام شد، زنان نه فقط حق رأی نداشتند، نه فقط حق گفتن و انتخاب کردن نداشتند، حق مالکیت هم نداشتند. یعنی زن مالک اموال موروثی خودش هم نبود؛ اموال او در اختیار شوهر بود! در اسلام بیعت زن، مالکیت زن، حضور زن در این عرصه‌های اساسی سیاسی و اجتماعی، تثبیت شده است: «اذا جئک المؤمنات یبایعنک علی ان لا یشرکن بالله». زن‌ها می‌آمدند با پیغمبر بیعت می‌کردند. پیغمبر اسلام نفرمود که مردها بیایند بیعت کنند و به تبع آنها، هرچه که آنها رأی دادند، هرچه که آنها پذیرفتند، زن‌ها هم مجبور باشند قبول کنند؛ نه گفتند زن‌ها هم بیعت می‌کنند؛ آنها هم در قبول این حکومت، در قبول این نظم اجتماعی و سیاسی شرکت می‌کنند. غربی‌ها هزاروسیصد سال در این زمینه از اسلام عقب هستند و این ادعاها را می‌کنند! در زمینه مالکیت نیز همین‌طور و در زمینه‌های دیگری که مربوط به مسائل اجتماعی و سیاسی است خود الگو فاطمه زهرا (س) که در دوران کودکی، در بعد از هجرت پیغمبر به مدینه، در داخل مدینه و در همه قضایای عمومی آن روز پدرش - که مرکز همه حوادث سیاسی اجتماعی بود - حضور داشت، نشان‌دهنده نقش زن در نظام اسلامی است. البته فاطمه زهرا (س) قله این فضائل است. زنان برجسته دیگری هم در صدر اسلام بودند؛ بامعرفت، باخرد، باعلم، حاضر در میدان‌ها، حتی حاضر در میدان‌های جنگ؛ حتی تعدادی که نیروی بدنی داشتند، حاضر در میدان دلاوری در جنگ؛ شمشیرزنی و سربازی. البته این را اسلام برای بانوان واجب نکرده و از دوش آنها برداشته است؛ چون با طبیعت جسمی و نیز با عواطف آنها سازگار نیست. (۱۴۰)

امروز شما زنان سنگربان ارزش‌های اسلامی در مقابل وضع جاهلی دنیای غرب هستید، شما هستید که دارید از این حصار مستحکم فرهنگ اسلامی محافظت می‌کنید. در علم، فرهنگ، در سیاست و در همه چیز، زن باید پرورش اسلامی پیدا کند در میدان‌های اجتماعی و اقتصادی و سیاسی و همه جا برود و پیشتان باشد؛ اما در مسائل شهوانی و جنسی، ملعبه دست این و آن نشود؛ این حرف ماست. (۱۴۱)

- بحمدالله انقلاب کمک عظیمی به جامعه زنان کشور ما کرد. من خانواده‌ها و زنانی را دیدم و می‌بینم که واقعاً گذشت و فداکاری و دریادلی آنها در مقابل حوادث، از مردان بیشتر است. من با خانواده شهدا نشستم و برخاست نسبتاً زیادی دارم. مکرر این نکته را گفته‌ام که در میان خانواده‌های شهدا، غالباً مادر شهید، برای تحمل این حادثه مهم، روحیه بهتر و برداشت بهتر و ظرفیت بیشتری نسبت به پدر شهید دارد. البته موارد عکس هم هست؛ اما این‌گونه موارد تقریباً بیشتر است و من آن را

بیشتر دیده‌ام. بر اثر این حادثه عظیم انقلاب، خانم‌ها خیلی خیلی پیش آمدند و رشد کردند. نقش زنان در انقلاب، یک نقش تعیین‌کننده بود؛ در جنگ، یک نقش تعیین‌کننده بود؛ در دوران آینده هم نقششان ان شاء الله تعیین‌کننده خواهد بود؛ به شرطی که ما این جهات ارزشی را در زن رعایت کنیم. اینهاست که تأمین‌کننده و تضمین‌کننده این آینده است. امیدواریم که خداوند شماها را تأیید کند.^(۱۴۲)

بند «۱۱۳»- حق و مسئولیت مشارکت در امور جامعه و نظارت بر آن جهت هدایت جامعه به سوی معنویت و فضائل اخلاقی و پیراستن آن از ناهنجاری‌های اخلاقی و رفتاری

بیانات مقام معظم رهبری

- در عرصه فعالیت‌های اجتماعی و سیاسی و علمی و فعالیت‌های گوناگون، زن مسلمان مثل مرد مسلمان حق دارد آنچه را که اقتضای زمان است، آن خلأی را که احساس می‌کند، آن وظیفه‌ای را که بر دوش خود حس می‌کند انجام دهد چنانچه دختری مثلاً مایل است... در کارهای سیاسی وارد شود، یا روزنامه‌نگار شود برای او میدان‌ها باز است، به شرط رعایت عفت و عفاف و عدم اختلاط و امتزاج زن و مرد، در جامعه اسلامی میدان برای زن و مرد باز است.^(۱۴۳)

بند «۱۱۴»- حق آزادی قلم، بیان، اجتماعات با رعایت موازین

بیانات مقام معظم رهبری

من از بانوان کشورمان - چه خانم‌هایی که در حال تحصیلند؛ چه خانم‌هایی که فارغ‌التحصیلند؛ چه خانم‌هایی که در فعالیت‌های سیاسی و اجتماعی و خدماتی حضور دارند؛ چه خانم‌هایی که در بخش‌های مختلف مسئولند و مسئولیت‌هایی دارند و چه خانم‌هایی که در خانه‌ها هستند، اما دلشان به نور و روحیه انقلاب زنده است و محیط خانه‌ها را محیط اسلامی نگه می‌دارند - خواهش می‌کنم که درباره نقش زن مسلمان در پیشرفت جامعه خودشان، باز هم فکر کنند. درباره تشکلهای سیاسی، کارهای علمی، خدمات ارزشمند، بالا بردن سطح معرفت و معلومات و ایستادگی در مقابل دشمنان در همه مراکز و میدان‌هایی که ایستادگی در آنها مؤثر است، فکر کنند.^(۱۴۴)

بند «۱۱۵»- حق تأسیس احزاب و سایر تشکلهای سیاسی و فعالیت در آنها با رعایت حفظ استقلال کشور، وحدت ملی و مصالح نظام اسلامی

بیانات امام خمینی (ره)

- به زن و مرد و آن کسی که به حد رأی دادن قانونی رسیده واجب است این مسئله که در پای صندوق‌های تعیین رئیس‌جمهور حاضر بشوند و رأی بدهند. چنانچه سستی بکنید، کسانی که

می‌خواهند این کشور را به باد فنا بدهند، ممکن است پیروز بشوند. باید همه شما، همه ما، زن و مرد، هر مکلف همان طور که باید نماز بخواند، همان طور باید سرنوشت خودش را تعیین کند.^(۱۴۵)

- همه شما باید رأی بدهید؛ رأی «جمهوری اسلامی»، نه یک کلمه کم نه یک کلمه زیاد. شما هم باید رأی بدهید؛ شما هم فرقی با سایرین ندارید بلکه شما مقدمید بر مردها.^(۱۴۶)

- آنچه لازم است تذکر دهم شرکت زنان مبارز و شجاع سراسر ایران در فراندن است. زنانی که در کنار مردان بلکه جلوتر از آنان در پیروزی انقلاب اسلامی نقش اساسی داشته‌اند، توجه داشته باشند که با شرکت فعالانه خود، پیروزی ملت ایران را هر چه بیشتر تضمین کنند. شرکت در این امر برای مرد و زن از وظایف ملی و اسلامی است.^(۱۴۷)

- زن‌ها حق رأی دارند - از غرب بالاتر است این مسائلی که برای زن‌ها ما قائل هستیم - حق رأی دادن دارند، حق انتخاب دارند، حق انتخاب شدن دارند.^(۱۴۸)

- من از خدای بزرگ سلامت و سعادت شما را خواهانم و امیدوارم که دوشادوش مردان در قضیه مجلس مؤسسان و مجلس شورای ملی رأی بدهید تا اینکه جمهوری اسلامی و قانون جمهوری اسلامی و مجلس شورای جمهوری اسلامی تأسیس و ما به آنچه که خواهان آن هستیم برسیم.^(۱۴۹)

- همان‌طوری که حقوق مردها در اسلام مطرح است، حقوق زن‌ها [هم مطرح است]، اسلام به زن‌ها بیشتر عنایت کرده است تا به مردها، اسلام زن‌ها را بیشتر حقوقشان را ملاحظه کرده است تا مردها. این هم [آن] معنا که بعد از این چه خواهد شد، زن‌ها حق رأی دارند. از غرب بالاتر است این مسائلی که برای زن‌ها ما قائل هستیم حق رأی دادن دارند، حق انتخاب دارند، حق انتخاب شدن دارند، همه اینها هست»^(۱۵۰)

بیانات مقام معظم رهبری

- اگر شما این سؤال را مطرح بکنید که چرا زنان مسئولیت‌ها و مدیریت‌های کلیدی ندارند؟ این سؤال قابل قبولی است. چنانچه صلاحیت‌های خوبی در زنان هست - نه اینکه ما تعصب بورزیم و بگوییم باید حتما زن در جایی مسئول شود (آنجاهایی که منع اسلامی ندارد) چون در جاهایی ممکن است منع اسلامی داشته باشد، تا سطوح بالا را شامل می‌شود. وقتی در این نوع موارد می‌خواهند بررسی کنند و کسانی را به عنوان اصلح انتخاب کنند، زنان را هم در کنار مردان و بین این مجموعه ببینند و بدون هیچ‌گونه تعصب، اصلح را انتخاب کنند البته این یک عرف و فرهنگ است اینطور چیزها، دستوری نیست که بخشنامه صادر کنیم. نه، اینها جزء فرهنگ و باورهای جامعه است باید اینقدر گفته بشود، اینقدر تکرار و استدلال شود تا اینکه، جا بیفتد.^(۱۵۱)

بند «۱۱۶»- حق شرکت در انتخابات و انتخاب شدن در مجلس یا شوراهای مختلف،

مشارکت در برنامه‌ریزی‌های دولتی و تصدی مدیریت‌های عالی با رعایت موازین

۲. سیاست بین‌المللی

- من امیدوارم که ان‌شاءالله این نهضت به پیروزی منتهی باشد و شما ان‌شاءالله همه‌تان موفق باشید و مؤید و مجالس خود را باز هر چه شکوهمندتر در همه جا توسعه بدهید که زن‌ها بیدار بشوند و آن مسائل سابق [نباشد]، آن ملعبه‌هایی که بود و آن آرایش‌هایی که بود، آن مسائلی که شما می‌دانید چقدر به اقتصاد ما صدمه وارد می‌کرد و چقدر به عفت عمومی ضرر می‌رساند. زن‌ها امروز باید همان طوری که مردها - یعنی مردهای درست، نه مردهایی که... دیدند در مسائل واردند، آنها در مسائل وارد باشند و تعلیم و تعلم صحیح داشته باشند و دخالت صحیح در امور بکنند و ان‌شاءالله موفق و مؤید باشند. (۱۵۲)

بیانات مقام معظم رهبری

ما طرفدار حقوق بشریم و حقوق بشر را هم دنبال خواهیم کرد. کاری هم به گفته فلان کمیسیون سازمان ملل و فلان کمیته بین‌المللی نداریم. ما خودمان، به‌خاطر دستور اسلام، طرفدار حقوق انسان هستیم؛ چون از اصول اسلام است. منتها چیزی را که آنها مطرح می‌کنند، یک فریب و دروغ می‌دانیم. آن از طرفداری‌شان از حقوق زن، این از طرفداری‌شان از حقوق بشر! مستکبرین و مستبدین و غارتگران عالم و بی‌اعتنایان به حقوق ملت‌ها و بلوک‌کنندگان منافع ملت‌های ضعیف و اشغالگران سرزمین‌های کشورهای ضعیف، امروز پرچم به اصطلاح دفاع از حقوق انسان و حقوق زن را در دست گرفته‌اند! معلوم است که ملت‌های مسلمان نمی‌توانند به اینها اعتنا کنند. مهم این است که شما زنان مسلمان؛ به‌خصوص زنان جوان، دختران دانشجو، خانم‌هایی که به فعالیت‌های علمی و اجتماعی و سیاسی اشتغال دارید، این روش اسلامی را با جدیت و اهتمام کامل دنبال کنید. تربیت اسلامی و انقلابی زن مسلمان، مایه افتخار و مباهاتی جمهوری اسلامی است. (۱۵۳)

- غربی‌ها درباره جنس زن باید پاسخگو باشند؛ چون آنها به زن خیانت کردند. تمدن غربی به زن هیچ نداده است. اگر پیشرفت علمی، سیاسی و فکری هم در زنان دیده می‌شود، مال خود زن‌هاست. در هر کشوری چنین پیشرفت‌هایی نصیب زنان شود - که در ایران اسلامی و در کشورهای دیگر هم شده است - مال خود زن‌هاست. آنچه که غربی‌ها به آن دامن زدند و تمدن غربی پایه‌گذار خشت کج و بنای کجش بود، بی‌بندوباری و ابتذال زنانه است. زن را به ابتذال کشانده‌اند و داخل خانواده او را هم اصلاح نکرده‌اند. مکرر در مطبوعات آمریکایی و اروپایی، میزان بالای زن‌آزاری‌ها و شکنجه‌ها و بی‌مهری‌ها منتشر شده است. فرهنگ غربی در مورد زن و

بی‌بندوباری و به ابتذال کشاندن زنان آن مناطق، موجب شده است که بنیان خانواده، سست و متزلزل گردد و خیانت زن و مرد به یکدیگر، در داخل خانواده چندان مهم شمرده نشود. این گناه نیست؟ این خیانت به جنس زن نیست؟ با این فرهنگ، از همه دنیا هم طلبکارند؛ درحالی که باید بدهکار باشند! فرهنگ غربی در مورد زنان باید در موضع دفاع قرار گیرد؛ باید از خودش دفاع کند؛ باید توضیح بدهد؛ اما غلبه و سلطه سرمایه‌داری و رسانه‌های مستکبر جبار غربی قضیه را بعکس می‌کنند؛ آنها می‌شوند طلبکار؛ آنها می‌شوند مدافع حقوق زن به قول خودشان و به اصطلاح خودشان! درحالی که چنین چیزی نیست. البته در بین غربی‌ها هم مسلماً متفکرانی، فلاسفه‌ای و انسان‌های صادق و صالحی هستند که صادقانه فکر می‌کنند و حرف می‌زنند. آنچه که من می‌گویم، گرایش عمومی فرهنگ و تمدن غربی به زیان زن و علیه زن است.^(۱۵۴)

بند «۱۱۷» - حق و مسئولیت آگاهی از رویدادها و مسائل سیاسی جهان، به‌ویژه جهان اسلام

بیانات مقام معظم رهبری

شما نگاه کنید و ببینید که تعداد محصلین و دانشجویان زن - دختران تحصیل‌کننده در مراکز عالی - امروز در ایران بیشتر است یا در دوران حکومت طاغوت بیشتر بود؟ می‌بینید که امروز بیشتر است. تعداد دانشجویان دختر برجسته و دارای نمره اول در تحصیلات، امروز بیشتر است یا در آن زمان بیشتر بود؟ می‌بینید که امروز بیشتر است. عده زنانی که در مراکز پزشکی و درمانی و در مراکز گوناگون علمی در این کشور مشغول کار و تحقیق هستند، امروز بیشتر است یا آن روز بیشتر بود؟ می‌بینید که امروز بیشتر است. عده زنانی که در صحنه سیاست کشور و در عرصه‌های مجامع بین‌المللی حضور قدرتمند پیدا می‌کنند و در آنجا از حقوق و نظرات این کشور و این ملت - که کشور خود و ملت خودشان است - دفاع می‌کنند.^(۱۵۵)

- همه تکالیف اسلامی است که زن و مرد را به‌طور یکسان، از مسئولیت اجتماعی برخوردار می‌کند اینکه می‌فرماید: «من اصبح ولم یهتّم بأمر المسلمین فلیس بمسلم» مخصوص مردان نیست زنان هم باید به امور مسلمانان و جامعه اسلامی و امور جهان اسلام و همه مسائلی که در دنیا می‌گذرد احساس مسئولیت کنند و اهتمام نمایند، چون وظیفه‌ای اسلامی است.^(۱۵۶)

بند «۱۱۹» - حق و مسئولیت حضور فعال و مؤثر در مجامع اسلامی، منطقه‌ای و بین‌المللی به‌ویژه در زمینه مسائل مربوط به زنان با رعایت ضوابط قانونی

بیانات مقام معظم رهبری

- خواهران گرامی و بانوان عزیز... نظام اسلامی و احکام اسلامی کمر به دفاع از مظلومان در همه دنیا بسته است. یا این دیدگاه است که امروز استکبار علیه نظام جمهوری اسلامی توطئه می‌کند. امروز بحمدالله در همه کشور دانشگاه و حوزه علمیه هست و دختران جوان در حوزه‌های علمیه و دانشگاه‌ها درس می‌خوانند و در بخش‌های مختلف علم‌آموزی می‌کنند و آگاهی کسب می‌کنند تا وقتی که این روح‌های جوان و پر شور و دارای آگاهی و با اراده و با محبت که در جامعه ما فراوان است وجود داشته باشد استکبار آمریکا نسبت به این کشور هیچ غلطی نمی‌تواند بکند.^(۱۵۷)

- دنیا تاریک و پر از ظلم است. ملت‌ها تنه‌ایند و احتیاج به پشت‌گرمی دارند. روحیه شما، تداوم نهضت شما و استقامت شما، مایه روحیه و پشت‌گرمی برای ملت‌هاست. شما زنان مسلمان، برای زنان فلسطین و زنان کشورهای اسلامی مایه دل‌گرمی هستید صریحاً می‌گویند که ما از شما جوانان، یاد گرفته‌ایم. این مقاومت را حفظ کنید و این ایستادگی را غنیمت شمارید. با استقامتتان، با وحدت‌تان، با حضورتان در صحنه‌های گوناگون سیاسی، اقتصادی و سازندگی و اداره کشور و با پیشبرد کارها و پشت سر مسئولان قرار گرفتن آبرویی را که به اسلام داده‌اید، تداوم ببخشید، شماها اسلام را زنده کردید.^(۱۵۸)

بند «۱۲۰» - مسئولیت تلاش جهت تقویت همبستگی در میان زنان و حمایت از حقوق زنان و کودکان محروم و مستضعف جهان

فصل سوم - حقوق و مسئولیت‌های امور دفاعی و نظامی

۱. وجوب دفاع از اسلام و مملکت اسلامی

بیانات امام خمینی (ره)

سؤال: وظیفه زنان مسلمان در امر جهاد حق علیه باطل چیست؟

جواب: جهاد بر زن‌ها واجب نیست ولی... دفاع بر هر شخصی در حدود توانایی و امکانات واجب است.^(۱۵۹)

- خواهران و برادران عزیز! در هر کشوری که هستید از حیثیت اسلامی و ملی خود دفاع کنید و بی‌پروا در مقابل دشمنان خود، یعنی آمریکا و صهیونیسم بین‌المللی و ابرقدرت‌های شرق و غرب، بدون هیچ ملاحظه‌ای، از ملت‌ها و کشورهای اسلامی دفاع کنید و مظالم دشمنان اسلام را بر ملا کنید.^(۱۶۰)

- اگر یک وقت خدای نخواست، یک هجومی به مملکت اسلامی بشود، باید همه مردم، یعنی مرد و زن مسئله دفاع دیگر این‌طور نیست که تکلیف مال مرد باشد، تکلیف مال یک دسته‌ای باشد، همه باید بروند و دفاع بکنند از مملکت خودشان.^(۱۶۱)

- ما الان که با قدرت‌های بزرگ دنیا مواجه هستیم، حال دفاعی داریم. یعنی ما مدافع از آن چیزهایی که نهضت ما، قیام ما برای ما هدیه آورده است و از اهداف اسلامی و از کشور اسلامی خودمان و از تمام چیزهایی که مربوط به اسلام و مربوط به کشور است درحال دفاع هستیم و در حال دفاع، بسیج باید عمومی باشد. یعنی قضیه جهاد یک قضیه است، قضیه دفاع قضیه دیگر. قضیه جهاد یک شرایطی دارد. برای اشخاص خاصی هست. برای گروه معینی هست با شرایطی. لکن قضیه دفاع، عمومی است. مرد، زن، بزرگ، کوچک، پیر، جوان همان طوری که عقل انسان هم آن حکم می‌کند که اگر کسی هجوم آورد برای منزل یک کسی، اهالی آن منزل، هریک که هست دفاع می‌کنند از خودشان. چنانچه هجوم آورد کسی به شهر یک کسی، اهالی شهر برای حفظ جان خودشان دفاع می‌کنند. دیگر اینجا هیچ شرطی نیست. همه دفاع باید بکنند و اگر به کشور ما، کشور اسلامی ما هجوم بکنند و بخواهند تعدی بکنند، تجاوز بکنند بر همه افراد مملکت، بر همه افراد کشور، چه زن، چه مرد، کوچک، بزرگ اینجا دیگر شرطی نیست، بر همه واجب است که دفاع کنند و لهذا حال دفاع فرق دارد با حال جهاد. حال جهاد شرایط دارد، حال دفاع شرطی ندارد. باید دفاع بکنند. حتی یک پیرمردی هم که خیلی کار از او نمی‌آید باید شرکت کند در دفاع. آنقدر که می‌تواند دفاع کند.^(۱۶۲)

- مرد و زن این کشور همه پاسدار اسلام هستند. مسئله، مسئله عقیده است نه مسئله، مسئله مادیت و به‌دست آوردن یک چیزی تا اینکه بیاید بگویید که خوب، وقتی نمی‌شود دیگر برویم کنار. خیر، مسئله عقیده است، دفاع از اسلام [است] تا آن آخر فردی که زنده است باید دفاع بکند. یا ۳۵ میلیون جمعیت باید از بین بروند؛ [بنابراین] کشوری دیگر نیست تا اینکه کودتایی باشد و هرگز نخواهد این‌طور شد. اینها اشتباه دارند، نمی‌فهمند.^(۱۶۳)

- ما وظیفه داریم که این اسلامی که الان به ما رسیده حفظش کنیم تا آن فرد آخری هم که - خدای نخواست - کشته می‌شود، موظف برای حفظ اسلام، برای دفاع از ملت، دفاع از کیان اسلامی، دفاع از کشور اسلامی تا آن آخر زن و مرد، بچه و بزرگ مکلف‌اند که دفاع کنند. مسئله دفاع یک امر عمومی است برای همه؛ هر کس قدرت دارد دفاع کند. به هر مقدار که قدرت دارد دفاع کند از کشور اسلام، باید دفاع کند.^(۱۶۴)

۲. آموزش نظامی

بیانات امام خمینی (ره)

سؤال: دختری هستم که علاقه دارم به‌خاطر خدمت به انقلاب در سپاه پاسداران وارد شوم، ولی پدرم موافقت نمی‌کند، خواهشمندم حکم شرعی را بیان فرمایید.

جواب: پاسدار شدن خواهران هم با مراعات وظایف شرعیه مانع ندارد، ولی شما مراعات

رضایت پدرتان را بکنید.^(۱۶۵)

- زنان همان‌طور که قبلاً گفتیم می‌توانند در ارتش باشند. آنچه اسلام با آن مخالف است و آن را حرام می‌داند فساد است، چه از طرف زن باشد و چه از طرف مرد فرقی نمی‌کند.^(۱۶۶)

- [ملت عزیز ما] امروز بحمدالله تعالی جوانان رزمنده از خواهران و برادران دارد که با تعلیمات نظامی در سرتاسر کشور قدرت تفکر را از دشمنان ایران و اسلام سلب و با اعتماد به قدرت الهی و فداکاری در راه اسلام بر همه مشکلات و همه قدرت‌های شیطانی غلبه خواهد کرد.^(۱۶۷)

- اگر دفاع بر همه واجب شد، مقدمات دفاع هم باید عمل بشود، از آن‌جمله قضیه اینکه ترتیب نظامی بودن، یاد گرفتن انواع نظامی بودن را برای آنهایی که ممکن است. این طور نیست که واجب باشد بر ما که دفاع کنیم و ندانیم چه جور دفاع کنیم، باید بدانیم چه جور دفاع می‌کنیم. البته در آن محیطی که شما تعلیم نظامی می‌بینید باید محیط آزاد، محیط صحیح باشد، محیط اسلامی باشد، همه جهات عفاف محفوظ باشد، همه جهات اسلامی محفوظ باشد.^(۱۶۸)

بیانات مقام معظم رهبری

- همه جوانان، پیران، زنان و مردان این کشور، برای دفاع از شرف و استقلال و اسلام و نظام جمهوری اسلامی آماده‌اند. هیچ کس خیال نکند که جنگ تمام شد، بسیج هم تمام شد. ابداً، مگر جنگ که تمام می‌شود، نیروهای نظامی، ارتش و سپاه هم تمام می‌شوند؟ نه، به فرموده امام (ره) «مملکت اسلامی، همه‌اش نظامی است». زن و مرد باید آمادگی داشته باشند و برای دفاع نظامی آموزش ببینند.^(۱۶۹)

۳. شرکت در میدان جنگ

بیانات امام خمینی (ره)

- ملتی که [بانوانش] در میدان‌های جنگ با ابرقدرت‌ها و با مواجه شدن با قوای شیطانی قبل از مردها در این میدان‌ها حاضر شده‌اند پیروز خواهد شد.^(۱۷۰)

۴. فداکاری زنان در دفاع مقدس

بیانات امام خمینی (ره)

- درود بر خواهران و برادران مصدوم و معلول که شجاعانه در راه حق و پیروزی، قیام و فداکاری کردند و ملت را در جهان سرفراز کردند.^(۱۷۱)

- مقاومت و فداکاری این زنان بزرگ در جنگ تحمیلی آنقدر اعجاب‌آمیز است که قلم و بیان از ذکر آن عاجز بلکه شرمسار است.

اینجانب در طول این جنگ صحنه‌هایی از مادران و خواهران و همسران عزیز از دست داده دیده‌ام که گمان ندارم در غیر این انقلاب نظیری داشته باشد و آنچه برای من یک خاطره فراموش نشدنی است - با اینکه تمام صحنه‌ها چنین است - ازدواج یک دختر جوان با یک پاسدار عزیز است که در جنگ هر دو دست خود را از دست داده و از هر دو چشم آسیب دیده بود. آن دختر شجاع با روحی بزرگ و سرشار از صفا و صمیمیت گفت: «حال که نتوانستم به جبهه بروم، بگذار با این ازدواج دین خود را به انقلاب و به دینم ادا کرده باشم». عظمت روحانی این صحنه و ارزش انسانی و نغمه‌های الهی آنان را نویسندگان، شاعران، گویندگان، نقاشان، هنرپیشگان، عارفان، فیلسوفان، فقیهان و هر کس را که شماها فرض کنید، نمی‌توانند بیان و یا ترسیم کنند و فداکاری و خداجویی و معنویت این دختر بزرگ را هیچ کس نمی‌تواند با معیارهای رایج ارزیابی کند و این روز مبارک، روز این زن و این زن‌هاست که خدایشان برای اسلام و ایران وعظمت آن پایدار نماید.^(۱۷۲)

۵. شهادت و شهادت‌طلبی

بیانات امام خمینی (ره)

- این نور قرآن و اسلام است که در دل‌های شما و در قلوب همه ملت ایران جلوه کرده است. این نور ایمان است که شما خانم‌ها هم از شهادت نمی‌هراسید.^(۱۷۳)

- دسته‌ای از خانم‌ها، محترمت، اینجا بودند، یکی اصرار می‌کرد که شما بگذارید که ما برویم کردستان. من گفتم آخر شما؟! نه [مشکل] کردستان حل می‌شود، لازم نیست شما تشریف ببرید. یکی گرفته بود جلوی من، تا آنجا آمد یکیشان دنبال من، که شما دعا کنید من شهید بشوم. گفتم من دعا می‌کنم که شما ثواب شهید را ببرید و خدمت کنید. اینها یک تحولاتی است که پیدا شده است. صدر اسلام با چنین روحیه‌ای که شهادت را می‌خواستند. آن طور پیشرفت کردند در نیم قرن تقریباً معموره دنیا را، دنیای متمدن آن وقت را، فتح کردند.^(۱۷۴)

- یک عقدی اینجا کردم بین یک جوانی و یک دختری. آن دختر بعد که می‌خواست برود یک کاغذ داد به من. کاغذ را که من خواندم دیدم که خوب، بعد از اینکه، شما دعا کنید که این جوان‌های ما چه، چه، چه، آخرش نوشته «من عاشق شهادتم». یک دختری که تازه، دیروز من عقدش کردم می‌نویسد، من عاشق شهادتم و از این قبیل زیادند. اینها یک تحول انسانی است که خدا ایجاد کرده در شما، قدرش را بدانید چیزی که از ناحیه خدا اهدا شده به شما.^(۱۷۵)

- ملتی که شهید در راه اسلام، هم از بانوان دارد و هم از مردها و شهادت را هم بانوان طلب می‌کنند و هم مردها، آسیب نخواهد دید.

ما امیدواریم به این سیل خروشان ملت که در جلوی آنها بانوان محترم که ارزشمندترین

قشرهای ملت هستند و برای پیشبرد آمال اسلامی مجاهدت می‌کنند؛ به ملت ایران تبریک عرض می‌کنم و باک از هیچ قدرتی نداریم؛ برای اینکه یک ملتی که زن و مردش برای جانفشانی حاضرند و طلب شهادت می‌کنند، هیچ قدرتی با آن نمی‌تواند مقابله کند. قدرت شما قدرت الهی است.^(۱۷۶)

- درود خداوند بر زنانی که در این انقلاب و در دفاع از میهن، به درجه والای شهادت نائل شده‌اند.^(۱۷۷)

- ملتی که زن و مردش عاشق شهادت هستند و فریاد شهید شدن می‌زنند، یک همچو ملتی دیگر از اینکه فلان چیز کم است، فلان چیز زیاد است، این نمی‌نالد. اقتصادش چطور است، این مال آنهایی است که وابسته به اقتصاد هستند، دل به اقتصاد دادند. آنهایی که دل به خدا دادند، آنها این‌طور نیستند که دنبال این باشند که فلان چیز فراوان باشد؛ فلان چیز کم باشد، زیاد باشد، نرخش کم باشد، نرخش زیاد باشد.^(۱۷۸)

۶. نقش زنان در پشت جبهه

بیانات امام خمینی (ره)

- شما در تاریخ نگاه کنید از صدر تاریخ تا آخر، اگر پیدا کردید یکجایی را که زن‌ها و زن‌های جوانی که حالا باید فرض کنید که بروند سراغ جوانی‌شان و پیرزنش، پیرمردش، پیرزنش، این‌طور کوشش کند در اینکه پشتیبانی از ارتشش بکند، پشتیبانی از پاسدارهایش بکند. شما کجا [سراغ دارید]؟ اگر سراغ دارید، بگویید ما هم بفهمیم. کجا شما همچو چیزی دارید که دوش به دوش مردها و پاسدارها و ژاندارمری و ارتش و همه قوای مسلح، دوش به دوش اینها، زن‌ها هم همراهی بکنند؟^(۱۷۹)

- اگر زمان محمدرضا یک جنگی واقع می‌شد، مثلاً فرض کنید در اهواز واقع می‌شد، در خراسان برایش زن‌ها نان می‌پختند؟! دعا می‌کردند که - ان شاء الله - شکست بخورد. حالا وضع این‌طوری است. در کجای دنیا شما سراغ دارید یک همچو مطلبی. یک همچو پشتیبانی مردم از حکومت، از ارتش. سراغ نداریم ما جایی در این، نظیر نداشته است این، در تاریخ هم نمی‌توانید پیدا بکنید. از بچه‌های کوچکی که ده تومان دارند می‌دهند برای ارتشی که آنجا، قوای مسلحه‌ای که آنجا کار می‌کنند. با آن پیرزن هشتاد ساله‌ای که چند تا تخم‌مرغ دارد، اینها ارزش دارد. ارزش اینها زیاد است و ما باید حفظ کنیم این ارزش را. پیروزی مملکت ما برای همین ارزش‌هاست. این پیروزی قلوب، بالاتر از پیروزی کشور است.^(۱۸۰)

- من وقتی در تلویزیون می‌بینم این بانوان محترم را که اشتغال دارند به همراهی کردن و پشتیبانی کردن از لشکر و از قوای مسلح ارزشی برای آنها در دلم احساس می‌کنم که برای کس

دیگری نمی‌توانم این طور ارزش قائل بشوم. کارهایی که آنها می‌کنند یک کارهایی است که دنبالش توقع اینکه یک مقامی داشته باشند، یا یک پستی را اشغال کنند، یا یک چیزی از مردم خواش کنند، هیچ این مسائل نیست. بلکه سربازان گمنامی هستند که در جبهه‌ها باید گفت مشغول به جهاد هستند و ما اگر فایده‌ای از این جمهوری اسلامی نداشتیم الا همین حضور ملت به همه قشرهایش در صحنه و نظارت همه قشرها در امور همه، این یک معجزه‌ای است که جای دیگر من گمان ندارم تحقق پیدا کرده باشد و این یک هدیه الهی است که بدون اینکه دست‌های بشر در آن دخالت داشته باشند خدای تبارک و تعالی به ما اعطا فرموده است و ما باید قدر این نعمت را بدانیم و اقتدا کنیم به این زن‌ها و بانوان و بچه‌های پشت جبهه و آنهایی که در خود شهرهای مخروبه و نیمه‌مخروبه حاضرند. ماها باید از اینها اخلاق اسلامی و ایمان و توجه به خدا را یاد بگیریم.^(۱۸۱)

- خدای تبارک و تعالی بر این ملت منت نهاد و این پیروزی را نصیب کشور ما فرمود که به واسطه تعهد بانوان امیدواریم که در آتیه، پشتوانه این ملت و اسلام محکمتر بشود و با کوشش شما بانوان محترم، جوانان کشور و کسانی که هم در جبهه [هستند]، بتوانند از عهده جنگ تا پیروزی [بیرون آیند] و هم در داخل و در پشت جبهه‌ها بتوانند به کارهای عمرانی و کارهای دیگری که مفید به حال کشور است قیام کنند.^(۱۸۲)

- شما خانم‌ها، شما زن‌ها توجه به این معنا داشته باشید که همان طوری که بر مردها در جبهه لازم است که جلو بروند و پیشقدم باشند، شما هم در خارج، در پشت جبهه باید کمک کنید.^(۱۸۳)

- خطاب به زنان: «بنابراین پیشقدم شدن شما در همه مسائل منجمله مسائل دفاع، مسائل جهاد، مسائل کمک کردن به جبهه‌ها، مسائل وارد شدن در هر طریقه‌ای، اسباب این می‌شود که مردها هم بیشتر وارد بشوند، مردها هم قوی‌تر بشوند».^(۱۸۴)

بیانات مقام معظم رهبری

- این جوانی که به جبهه رفت و شهید شد فقط خود او نبود که مجاهدت کرد؛ شما هم که پدر هستید مجاهدت کردید که او رفت. شما هم که مادر هستید مجاهدت کردید که او رفت. رفتن یک جوان به سمت محل خطر، این فقط مجاهدت او نیست، پدر او هم با رفتن او مجاهدت می‌کند، مادر او هم با رفتن او مجاهدت می‌کند، همسر او هم مجاهدت می‌کند، فرزندان او هم مجاهدت می‌کنند، هر کسی که به او علاقه دارد مجاهدت می‌کند و شگفتا که این مجاهدت‌ها تمام هم نمی‌شود! خود او به جبهه می‌رود مدتی ایستادگی می‌کند و شهید می‌شود مجاهدت او تمام می‌شود، اما مجاهدت این مادر، ادامه دارد، مجاهدت این پدر ادامه دارد صبر اینها، مجاهدت اینهاست. مجاهدت این فرزندان ادامه دارد. مجاهدت آن همسر جوان ادامه دارد. اینها که شکایت نمی‌کنند... اینها که این خون را مایه

افتخار خودشان می‌دانند... اینها که موجب می‌شوند ملت و کشور در عرصه افکار عالم به‌صورت یک الگو در بیاید که ملت ایران در آمده است، اینها مجاهدت می‌کنند.^(۱۸۵)

- اگر بعد از انقلاب، در دوران این جنگ تحمیلی هشت‌ساله، این جوان‌های فداکار این ملت نبودند، اگر همین ایثارگران، همین بسیجیان، همین ارتش و سپاه، این خانواده‌ها، این همسران جوانی که حاضر شدند شوهرانشان را به جبهه‌های جنگ بفرستند و در فراق آنها بمانند و آخرش هم نعش آنها را تحویل بگیرند، یا نگیرند و اگر این پدر و مادرهای از خود گذشته نبودند شما خیال می‌کنید عزتی برای ملت ایران می‌ماند؟

ملت ایران را تحقیر می‌کردند... به‌خاطر همین کاری که جوان‌های شما کردند، نام ایران عظمت پیدا کرده است، در دنیا عزت پیدا کرده است. افتخار این دستاورد بزرگ متعلق به شهدا، جانبازان، آزادگان، ایثارگران و خانواده‌هایشان است. افتخار مال اینهاست. ملت ایران، باید در مقابل اینها احساس احترام کند، باید خود را در مقابل آنها موظف بداند، مسئولین هم در درجه اول باید خود را موظف بدانند، باید خود را موظف به احترام و تکریم آنها بدانیم.^(۱۸۶)

- روش اسلامی برای ما بهترین است. زنان ما در طول حوادث انقلاب و بعد از انقلاب تا امروز، نشان داده‌اند که در آن چیزهایی که معیار واقعی زندگی و ارزش و برجستگی آنهاست، در سطوح عالی قرار دارند. مادری که فرزندان خود را در راه خدا و در راه هدف - هدفی که برای او مقدس است و پیش خدا هم مقدس است - تقدیم می‌کند و خم به ابرو نمی‌آورد، یک عمل برجسته انجام داده است و این امر کوچکی نیست. این را با هر معیار و میزانی اندازه‌گیری کنید، با عظمت است. زن جوانی که حرمت همسرش و خودش را به مدت ده، یازده سال که همسرش در زندان‌های دشمن اسیر بوده، باکمال عفت و سربلندی و پاکدامنی حفظ کرده است، آیا کارش ارزش نیست؟! اینها ارزشمند.

زنان ما در میدان جنگ حضور پیدا کردند؛ در میدان بازسازی حضور پیدا کردند و در میدان نشان دادن قدرت روانی، از همه بیشتر فعالیت کردند. بهترین کسانی که در جو تبلیغات گوناگون دشمنان ایستادند، بانوان کشور ما بودند. تبلیغات دشمنان، به شکل‌های مختلف انتقاد، کاهی را کوهی کردن، مشکل کوچکی را ده برابر جلوه دادن و از این رادیو و آن رادیو گفتن است. متأسفانه بعضی از قلم به مزدهای داخلی خودمان هم که گویی با انقلاب پدرکشتگی دارند، در فلان مجله و فلان نشریه، این چیزها را می‌نویسند. بعضی با شب‌نامه و بعضی با نشریات آشکار و مجاز تبلیغات می‌کنند. به افراد پول می‌دهند که در صف فلان جنس یا در اتوبوس بایستند و بدگویی کنند. این پول‌ها را هم برای شایعه‌پراکنی و خراب کردن جو خرج می‌کنند. بهترین کسانی که در چنین جوی ایستادند، بانوان کشور ما بودند؛ همین زنان مؤمن که بحمدالله و به کوری چشم دشمنان، عده‌شان هم فراوان و فراوان است و اکثریت زنان ما را تشکیل می‌دهند. این همان جامعه زن زینبی

و فاطمی است. این همان تربیت اسلامی و نظام اسلامی است. ارزش، برجستگی و آزادی زن، اینهاست. البته زنان کشور ما بدانند که برای پیشرفت و ترقی، هنوز خیلی جا دارند. من از بانوان کشورمان - چه خانم‌هایی که درحال تحصیلند؛ چه خانم‌هایی که فارغ‌التحصیلند؛ چه خانم‌هایی که در فعالیت‌های سیاسی و اجتماعی و خدماتی حضور دارند؛ چه خانم‌هایی که در بخش‌های مختلف مسئولند و مسئولیت‌هایی دارند و چه خانم‌هایی که در خانه‌ها هستند، اما دلشان به نور و روحیه انقلاب زنده است و محیط خانه‌ها را محیط اسلامی نگه می‌دارند - خواهش می‌کنم که درباره نقش زن مسلمان در پیشرفت جامعه خودشان، باز هم فکر کنند. درباره تشکلهای سیاسی، کارهای علمی، خدمات ارزشمند، بالابردن سطح معرفت و معلومات و ایستادگی در مقابل دشمنان در همه مراکز و میدان‌هایی که ایستادگی در آنها مؤثر است، فکر کنند.^(۱۸۷)

فصل چهارم - نقش زنان در پیروزی انقلاب اسلامی

۱. پیشقدم بودن زنان در نهضت

بیانات امام خمینی (ره)

- شما بانوان اثبات کردید که در صف جلو هستید. شما اثبات کردید که مقدم بر مردها هستید. مردها از شما الهام گرفتند. مردهای ایران از مخدرات ایران، از بانوان ایران عبرت گرفتند و تعلیم گرفتند و مردان قم هم از شما بانوان عزیز عبرت گرفتند و تعلیم گرفتند. شما در صف جلو نهضت هستید.^(۱۸۸)

- آنها در صف اول واقع هستند برای اینکه مردها هم از آنها شجاع شدند، از مجاهدات آنها تشجیع شدند.^(۱۸۹)

- من از شما بانوان محترم که همدوش برادران خودتان - بلکه در صف جلو - در این نهضت بودید تشکر می‌کنم و من امیدوارم که باز شما در صف مقدم باشید و این نهضت را به آخر برسانید که حکومت اسلامی ان شاء الله تأسیس بشود و تمام اقشار ملت - تمام مستضعفین - به حقوق حقه خودشان برسند. خداوند شماها را حفظ کند و برای اسلام و مسلمین نگه دارد.^(۱۹۰)

- نام بزرگ ملت ایران در عالم به رشد سیاسی ثبت شد. نام بزرگ قم در بین ملت ایران به رشد سیاسی و فعالیت و جان‌فشانی در تاریخ ثبت شد. نام بزرگ «چهارمردان»^۱ در فداکاری و جان‌نثاری در تاریخ عالم ثبت شد. نام بزرگ بانوان ایران ثبت شد. نام بزرگ بانوان قم ثبت شد. نام بزرگ بانوان «چهارمردان» ثبت شد. بانوان قم و بانوان «چهارمردان»، پیشرو این نهضت اسلامی

۱. اشاره به محله معروف قم که ساکنین آن در جریان مبارزات علیه رژیم شاه نقش چشمگیری داشتند.

بودند، رشد سیاسی خودشان را اثبات کردند نهضت را راهنمایی کردند. شما رهبران نهضت هستید. بانوان، رهبر نهضت ما هستند، ما دنباله آنها هستیم. من شما را به رهبری قبول دارم و خدمتگزار شمایم.^(۱۹۱)

- با هم باشید همه‌تان. همه با هم باشید. شما یک نصیب زیادی در این نهضت دارید. می‌شود گفت که بانوان این نهضت را پیش بردند؛ برای اینکه بانوان ریختند توی خیابان‌ها. در صورتی که بانوان بنا بر این نبود که بریزند در خیابان‌ها، ریختند توی خیابان‌ها. مردها اگر یک سستی هم احتمال می‌رفت در آنها باشد، همین معنا آنها را شجاع کرد. مرد وقتی دید زن‌ها آمده‌اند مشغول یک عملی هستند، مردها شجاع می‌شوند. شما بودید که این پیروزی را نصیب اسلام کردید و شما سهم زیادی در این پیروزی دارید، این سهم را نگه دارید.^(۱۹۲)

- خانم‌ها برای اینکه یک چیزی مثلاً دستشان بیاید یا یک فرض کنید که صاحب منصب بشوند نمی‌آیند بیرون، خودشان و بچه‌هایشان را به کشتن بدهند. این اسلام و قرآن است که خانم‌ها را آورده است بیرون و همدوش مردها بلکه جلوتر از مردها وارد در صحنه سیاست کرده.^(۱۹۳)

- ملتی که بانوانش در صف مقدم برای پیشبرد مقاصد اسلامی هست آسیب نخواهد دید.^(۱۹۴)

- ما بسیاری از موفقیت‌ها را مرهون خدمت‌های شما بانوان می‌دانیم. شما هستید که علاوه بر آنکه خودتان فعالیت می‌کنید، فعالیت را در مردها مضاعف می‌کنید و شما بودید که در زمان طاغوت تحت رنج و شکنجه روحی واقع شدید و بحمدالله با قدرت خودتان و تعهد خودتان آن قدرت شیطانی غرا [را] از صفحه روزگار بیرون کردید و نگذاشتید که آن خیال‌هایی که آنها در سر خودشان و در خاطر خودشان پخته بودند، آن خیال‌ها به نتیجه برسد و خدا می‌داند که اگر نبود این نهضت و نبود کوشش ملت ایران از زن و مرد و جوان و پیر و بزرگ و کوچک، این ملت همه چیزش را از دست داده بود و می‌داد.^(۱۹۵)

۲. حضور شجاعانه زنان در تظاهرات

بیانات امام خمینی (ره)

- من به همه اقشار ملت خصوصاً بانوان که سهمی بسزا در این نهضت مقدس دارند و داشتند علاقه متواضعانه دارم و بانوان را در این نهضت پیشقدم می‌دانم و کراراً گفته‌ام که بانوان حق بیشتری بر اسلام دارند، به‌خصوص بانوان جنوب شهر تهران، انگیزه قیام اسلامی هستند و راهنمای سایر اقشار.^(۱۹۶)

- ملتی که حتی بانوان محترمه‌اش با تظاهرات محجوبانه بیزاری خود را از رژیم شاه اعلام می‌کنند، پیروز است.^(۱۹۷)

- شما مردان و زنان تاریخ باید پایداری در راه کوبیدن ستمکاران و دفاع از حق را به جهانیان و نسل‌های آینده ثابت کنید. (۱۹۸)

- شما در چه تاریخی چنین دیده‌اید؟ امروز زن‌های شیردل، طفل خود را در آغوش کشیده و به میدان مسلسل و تانک دژخیمان رژیم می‌روند. در کدام تاریخ چنین مردانگی و فداکاری از زنان ثبت شده است؟ (۱۹۹)

- سؤال: مشارکت فعال زنان در انقلاب چه معنایی دارد؟

جواب: زندان‌های شاه از زنان شیردل و شجاع مملو است. در تظاهرات خیابانی زنان ما، بچه‌های خردسال خود را به سینه فشرده، بدون ترس از تانک و توپ و مسلسل، به میدان مبارزه آورده‌اند. جلسات سیاسی که زنان در شهرهای مختلف ایران، برپا می‌کنند کم نیست، آنان نقش بسیار ارزنده‌ای را در مبارزات ما ایفا کرده‌اند. مادران شجاع فرزندان اسلام، خاطره جانبازی و رشادت زنان قهرمان را در طول تاریخ زنده کرده‌اند. در چه تاریخی این چنین زنانی را سراغ دارید و در چه کشوری؟ (۲۰۰)

- شما سرنیزه‌ها را گذاشتید طرف مردم ولی مردم آمده‌اند سینه‌هایشان را سپر کردند در مقابل سرنیزه‌های شما! بچه‌ها هم آمدند، زن‌ها هم آمدند. زن‌ها این بچه‌های کوچکشان را بغل کردند آمدند در صف مردم. (۲۰۱)

- روز سکوت نیست، روز فعالیت است. هر کس در هر منصبی که هست، در هر مقامی که هست نباید ساکت باشد. این فریادی که اینها می‌زنند - زن‌ها را شما ببینید چه فریاد می‌زنند، مردها چه فریاد می‌زنند اینها پشتوانه شما هستند «شَكَرَ اللَّهُ سَعْيَهُمْ». اگر اینها نبودند ما هیچ قدمی بر نمی‌داشتیم؛ اینهاست که ما را وادار می‌کنند به قدم برداشتن. (۲۰۲)

- مردان ما مرهون شجاعت‌های شما زن‌های شیردل هستند. (۲۰۳)

- من از همه، خصوصاً از این بانوان محترم که همیشه جان‌فشانی کردند و نهضت ما را به ثمر رساندند و می‌رسانند، تشکر می‌کنم. خداوند همه شما را عزت و اسلام را عظمت عنایت فرماید. (۲۰۴)

- این معجزه است که خانم‌ها را در مقابل تانک و توپ، در مقابل مسلسل‌ها، در مقابل توپ‌ها و تانک‌ها برقرار کرد و از هیچ چیز نه‌راسیدید. این نور قرآن و اسلام است که در دل‌های شما و در قلوب همه ملت ایران جلوه کرده است. این نور ایمان است که شما خانم‌ها هم از شهادت نمی‌هراسید. (۲۰۵)

- شما دیدید، ما دیدیم، که زن در این نهضت چه کرد. تاریخ دیده است که چه زن‌هایی در دنیا بوده است، و زن چیست. تاریخ دور است؛ ما خود دیدیم که چه زن‌هایی تربیت کرده است اسلام، چه زن‌هایی در این عصر اخیر قیام کردند و آنها که قیام کرده‌اند همین زن‌های محجوبه جنوب شهر و قم و سایر

بلاد اسلامی بود. آنها که به تربیت آریامهری تربیت شدند ابدأً در این امور دخالت نداشتند. آنها تربیت‌های فاسد شده بودند؛ از تربیت‌های اسلامی آنها را دور نگه داشتند. اینهایی که تربیت اسلامی داشتند خون دادند، کشته دادند، به خیابان‌ها ریختند، نهضت را پیروز کردند.^(۲۰۶)

- بانوان هم [در] همین معنا شریکند که در وقتی که همه خطرها بود، هم شما در خیابان‌ها رفتید، هم آن بانوان محترمه و هیچ کس هم شما را الزام نکرده بود که بیایید بریزید در خیابان، یا بروید پشت‌بام‌ها «الله‌اکبر» بگویید و مورد اصابت گلوله مثلاً شاید واقع بشوید. این قدرت ایمان بود که شما را به خیابان‌ها کشید و بانوان را به خیابان‌ها و ارزش عمل همین است.^(۲۰۷)

- آن روزی که ملت ما در خیابان‌ها ریختند، از بانوان محترمه و جوان‌های محترم، ببینیم اینها چه می‌خواستند. آنکه خواستند شده است یا نشده است؟ آنهایی که می‌خواستند، آنکه از سرتاسر کشور فریادش در خیابان و در کوچه‌ها و در مدارس و در همه جا بلند بود این بود که «استقلال، آزادی، جمهوری اسلامی». این سه تا کلمه بر سر زبان همه بود.^(۲۰۸)

- چه افتخاری بالاتر از اینکه زنان بزرگوار ما در مقابل رژیم ستمکار سابق و پس از سرکوبی آن، در مقابل ابر قدرت‌ها و وابستگان آنان در صف اول ایستادگی و مقاومت از خود نشان داده‌اند که در هیچ عصری چنین مقاومتی و چنین شجاعتی از مردان ثبت نشده است.^(۲۰۹)

۳. کمک‌های مالی زنان به مستضعفین

بیانات امام خمینی (ره)

- زنان ایران، هم مجاهدات انسانی عظیم کرده‌اند و هم مجاهدات مالی. این طبقه محترم زن‌ها که در جنوب تهران و در شهر قم و در سایر شهرها هستند، همین خانم‌های محجبه، همین‌ها که مظهر عفاف هستند، در نهضت پیشقدم بودند و در ایثار مال هم پیشقدم. ایثار کردند جواهرات و طلاهایی که دارند، برای مستضعفین، عمده در این امور آن قصد پاک است. خداوند چند آیه برای چند قرص نان که حضرت امیر (ع) و عائله‌اش صدقه دادند،... چند آیه نازل فرمود. این آیات برای قرص نان نیست، این آیات برای اخلاص، برای آنکه برای خدا بود. ارزش اعمال به معنویات اعمال است. خواهرهای ما که در عصر نهضت شرکت داشتند ارزش اعمال آنها بیشتر بود از ارزش اعمال مردها، آنها با پرده‌های عفاف بیرون آمدند و با پرده عفاف با مردان هم‌صدا شدند و پیروزی را تحصیل کردند و حالا هم با قصد خالص آنچه که در ایام عمر تهیه کردند برای مستمندان دادند. این ارزش دارد، متمکنین اگر میلیون‌ها بدهند، به قدر ارزش این نیست.^(۲۱۰)

- زن‌ها پول‌هایشان را دادند، زر و جواهراتشان را، اقشار مختلف و زیادی از خانم‌ها آمده‌اند آن چیزهایی که در عمرشان ذخیره کرده‌اند، حالا برای این مستضعفین دارند می‌دهند که خانه بسازند.^(۲۱۱)

- این زن‌های اطراف شهر قم و زن‌های جنوب تهران و زن‌های جنوب همه شهرستان‌ها. جنوب به معنای اینکه شما^۱ می‌گویید اینها پایین هستند. اینها حقوق بشر را می‌دانند و عمل می‌کنند. اینها طلاهایشان که ذخیره یک پنجاه سال، بیست سال، سی‌سالشان بود آمدند برای مستمندان دادند. شما چه کردید؟ شماها چه کردید؟^(۲۱۲)

فصل پنجم - آسیب‌های تهاجم فرهنگی علیه زنان

۱. خودباختگی و غرب‌گرایی

بیانات امام خمینی (ره)

- آنها که زن‌ها را می‌خواهند ملعبه مردان و ملعبه جوان‌های فاسد قرار بدهند خیانتکارند. زن‌ها نباید گول بخورند؛ زن‌ها گمان نکنند که این مقام زن است که باید بزک کرده بیرون برود با سر باز و لخت! این مقام زن نیست؛ این عروسک بازی است نه زن.^(۲۱۳)

- من می‌توانم بگویم که در زمان این پدر و پسر به بانوان ما بیشتر ظلم شد تا به سایر اقشار. شما شاید اکثراً یادتان نباشد که در زمان رضاشاه با بانوان چه کردند اینها. چه مصیبت‌هایی به بار آوردند با اسم اینکه می‌خواهیم ایران را به نظیر اروپا مثلاً بکنیم، ایران را متجدد بکنیم، نصف از جمعیت ایران را می‌خواهیم در جامعه بیاوریم. با بانوان نمی‌دانید چه کردند اینها.^(۲۱۴)

- تا این خانم‌ها - شما را نمی‌گویم. شما توده هستید، آن خانم‌ها را می‌گویم - تا اینها توجهشان به این است که فلان چیز باید، فلان مد [باید] از غرب به اینجا بیاید، فلان زینت باید از آنجا به اینجا سرایت بکند، تا یک چیزی آنجا پیدا می‌شود اینجا هم تقلید می‌کنند، تا از این تقلید بیرون نیایید، نه می‌توانید آدم باشید و نه می‌توانید مستقل باشید. اگر بخواهید مستقل باشید، اگر بخواهید شما را به اینکه یک ملتی هستید بشناسند و بشوید یک ملت، از این تقلید غرب باید دست بردارید. تا در این تقلید هستید، آرزوی استقلال را نکنید.^(۲۱۵)

- کسانی که آن زمان را به یاد دارند می‌دانند این خائن تبهکار با دستکاری عمال بی‌وطنش با اینان چه کردند و برای پیروزی هر چه سریع‌تر نقشه‌هایشان چه راه‌هایی را برای انحراف و مصرفی نمودن و به فساد کشاندن بانوان مظلوم در پیش گرفتند. کافی است نسل حاضر که آن روزگار سیاه را درک نکرده‌اند به کتاب‌ها، شعرها، نوشته‌ها، نمایشنامه‌ها، تصنیف‌ها، روزنامه‌ها، مجله‌ها و مراکز فحشا و قمارخانه‌ها و شراب‌فروشی‌ها و سینماها - که همه یادگار آن عصر بودند بنگرند و یا از آنان که دیده‌اند بپرسند و نیز سؤال کنند که نسبت به زن، این قشر انسان‌پرور و آموزگار، چه ظلم‌ها و خیانتی‌هایی در

۱. اشاره به غرب‌زده‌ها و عناصر ضد انقلاب.

ظاهر فریبنده‌ای به اسم زن مترقی روا داشتند.^(۲۱۶)

- وقتی در قشر توده‌های مردم نگاه می‌کردی، در بین زن و مرد [در] هر دو طایفه، ارزش به لباس بود و به طرز پوشیدن لباس و دوختن لباس و آرایش. هر که بهتر لباس می‌پوشید و شیک‌تر بود در لباس، ارزشش پیش مردم بیشتر بود. و هر زنی که آرایشش به طرز اروپایی بود و لباسش از آنجا الهام می‌گرفت، این پیش زن‌ها هم ارزشش زیادت‌تر بود، البته پیش اکثر. ارزش‌ها همه به امور مادی بود.^(۲۱۷)

۲. کشف حجاب

بیانات امام خمینی (ره)

- روحانی می‌گوید این کشف حجاب ننگین یا نهضت با سرنیزه برای کشور ضررهای مادی و معنوی دارد و به قانون خدا و پیغمبر حرام است روحانی می‌گوید این کلاه لگنی پس‌مانده اجانب، ننگ کشور اسلام است و استقلال ما را لکه‌دار می‌کند و به قانون خدا حرام است.^(۲۱۸)

- آنان که تمدن و تعالی مملکت را به لخت شدن زن‌ها در خیابان‌ها می‌دانند و به گفته بیخردانه خودشان با کشف حجاب نصف جمعیت مملکت کارگر می‌شود (لکن چه کاری همه می‌دانید و می‌دانیم) حاضر نیستند مملکت با طرز معقولانه و در زیر قانون خدا و عقل اداره شود.^(۲۱۹)

- ما می‌گوییم دولتی که برخلاف قانون کشور و قانون عدل، یک گروه دیوان آدم‌خوار را به نام پاسبان شهربانی در هر شهر و ده به جان زن‌های عفیف بی‌جرم مسلمانان بریزد و حجاب عفت را با زور سرنیزه از سر آنها برباید و به غارت و چپاول ببرد و محترمت بی‌سرپرست را در زیر لگد و چکمه خرد کند و بچه‌های مظلوم آنان را سقط کند، این دولت، دولت ظالمانه و اعانت بر آن عدیل کفر است. ما حکومت دیکتاتوری را ظالمانه و عمال آن را ظالم و ستمکار می‌دانیم شماها در این سخن حرفی دارید بزنید تا رسوایی بیش از این شود.

توده مظلوم ایران الان هم چشم ندارند عمال دیکتاتوری آن روز را که با زن‌ها و اطفال مظلوم آنها آن‌طور سلوک کرده و آن بی‌آبرویی و ستمکاری‌ها را کردند ببینند و هر کس آنها را محترم بداند از شرف و انصاف بویی ندارد؛ آن روزنامه‌هایی که از اعمال ظالمانه دیکتاتور گریزپا که خانمانسوزترین آن، کشف حجاب زن‌هاست طرفداری می‌کنند کمک کار به اصول وحشیانه دیکتاتوری می‌کنند و باید اوراق آنها را در میدان‌ها آتش زد.^(۲۲۰)

- این حیوان‌های شهوتران که می‌خواهند با نام ترقی کشور با دخترهای جوان مردم به رقص و عیش و نوش بپردازند باز دست از این کشف حجاب ننگین که عفت و درستی عضو جوان حساس ما را به باد داد و از خیانت‌های بزرگ رضاخان به این کشور بود بر نمی‌دارند غافل از آنکه با

خواست خدا به همین زودی دینداران با مشت آهنین مغز بی‌خرد آنها را پریشان خواهند کرد و اساس شهوت‌رانی آنها را به سرشان خراب خواهند نمود.^(۲۲۱)

- پس کو آن نیکبختی‌ها که نصیب این کشور تاکنون شده است.

آری از همه نیکبختی‌ها یک کلاه لگنی نیم‌خورده دیگران و یک کشف حجاب عفت‌سوز خانمان بهم‌زن و چندین خیابان عریض و طویل با رفتن منابع ثروت و فضایل اخلاق، نصیب این کشور شده است. شما از همین خوشبختی‌ها انگاره دیگر خوشبختی‌های خود را بگیرید.^(۲۲۲)

- خدا می‌داند که به این ملت ایران چه گذشت در این کشف حجاب. حجاب انسانیت را پاره کردند اینها. خدا می‌داند که چه مخدراتی را اینها هتک کردند و چه اشخاصی را هتک کردند. علما را وادار کردند با سرنیزه که با زن‌هایشان در مجالس جشن، یک همچو جشنی که با خون دل مردم با گریه تمام می‌شد [شرکت کنند]. مردم دیگر هم به همین ترتیب. دسته دسته اینها را دعوت می‌کردند و الزام می‌کردند که با زن‌هایتان باید جشن بگیرید. «آزادی زن» این بود که الزام می‌کردند، اجبار می‌کردند با سرنیزه و پلیس مردم محترم را، بزرگان‌های محترم را، علما را، اصناف را، به اسم اینکه خودشان جشن گرفتند. در بعضی از جشن‌ها، به اصطلاح خودشان، اینقدر گریه کردند مردم که اینها از آن جشن شاید اگر حیایی داشتند پشیمان می‌شدند.^(۲۲۳)

- اساس بر این بود که انحراف درست کنند. اساس بر اصلاحات نبود. اساس این بود که نگذارند یک مملکتی رشد بکند و لهذا از آن می‌فهمیم که آن کشف حجابی که رضاخان به تبع ترکیه و به تبع غرب و به [واسطه] مأموریتی که داشت، [انجام داد] برخلاف مصلحت مملکت ما بود.^(۲۲۴)

- قضیه کشف حجاب یک مطلبی نبود که اینها می‌خواستند زن‌ها را، مثلاً ده میلیون زن را بیاورند در جامعه وارد کنند. اینها یک دستوراتی بود که اینها می‌گرفتند از خارج و برای اسارت ما اجرا می‌کردند.

قضیه‌ها، شاید شما هیچ کدامتان یادتان نباشد که آن وقت چه کردند، کوچک بودید. اما من تلخی این کشف حجابی که اینها کردند و اسمشان را بعداً «آزاد زنان و آزاد مردان» پسر رضاخان گذاشت، من تلخی‌اش باز در ذائقه‌ام هست. شما نمی‌دانید چه کردند با این زن‌های محترمه و چه کردند با همه قشرها. الزام می‌کردند هم تجار را، هم کسبه جزء را، هم روحانیت را، هر جا زورشان می‌رسید به اینکه مجلس بگیرید و زن‌هاتان را بیاورید در مجلس، بیاورید در مجلس عمومی، آن وقت اگر اینها تخلف می‌کردند، کتک دنبالش بود، حرف دنبالش بود، همه چیزها و حرف‌ها بود و اینها می‌خواستند زن را وسیله قرار بدهند از برای اینکه سرگرمی حاصل شود برای جوان‌ها و در کارهای اساسی اصلاً وارد نشود. طریق‌های مختلفی اینها داشتند برای اینکه این جوان‌های ما را، این دانشگاهی‌های ما را، همه این قشرها را نگذارند به فکر خودشان بیفتند و به فکر مملکتشان بیفتند. از آن طرف همین مسئله کشف

حجاب با آن فضاحتی که اینها کردند و با آن رفتاری که با زن‌های محترمه کردند و با آن رفتاری که با روحانیون کردند در این مسائل که حتی به مرحوم آقای کاشانی آمدند تکلیف کردند که شما باید وارد بشوید در این مجلس، فرمودند که شما باید مجلس بگیرید، ایشان گفته بودند... را که فرمودند: گفته بودند آن مأمورها، که از بالاها گفته‌اند. گفته بودند من هم همان را می‌گویم، حتی به اینها هم آمده بودند پیشنهاد کرده بودند. دیگر در شهرستان‌ها، در دهات و همه جا حتی در قم، یک فضاحتی در قم در آوردند که قابل ذکر نیست و این هم برای این بود که این جوان‌ها را، جوان‌های غافل، زن و مرد را وارد کنند در میدان و سرگرمشان کنند به هم و از اساس مسائل اینها غافل باشند. همچو مراکز فحشایی که اینها درست کردند که از تهران تا آخر تجریش صدها مراکزی بود که مال عشرتکده و امثال ذلک بود، همه اینها دیدید که زنانه بود. لهذا، جوان‌های ما، ملت ما اصلاً دیگر توجه به مسائل اساسی که باید بکنند نداشت. نه مردش، نه زنش.^(۲۲۵)

- شاید من بهتر از دیگران مشکلاتی که بر این مملکت در طول سلطنت این پدر و پسر گذشت شاهد بوده‌ام و به اندازه من کمتر کسی از باب اینکه عمرش وفا نکرده است، شاهد این مسائل بود. در رژیم طاغوتی پهلوی آن ظلمی که به بانوان محترم ایران شد، به مردها آن ظلم نشد. بانوانی که مقید بودند به اینکه بر طبق اسلام عمل کنند و موافق آنچه که اسلام امر کرده است زی خودشان را قرار بدهند، در آن رژیم در زمان رضاشاه به وضعی و در زمان محمدرضا به وضع دیگر. زمان رضاشاه، که من یادم است و خوب است که شماها یادتان نیست، آنچه بر بانوان گذشت قابل توصیف نیست. آن ظلمی که بر این قشر از ملت در آن دوران گذشت نمی‌شود بیان کرد. آن فشاری که بر اینها وارد شد و آن مصیبت‌ها که اینها تحمل کردند در زمان آن شاه فاسد نمی‌شود گفت که چه اندازه بود. در زمان محمدرضا آن عصر و آن وضع تبدیل شد به یک وضع دیگری که عمق جنایت زیاده‌تر بوده از زمان او. او با قلدری و فشار و زدن و گرفتن و چادر پاره‌کردن و دست به گیس‌های زن‌ها گرفتن و کشاندن و اینها گذراند و این اساساً بر خلاف عفت زن‌ها قیام کرد. یعنی بر خلاف همه چیز ایران، یکیش هم زن‌های ایران بودند که اینها با یک وضع خاصی و با یک توطئه خاصی اینها را می‌خواستند که به فساد بکشند و عفت را از جامعه ما بر دارند و بحمدالله بانوان ایران مقاومت کردند و جز یک دسته‌ای که جزء دارودسته خود آنها بودند و غریزه بودند و با رژیم او مناسب بودند، سایر خواهرها مقاومت کردند.^(۲۲۶)

۳. اختلاط زن و مرد

بیانات امام خمینی (ره)

- مدرسه سپهسالار را که به نام دانشکده معقول و منقول تأسیس کردند، نتیجه معکوس از آن گرفتند؛ محصلین آنجا را که روحانی دوره بعد می‌خواستند بشوند و تهذیب اخلاق و روح نسل آتیه کنند در صف دخترهای برهنه به مشق و رقاصی وادار کردند. اکنون هم مدارس تا به دست دولت و عمال دولت است روزگارش همان وضعیت اسف‌آور است.^(۲۲۷)

- روحانی می‌گوید این مدرسه‌های مختلط از دخترهای جوان و پسرهای جوان شهوت‌پرست، عفت و ریشه زندگی و قوه جوانمردی را می‌کشد و برای کشور ضررهای مادی و معنوی دارد و به فرمان خدا حرام است.^(۲۲۸)

- اسلام مراعات بانوان را در تمام جهت بیش از هر کس نموده و احترام به حیثیت اجتماعی و اخلاقی آنها موجب شده است که از این نحو اختلاط مخالف با عفت و تقوای زن جلوگیری کند؛ نه آنکه خدای نخواستہ آنان را مانند مجورین و محکومین قرار داده.^(۲۲۹)

۴. تظاهر به آزادی زنان در رژیم طاغوت

بیانات امام خمینی (ره)

- در کشوری که مردمش در این پنجاه سال حکومت جائرانه پهلوی روی آزادی ندیده‌اند، دم زدن از آزادی زن‌ها مسخره و اغفال است.^(۲۳۰)

- رژیم شاه است که با غرق کردن آنها در امور خلاف اخلاق، می‌کوشد تا مانع آن شود که زنان آزاد باشند. اسلام شدیداً معترض به این امر است. رژیم آزادی زن را البته نظیر آزادی مرد از میان برده و پایمال ساخته است. زنان مانند مردان زندان‌های ایران را پر کرده‌اند. در اینجا است که آزادی آنها در معرض تهدید و در خطر قرار گرفته است. ما می‌خواهیم که زنان را از فساد، که آنان را تهدید می‌کند، آزاد سازیم.^(۲۳۱)

- زن را در این دوره رضاخان و محمدرضا خان منحط کردند از مقام خودش. مرد را هم منحط کردند. جوان‌ها را هم منحط کردند. مراکز فحشا الی‌ماشاءالله برای جوان‌های ما درست کردند به اسم «آزادی»، به اسم «پیشرفت»، به اسم «تمدن»! جوان‌های ما را به فحشا کشیدند. به اسم آزادی، همه آزادی‌ها را از ماها سلب کردند. آنهایی که زمان رضاخان را درک کرده‌اند می‌دانند چه می‌گویم. آنها دیدند که چه کردند با ما و چه کردند با زن‌های محترم ما. آنها که زمان محمدرضا را درک کردند، آنها هم می‌بینند. با اسم‌های فریبنده، با الفاظ بزک کرده مملکت ما را رو به خرابی بردند. بالاتر از همه جوان‌های ما را فاسد کردند. نیروی انسانی ما را به عقب نشاندند. زن در زمان

محمدرضا و رضا پهلوی عنصر مظلومی بود و خودش نمی‌داند. آنقدر که ظلم در این دو زمان شد در زمان جاهلیت معلوم نیست شده باشد. آنقدر که انحطاط برای زن‌ها در این قرن شد معلوم نیست که در قرن جاهلیت شده باشد. در هر دو قرن مظلوم بوده‌اند زن‌ها؛ آن وقت اسلام آنها را از اسارت بیرون آورد و در این زمان هم امیدوارم که اسلام باز دست آنها را بگیرد و از غرقاب ذلت‌ها و مظلومیت‌ها نجات بدهد. (۲۳۲)

- آن آزادی است که شماها می‌خواهید آن آزادی است که می‌خواهید جوان‌های ما را بی‌تفاوت بار بیاورید، هر چه هر جا بشود و هر که هر کاری بکند؛ دولت‌های بزرگ، تمام منافع ما را ببرند و آنها مشغول عشرت باشند. عشرت‌خانه‌ها درست کرده‌اند، بارها درست کردند، سینماها درست کردند، دامن زدند به آن، مخلوط کردند جوان‌های زن و مرد را با هم و به فساد کشیدند هر دو را با اسم «آزادی». مملکت ما را بردند و اینها که آزاد بودند و به آزادی عمل کردند بی‌تفاوت بودند. (۲۳۳)

- وقتی که ملاحظه می‌کنیم، خانم‌ها را از آن وضعی که سابق می‌خواستند برایشان پیش بیاورند به اسم اینکه «آزاد زنان و آزادمردان» فهمیدند همه‌اش حقه است و بازی. نه مردها آزاد بودند در زمان ایشان؛ نه زن‌ها و نه مطبوعات و نه رادیو و نه هیچی. آزادی درکار نبود. اسم، صحبتش و تبلیغش زیاد بود. آن آزادی هم که آنها می‌خواستند برای مملکت ما - حالا هم بعضی از نویسندگانی ما پیشنهاد همان را دارند! - آن آزادی است که هم جوان‌های پسر ما را و هم جوان‌های دختر ما را به تباهی می‌کشد. آن آزادی را آنها می‌خواهند. که من از این تعبیر می‌کنم به آزادی وارداتی، «آزادی استعماری»؛ یعنی یک آزادی که در ممالکی که می‌خواهند وابسته به غیر باشد این آزادی‌ها را سوغات می‌آورند. (۲۳۴)

- روحانیت با ترقی مخالف نیست؛ با ترقی محمدرضایی^۱ مخالف است. با این تمدن، «دروازه تمدن» مخالف است. این «دروازه تمدنی» که همه چیز ما را به باد داد. با این آزادی «آزاد زنان و آزادمردان» که ایشان می‌گویند مخالفند؛ نه با آزادی. آزادی سر جای خودش، اما بی‌بند و باری؟ آزادی یعنی هر که دلش می‌خواهد هر کاری بکند! (۲۳۵)

- ما دو قسم آزادی داریم که یک قسم مفیدش در غیر زمان این دو جنایتکار^۲ بود و در زمان اینها این قسم از آزادی به کلی ممنوع بود و آن آزادی آنها می‌خواستند که زن‌ها آزاد باشند که هر جوری بَک بکنند و بیایند توی خیابان و با جوان‌ها خدای نخواستہ چه بکنند! آن را آزادی قرار داده بودند و حالا هم الان آنها می‌خواهند اسلام نباشد، دلشان برای این آزادی می‌سوزد. (۲۳۶)

- آنها آزادی را در یک جبهه نگه داشته بودند و فریاد هم می‌زدند: «آزاد زنان و آزادمردان»!

۱. محمدرضا شاه.

۲. رضاشاه و محمدرضا پهلوی.

همین‌ها مقصودشان بود که این‌ها آزادند هر کاری می‌خواهند بکنند؛ به هر مرکز فحشایی می‌خواهند بروند. اختناق در یک جبهه دیگر بود؛ برای قلم‌هایی که اگر می‌خواست کسی یک کلمه راجع به مصالح مملکت بنویسد، راجع به مصالح اسلام بنویسد، این‌ها آزاد نبود و اختناق بود.^(۲۳۷)

پی‌نوشت‌ها

۱. سخنرانی در جمع بانوان قم، صحیفه امام، ج ۶، ص ۳۰۰، ۱۳/۱۲/۱۳۵۷.
۲. پیام رادیو - تلویزیونی به ملت ایران، صحیفه امام، ج ۷، ص ۳۳۹، ۲۶/۲/۱۳۵۸.
۳. سخنرانی در جمع بانوان قم، صحیفه امام، ج ۶، ص ۳۰۰، ۱۳/۱۲/۱۳۵۷.
۴. سخنرانی در جمع بانوان قم، صحیفه امام، ج ۶، ص ۳۰۰، ۱۳/۱۲/۱۳۵۷.
۵. مصاحبه با روزنامه آلمانی «دنایای سوم»، صحیفه امام، ج ۴، ص ۵۰۷-۵۰۸، ۲۴/۸/۱۳۵۷.
۶. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار گروه کثیری از بانوان، ۳۰/۶/۱۳۷۹.
۷. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار گروهی از زنان، به مناسبت فرخنده میلاد حضرت زهرا(س) و «روز زن» ۲۵/۹/۱۳۷۱.
۸. سخنرانی در دیدار با هیئت نظارت، بازرسان و ناظران شورای نگهبان و هیئت اجرایی انتخابات میان‌دوره‌ای مجلس و خانواده‌های شهدا، اسراء، مفقودان و جانبازان استان‌های فارس و همدان ۲۲/۹/۱۳۶۸.
۹. بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار گروه کثیری از زنان نخبه در آستانه سالروز میلاد حضرت زهرا(س) ۵/۱۰/۱۳۷۰.
۱۰. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار مداحان به مناسبت ولادت حضرت زهرا(س)، ۳/۹/۱۳۷۳.
۱۱. بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار گروه کثیری از زنان نخبه در آستانه سالروز میلاد حضرت زهرا(س) ۱۳/۴/۱۳۸۶.
۱۲. بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار گروه کثیری از زنان نخبه در آستانه سالروز میلاد حضرت زهرا(س) ۱۳/۴/۱۳۸۶.
۱۳. صحیفه امام، ج ۴، ص ۲۴۷، ۱۰/۸/۱۳۵۷.
۱۴. مصاحبه با خبرنگار فرانسوی، صحیفه امام، ج ۵، ص ۵۴۱، ۷/۱۱/۱۳۵۷.
۱۵. سخنرانی در جمع بانوان قم، صحیفه امام، ج ۶، ص ۳۰۰، ۱۳/۱۲/۱۳۵۷.
۱۶. سخنرانی در دیدار با گروهی از زنان پزشک سرار کشور، ۲۶/۱۰/۱۳۶۸.
۱۷. بیانات مقام معظم رهبری در همایش بزرگ خواهران در ورزشگاه آزادی به مناسبت جشن میلاد کوثر، ۳۰/۷/۱۳۷۶.
۱۸. بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار دانشجویان دانشگاه‌های استان یزد، ۱۳/۱۰/۱۳۸۶.
۱۹. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار گروهی از زنان، به مناسبت فرخنده میلاد حضرت زهرا(س) و روز زن، ۲۵/۹/۱۳۷۱.
۲۰. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار اعضای انجمن‌های اسلامی ادارات، کارخانه‌ها و بیمارستان‌های سراسر کشور، ۴/۶/۱۳۷۱.

۲۱. بیانات مقام معظم رهبری در همایش بزرگ خواهران در ورزشگاه آزادی به مناسبت جشن میلاد کوثر، ۱۳۷۶/۷/۳۰.
۲۲. بیانات مقام معظم رهبری در اجتماع زنان خوزستان، ۱۳۷۵/۱۲/۲۰.
۲۳. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار اعضای انجمن‌های اسلامی ادارات، کارخانه‌ها و بیمارستان‌های سراسر کشور، ۱۳۷۱/۶/۴.
۲۴. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با اعضای شورای فرهنگی، اجتماعی زنان، ۱۳۶۹/۱۰/۱۶.
۲۵. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با اعضای شورای فرهنگی، اجتماعی زنان، ۱۳۶۹/۱۰/۱۶.
۲۶. مصاحبه با نشریه لبنانی «امل»، صحیفه امام، ج ۵، صص ۱۸۸-۱۸۹، ۱۳۵۷/۹/۱۶.
۲۷. دیدار گروهی از زنان به مناسبت فرخنده میلاد حضرت زهرا (س) و روز زن، ۱۳۷۱/۹/۲۵.
۲۸. بیانات در دیدار با اعضای شورای سیاستگذاری صدا و سیما، ۱۳۶۹/۱۲/۱۴.
۲۹. پیام به ملت ایران، صحیفه امام، ج ۱۲، ص ۲۷۵، ۱۳۵۹/۲/۱۵.
۳۰. سخنرانی در جمع پزشکان و خبرنگاران، صحیفه امام، ج ۱۲، صص ۲۸۸-۲۸۹.
۳۱. در اجتماع زنان خوزستان، ۱۳۷۵/۱۲/۲۰.
۳۲. پیام به سمینار بررسی شخصیت زن از دیدگاه امام خمینی (ره) ۱۳۶۸/۸/۳.
۳۳. پیام رادیو - تلویزیونی به ملت ایران، صحیفه امام، ج ۷، ص ۳۳۹، ۱۳۵۸/۲/۲۶.
۳۴. پیام به ملت ایران، صحیفه امام، ج ۱۴، ص ۳۱۷، ۱۳۶۰/۲/۴.
۳۵. در دیدار با گروه کثیری از بانوان، ۱۳۷۹/۶/۳۰.
۳۶. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار گروهی از زنان، به مناسبت فرخنده میلاد حضرت زهرا (س) و روز زن، ۱۳۷۱/۹/۲۵.
۳۷. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با جمع کثیری از پرستاران، به مناسبت میلاد حضرت زینب کبری (س) و روز پرستار، ۱۳۷۰/۸/۲۲.
۳۸. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با گروه کثیری از بانوان ۱۳۷۹/۶/۳۰.
۳۹. سخنرانی در جمع بانوان «مؤسسه ۱۲ فروردین» قم، صحیفه امام، ج ۱۴، ص ۱۹۶، ۱۳۵۹/۱۲/۲۵.
۴۰. پیام به ملت ایران، صحیفه امام، ج ۱۶، ص ۱۹۲، ۱۳۶۱/۱/۲۵.
۴۱. بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار گروه کثیری از زنان نخبه در آستانه سالروز میلاد حضرت زهرا (س)، ۱۳۸۶/۴/۱۳.
۴۲. سخنرانی در جمع کارکنان مجله «پویندگان راه زینب»، صحیفه امام، ج ۱۴، ص ۶۱، ۱۳۵۹/۱۱/۱۸.
۴۳. سخنرانی در جمع بانوان جهاد دانشگاهی اصفهان، صحیفه امام، ج ۱۴، صص ۳۵۵-۳۵۶، ۱۳۶۰/۳/۲.
۴۴. در اجتماع زنان خوزستان، ۱۳۷۵/۱۲/۲۰.
۴۵. استفتائات، ج ۱، ص ۲۱.
۴۶. سخنرانی در جمع اقشار مختلف مردم، صحیفه امام، ج ۷، ص ۳۴۱، ۱۳۵۸/۲/۲۷.
۴۷. سخنرانی در جمع بانوان فرهنگی، صحیفه امام، ج ۹، صص ۵۰۱-۵۰۲، ۱۳۵۸/۶/۲۲.
۴۸. پیام به ملت ایران، صحیفه امام، ج ۱۱، صص ۴۴۶-۴۴۷، ۱۳۵۸/۱۰/۷.
۴۹. پیام به ملت ایران، صحیفه امام، ج ۱۲، ص ۲۷۵، ۱۳۵۹/۲/۱۵.
۵۰. سخنرانی در جمع دانشجویان پاکستانی و معلمان ایرانی، صحیفه امام، ج ۱۳، ص ۱۷۴، ۱۳۵۹/۶/۹.
۵۱. سخنرانی در جمع اعضای سمینار نهضت سوادآموزی، صحیفه امام، ج ۱۳، ص ۴۵۲، ۱۳۵۹/۱۰/۶.

۵۲. سخنرانی در جمع مردم و کارکنان مدرسه شهید مطهری، صحیفه امام، ج ۱۴، ص ۱۶۸، ۱۳۵۹/۱۲/۱۰.
۵۳. پیام به ملت ایران، صحیفه امام، ج ۱۴، ص ۳۱۷، ۱۳۶۰/۲/۴.
۵۴. سخنرانی در جمع اعضای ستاد انقلاب فرهنگی، صحیفه امام، ج ۱۸، ص ۱۰۴، ۱۳۶۲/۶/۱۵.
۵۵. سخنرانی در جمع اعضای مکتب‌های اسلامی قم و مسجد جامع نارمک، صحیفه امام، ج ۱۸، ص ۴۰۵، ۱۳۶۳/۱/۱۹.
۵۶. بیانات مقام معظم رهبری در جلسه پرسش و پاسخ با جوانان در دومین روز از دهه مبارکه فجر، روز انقلاب اسلامی و جوانان، ۱۳۷۷/۱۱/۱۳.
۵۷. بیانات مقام معظم رهبری در جمع خواهران ارومیه، ۱۳۷۵/۶/۲۸.
۵۸. سخنرانی در دیدار گروهی از زنان پزشک سراسر کشور، ۱۳۶۸/۱۰/۲۶.
۵۹. بیانات مقام معظم رهبری دیدارگروهی از خواهران پرستار، ۱۳۷۳/۷/۲۰.
۶۰. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار گروهی از زنان، به مناسبت فرخنده میلاد حضرت زهرا(س) و روز زن، ۱۳۷۱/۹/۲۵.
۶۱. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با اعضای شورای فرهنگی، اجتماعی زنان، (۱) جمعی از زنان پزشک متخصص، و مسئولان اولین کنگره حجاب اسلامی، به مناسبت میلاد حضرت فاطمه زهرا(س)، ۱۳۷۰/۱۰/۴.
۶۲. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار گروهی از خواهران پرستار، به مناسبت ولادت حضرت زینب (س)، ۱۳۷۳/۷/۲۰.
۶۳. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار گروهی از خواهران پرستار به مناسبت ولادت حضرت زینب (س)، ۱۳۷۳/۷/۲۰.
۶۴. بیانات مقام معظم رهبری در همایش بزرگ خواهران در ورزشگاه آزادی به مناسبت جشن میلاد کوثر، ۱۳۷۶/۷/۳۰.
۶۵. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار اعضای انجمن‌های اسلامی ادارات، کارخانه‌ها و بیمارستان‌های سراسر کشور، ۱۳۷۱/۶/۴.
۶۶. بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار گروه کثیری از زنان نخبه در آستانه سالروز میلاد حضرت زهرا(س) اطهر (س)، ۱۳۸۶/۴/۱۳.
۶۷. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار اعضای انجمن‌های اسلامی ادارات، کارخانه‌ها و بیمارستان‌های سراسر کشور، ۱۳۷۱/۶/۴.
۶۸. بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار گروه کثیری از زنان نخبه در آستانه سالروز میلاد حضرت زهرا(س) اطهر (س)، ۱۳۸۶/۴/۱۳.
۶۹. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار جمعی از بانوان قرآن‌پژوه کشور، ۱۳۸۸/۷/۲۸.
۷۰. بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار گروه کثیری از زنان نخبه در آستانه سالروز میلاد حضرت زهرا(س) اطهر (س)، ۱۳۸۶/۴/۱۳.
۷۱. بیانات مقام معظم رهبری در همایش بزرگ خواهران در ورزشگاه آزادی تهران، ۱۳۷۶/۷/۳۰.
۷۲. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار اعضای انجمن‌های اسلامی ادارات، کارخانه‌ها و بیمارستان‌های سراسر کشور، ۱۳۷۱/۶/۴.
۷۳. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با اعضای شورای فرهنگی اجتماعی زنان، ۱۳۶۹/۱۰/۱۶.

۷۴. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با اعضای شورای فرهنگی اجتماعی زنان، ۱۳۶۹/۱۰/۱۶.
۷۵. بیانات مقام معظم رهبری در همایش بزرگ خواهران در ورزشگاه آزادی به مناسبت جشن میلاد کوثر، ۱۳۷۶/۷/۳۰.
۷۶. بیانات مقام معظم رهبری در همایش بزرگ خواهران در ورزشگاه آزادی تهران، ۱۳۷۶/۷/۳۰.
۷۷. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار اعضای انجمن‌های اسلامی ادارات، کارخانه‌ها و بیمارستان‌های سراسر کشور، ۱۳۷۱/۶/۴.
۷۸. بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار گروه کثیری از زنان نخبه در آستانه سالروز میلاد حضرت زهرا(س)، ۱۳۸۶/۴/۱۳.
۷۹. بیانات مقام معظم رهبری دیدارگروهی ازخواهران پرستار، ۱۳۷۳/۷/۲۰.
۸۰. بیانات مقام معظم رهبری در همایش بزرگ خواهران در ورزشگاه آزادی، ۱۳۷۶/۷/۳۰.
۸۱. بیانات مقام معظم رهبری در همایش بزرگ خواهران در ورزشگاه آزادی، ۱۳۷۶/۷/۳۰.
۸۲. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با اعضای شورای فرهنگی، اجتماعی زنان، ۱۳۶۹/۱۰/۱۶.
۸۳. بیانات مقام معظم رهبری در جلسه پرسش و پاسخ با جوانان در دومین روز از دهه مبارکه فجر، روز انقلاب اسلامی و جوانان، ۱۳۷۷/۱۲/۱۳.
۸۴. سخنرانی در دیدار با گروهی از زنان پزشک سراسر کشور؛ زن از دیدگاه مقام معظم رهبری، ص ۱۱، ۱۳۶۸/۱۰/۲۶.
۸۵. سخنرانی در جمع بانوان مشهد، صحیفه امام، ج ۷، ص ۳۳۲، ۱۳۵۸/۲/۲۶.
۸۶. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار گروهی از زنان به مناسبت فرخنده میلاد حضرت زهرا(س)، روز زن، ۱۳۷۱/۹/۲۵.
۸۷. بیانات در دیدار با اعضای شورای فرهنگی، اجتماعی زنان، ۱۳۶۹/۱۰/۱۶.
۸۸. سخنرانی در جمع بانوان «مؤسسه ۱۲ فروردین» قم، تهران، صحیفه امام، ج ۱۷، ص ۳۶۰، ۱۳۶۱/۱۲/۲۲.
۸۹. سخنرانی در جمع بانوان «مؤسسه ۱۲ فروردین» قم، تهران، صحیفه امام، ج ۱۷، ص ۳۶۱، ۱۳۶۱/۱۲/۲۲.
۹۰. سخنرانی در جمع دانشجویان اروپا و آمریکا، صحیفه امام، ج ۹، ص ۱۹۱، ۱۳۵۸/۴/۳۰.
۹۱. سخنرانی در جمع اعضای ایرانی کنفرانس نیمه دهه زن در کپنهاک، صحیفه امام، ج ۱۳، صص ۱۹۳-۱۹۲، ۱۳۵۹/۶/۱۹.
۹۲. بیانات مقام معظم رهبری در همایش بزرگ خواهران در ورزشگاه آزادی به مناسبت جشن میلاد کوثر، ۱۳۷۶/۷/۳۰.
۹۳. بیانات مقام معظم رهبری در جمع خواهران ارومیه، ۱۳۷۵/۶/۲۸.
۹۴. بیانات مقام معظم رهبری در جمع خواهران ارومیه، ۱۳۷۵/۶/۲۸.
۹۵. بیانات مقام معظم رهبری در جمع خواهران ارومیه ۱۳۷۵/۶/۲۸.
۹۶. سخنرانی در جمع بانوان لنگرود، صحیفه امام، ج ۱۰، ص ۱۵، ۱۳۵۸/۶/۲۶.
۹۷. سخنرانی در جمع بانوان قم، صحیفه امام، ج ۶، ص ۳۰۱، ۱۳۵۷/۱۲/۱۳.
۹۸. سخنرانی در جمع اعضای مکتب‌های اسلامی قم و مسجد جامع نارمک، صحیفه امام، ج ۱۸، صص ۴۰۳-۴۰۴، ۱۳۶۳/۱/۱۹.
۹۹. سخنرانی در جمع بانوان فرهنگی، صحیفه امام، ج ۹، ص ۴۹۹، ۱۳۵۸/۶/۲۲.
۱۰۰. سخنرانی در جمع بانوان عضو انجمن اسلامی، صحیفه امام، ج ۱۰، ص ۷۶، ۱۳۵۸/۶/۲۹.

۱۰۱. سخنرانی در جمع بانوان شمیران، صحیفه امام، ج ۱۳، ص ۲۷، ۱۳۵۹/۴/۲۱.
۱۰۲. سخنرانی در جمع اعضای ایرانی کنفرانس نیمه دهه زن در کپنهاک، صحیفه امام، ج ۱۳، ص ۱۹۳، ۱۳۵۹/۶/۱۹.
۱۰۳. سخنرانی در جمع عشایر ممسنی و دانشجویان یزد، صحیفه امام، ج ۷، ص ۲۴۵، ۱۳۵۸/۲/۲۱.
۱۰۴. سخنرانی در جمع هیئت قائمیه تهران، صحیفه امام، ج ۸، ص ۱۵، ۱۳۵۸/۳/۸.
۱۰۵. سخنرانی در جمع جامعه و عاظم تهران، صحیفه امام، ج ۸، ص ۱۸۸، ۱۳۵۸/۳/۲۷.
۱۰۶. سخنرانی در جمع بانوان سواحل جنوب، صحیفه امام، ج ۸، صص ۳۸۳-۳۸۴، ۱۳۵۸/۴/۱۲.
۱۰۷. سخنرانی در جمع دانشجویان بابل، صحیفه امام، ج ۹، ص ۱۸۰، ۱۳۵۸/۴/۳۰.
۱۰۸. سخنرانی در جمع گروه تحقیقات و تبلیغات، صحیفه امام، ج ۹، ص ۱۹۶، ۱۳۵۸/۴/۳۰.
۱۰۹. سخنرانی در جمع گروه تحقیقات و تبلیغات، صحیفه امام، ج ۹، ص ۱۹۷، ۱۳۵۸/۴/۳۰.
۱۱۰. سخنرانی در جمع بانوان لنگرود، صحیفه امام، ج ۱۰، ص ۱۸، ۱۳۵۸/۶/۲۶.
۱۱۱. سخنرانی در جمع جمعیت شیر و خورشید، صحیفه امام، ج ۹، ص ۵۵۰، ۱۳۵۸/۶/۲۵.
۱۱۲. سخنرانی در جمع جمعیت شیر و خورشید، صحیفه امام، ج ۹، ص ۵۵۱، ۱۳۵۸/۶/۲۵.
۱۱۳. سخنرانی در جمع کارکنان آموزش و پرورش، صحیفه امام، ج ۱۰، ص ۳۹، ۱۳۵۸/۶/۲۸.
۱۱۴. سخنرانی در جمع بانوان، صحیفه امام، ج ۱۱، صص ۵۰۹-۵۱۰، ۱۳۵۸/۱۰/۱۰.
۱۱۵. پیام به ملت ایران، صحیفه امام، ج ۱۲، ص ۲۷۵، ۱۳۵۹/۲/۱۵.
۱۱۶. سخنرانی در جمع فرماندهان سپاه پاسداران، صحیفه امام، ج ۱۲، ص ۳۵۶، ۱۳۵۹/۳/۶.
۱۱۷. سخنرانی در جمع بانوان «مؤسسه ۱۲ فروردین» قم، صحیفه امام، ج ۱۴، ص ۱۹۷، ۱۳۵۹/۱۲/۲۵.
۱۱۸. پیام به ملت ایران، صحیفه امام، ج ۱۴، صص ۳۱۶-۳۱۷، ۱۳۶۰/۲/۴.
۱۱۹. سخنرانی در جمع بانوان جهاد دانشگاهی اصفهان، صحیفه امام، ج ۱۴، ص ۳۵۵، ۱۳۶۰/۳/۲.
۱۲۰. پیام رادیو - تلویزیونی به ملت ایران، صحیفه امام، ج ۱۷، ص ۳۶۹، ۱۳۶۲/۱/۱.
۱۲۱. سخنرانی در جمع روحانیون کاروان‌های حج و مسئولان وزارت ارشاد، صحیفه امام، ج ۱۸، ص ۵۸، ۱۳۶۲/۵/۲۵.
۱۲۲. وصیتنامه سیاسی - الهی امام خمینی، صحیفه امام، ج ۲۱، صص ۳۹۷-۳۹۸، ۱۳۶۸/۳/۱۵.
۱۲۳. سخنرانی در جمع بانوان سواحل جنوب، صحیفه امام، ج ۸، ص ۳۸۳، ۱۳۵۸/۴/۱۲.
۱۲۴. سخنرانی در جمع بانوان سواحل جنوب، صحیفه امام، ج ۸، ص ۳۸۴، ۱۳۵۸/۴/۱۲.
۱۲۵. سخنان مقام معظم رهبری در دیدار هزاران نفر از زنان نخبه و فعال در عرصه‌های مختلف، ۱۳۸۶/۴/۱۳.
۱۲۶. سخنان مقام معظم رهبری در دیدار هزاران نفر از زنان نخبه و فعال در عرصه‌های مختلف، ۱۳۸۶/۴/۱۳.
۱۲۷. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با گروه کثیری از بانوان، ۱۳۷۹/۶/۳۰.
۱۲۸. بیانات مقام معظم رهبری در اجتماع زنان خوزستان، ۱۳۷۵/۱۲/۲۰.
۱۲۹. بیانات مقام معظم رهبری در جمع خواهران ارومیه، ۱۳۷۵/۶/۲۸.
۱۳۰. پیام به ملت شریف ایران، در پایان چهلمین روز ارتحال حضرت امام خمینی(ره)، ۱۳۶۸/۴/۲۳.
۱۳۱. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با خانواده‌های سرداران شهید استان تهران، ۱۳۷۶/۲/۱۷.
۱۳۲. پیام به ملت شریف ایران در پایان چهلمین روز ارتحال حضرت امام خمینی(ره)، ۱۳۶۸/۴/۲۳.

۱۳۳. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با جوانان در دهه مبارک فجر، ۱۳۷۷/۱۱/۱۳.
۱۳۴. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با اعضای شورای فرهنگی، اجتماعی زنان، ۱۳۶۹/۱۰/۱۶.
۱۳۵. سخنرانی در جمع اعضای مکتب‌های اسلامی قم و مسجد جامع نارمک، صحیفه امام، ج ۱۸، ص ۴۰۲، ۱۳۶۳/۱/۱۹.
۱۳۶. مصاحبه با نماینده سازمان عضو بین‌الملل، صحیفه امام، ج ۴، ص ۴۳۶، ۱۳۵۷/۸/۱۹.
۱۳۷. سخنرانی در جمع بانوان فرهنگی، صحیفه امام، ج ۹، صص ۵۰۱-۵۰۲، ۱۳۵۸/۶/۲۲.
۱۳۸. مصاحبه با مجله هفتگی «آمستردام نیوروولند»، صحیفه امام، ج ۴، ص ۴۱۴، ۱۳۵۷/۸/۱۸.
۱۳۹. سخنرانی در جمع اعضای ایرانی کنفرانس نیمه دهه زن در کپنهاک، صحیفه امام، ج ۱۳، ص ۱۹۳، ۱۳۵۹/۶/۱۹.
۱۴۰. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با گروه کثیری از بانوان، ۱۳۷۹/۶/۳۰.
۱۴۱. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با جمع کثیری از پرستاران، به مناسبت میلاد حضرت زینب کبری (س)، روز پرستار، ۱۳۷۰/۸/۲۲.
۱۴۲. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با اعضای شورای فرهنگی، اجتماعی زنان، (۱) جمعی از زنان پزشک متخصص و مسئولان اولین کنگره حجاب اسلامی، به مناسبت میلاد حضرت فاطمه زهرا (س)، ۱۳۷۰/۱۰/۴.
۱۴۳. بیانات مقام معظم رهبری در جمع زنان خوزستان، ۱۳۷۵/۱۲/۲۰.
۱۴۴. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار گروهی از خواهران پرستار، به مناسبت ولادت حضرت زینب (س)، ۱۳۷۳/۷/۱۰.
۱۴۵. سخنرانی در جمع خانواده‌های شهدای هفتم تیر، صحیفه امام، ج ۱۵، ص ۲۸، ۱۳۶۰/۴/۱۱.
۱۴۶. سخنرانی در جمع بانوان قم، صحیفه امام، ج ۶، ص ۳۵۸، ۱۳۵۷/۱۲/۱۷.
۱۴۷. پیام به ملت ایران، صحیفه امام، ج ۶، ص ۴۰۸، ۱۳۵۸/۱/۴.
۱۴۸. سخنرانی در جمع مردم، صحیفه امام، ج ۶، ص ۴۳۶، ۱۳۵۸/۱/۹.
۱۴۹. سخنرانی در جمع بانوان کاشان، صحیفه امام، ج ۶، ص ۵۲۱، ۱۳۵۸/۱/۲۱.
۱۵۰. سخنرانی در جمع مردم، صحیفه امام، ج ۶، ص ۴۳۶، ۱۳۵۸/۱/۹.
۱۵۱. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با اعضای شورای فرهنگی، اجتماعی زنان، ۱۳۶۹/۱۰/۱۶.
۱۵۲. سخنرانی در جمع اعضای ایرانی کنفرانس نیمه دهه زن در کپنهاک، صحیفه امام، ج ۱۳، ص ۱۹۳، ۱۳۵۹/۶/۱۹.
۱۵۳. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار گروهی از زنان به مناسبت فرخنده میلاد حضرت زهرا (س)، روز زن، ۱۳۷۱/۹/۲۵.
۱۵۴. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با گروه کثیری از بانوان، ۱۳۷۹/۶/۳۰.
۱۵۵. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار گروهی از خواهران پرستار، به مناسبت ولادت حضرت زینب (س)، ۱۳۷۳/۷/۲۰.
۱۵۶. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار گروهی از زنان خوزستان، ۱۳۷۵/۱۲/۲۰.
۱۵۷. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار خواهران ارومیه، ۱۳۷۵/۶/۲۸.
۱۵۸. بیانات مقام معظم رهبری در جمع روحانیون و طلاب حوزه علمیه و ائمه جمعه و جماعات استان بوشهر، ۱۳۷۰/۱۰/۱۱.

۱۵۹. استفتائات، ج ۱، ص ۵۰۳.
۱۶۰. پیام به مسلمانان ایران و جهان، صحیفه امام، ج ۱۰، ص ۱۳۵۸/۷/۷.
۱۶۱. سخنرانی در جمع اعضای مؤسسه مبارزه با اعتیاد، صحیفه امام، ج ۱۱، ص ۴۲۵، ۱۳۵۸/۱۰/۵.
۱۶۲. سخنرانی در جمع اعضای ستاد بسیج شهرستان‌ها، صحیفه امام، ج ۱۲، صص ۲۳۹-۲۴۰، ۱۳۵۹/۱/۲۸.
۱۶۳. سخنرانی در جمع بانوان شمیران، صحیفه امام، ج ۱۳، ص ۲۷، ۱۳۵۹/۴/۲۱.
۱۶۴. سخنرانی در جمع فرماندهان سپاه و معلمان، صحیفه امام، ج ۱۵، ص ۱۱۲، ۱۳۶۰/۵/۲۷.
۱۶۵. استفتائات، ج ۱، ص ۵۰۳.
۱۶۶. مصاحبه با کرکروفیت، صحیفه امام، ج ۵، ص ۲۹۳، ۱۳۵۷/۱۰/۷.
۱۶۷. پیام به ملت ایران، صحیفه امام، ج ۱۳، ص ۱۸۸، ۱۳۵۹/۶/۱۶.
۱۶۸. سخنرانی در جمع بانوان جامعه الزهراء، صحیفه امام، ج ۲۰، ص ۷، ۱۳۶۴/۱۲/۱۱.
۱۶۹. بیانات مقام معظم رهبری در جمع گروهی از زنان، ۱۳۶۹/۹/۵.
۱۷۰. سخنرانی در جمع بانوان اردبیل، صحیفه امام، ج ۱۳، ص ۱۲۸، ۱۳۵۹/۵/۲۶.
۱۷۱. پیام به جامعه مصدومین و معلولین، صحیفه امام، ج ۱۱، ص ۴۸۳، ۱۳۵۸/۱۰/۹.
۱۷۲. پیام به ملت ایران، صحیفه امام، ج ۱۶، ص ۱۹۴، ۱۳۶۱/۱/۲۵.
۱۷۳. سخنرانی در جمع بانوان جنوب تهران، صحیفه امام، ج ۷، ص ۱۹۲، ۱۳۵۸/۲/۱۶.
۱۷۴. سخنرانی در جمع مسئولان جهاد سازندگی، صحیفه امام، ج ۹، ص ۴۰۷، ۱۳۵۸/۶/۱۳.
۱۷۵. سخنرانی در جمع کارکنان جهاد سازندگی، صحیفه امام، ج ۱۱، ص ۵۳۴، ۱۳۵۸/۱۰/۱۲.
۱۷۶. سخنرانی در جمع بانوان اردبیل، صحیفه امام، ج ۱۳، ص ۱۲۸، ۱۳۵۹/۵/۲۶.
۱۷۷. پیام به ملت ایران، صحیفه امام، ج ۱۴، ص ۳۱۷، ۱۳۶۰/۲/۴.
۱۷۸. پیام رادیو - تلویزیونی به ملت ایران و مسلمانان جهان، صحیفه امام، ج ۱۹، ص ۱۹۷، ۱۳۶۴/۱/۱.
۱۷۹. سخنرانی در جمع اعضای هیئت دولت و نمایندگان مجلس، صحیفه امام، ج ۱۳، ص ۲۹۴، ۱۳۵۹/۸/۶.
۱۸۰. سخنرانی در جمع استانداران سراسر کشور، صحیفه امام، ج ۱۳، صص ۳۸۶-۳۸۷، ۱۳۵۹/۹/۱۵.
۱۸۱. سخنرانی در جمع نمایندگان مجلس شورای اسلامی، صحیفه امام، ج ۱۴، صص ۲۰۳-۲۰۴، ۱۳۵۹/۱۲/۲۸.
۱۸۲. سخنرانی در جمع بانوان جهاد دانشگاهی اصفهان، صحیفه امام، ج ۱۴، ص ۳۵۶، ۱۳۶۰/۳/۲.
۱۸۳. سخنرانی در جمع بانوان جامعه الزهراء، صحیفه امام، ج ۲۰، ص ۹، ۱۳۶۴/۱۲/۱۱.
۱۸۴. صحیفه امام، ج ۲، ص ۸.
۱۸۵. بیانات مقام معظم رهبری در جمع گروهی از زنان، ۱۳۷۷/۷/۶.
۱۸۶. بیانات مقام معظم رهبری در جمع گروهی از زنان، ۱۳۷۶/۷/۲۴.
۱۸۷. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار گروهی از خواهران پرستار، به مناسبت ولادت حضرت زینب (س)، ۱۳۷۳/۷/۲۰.
۱۸۸. سخنرانی در جمع بانوان قم، صحیفه امام، ج ۶، ص ۳۵۸، ۱۳۵۷/۱۲/۱۷.
۱۸۹. سخنرانی در جمع بانوان کرمانشاه و دزفول، صحیفه امام، ج ۶، ص ۵۰۱، ۱۳۵۸/۱/۱۷.
۱۹۰. سخنرانی در جمع بانوان کاشان، صحیفه امام، ج ۶، ص ۵۲۱، ۱۳۵۸/۱/۲۱.
۱۹۱. سخنرانی در جمع بانوان قم، صحیفه امام، ج ۷، ص ۱۳۲، ۱۳۵۸/۲/۵.
۱۹۲. سخنرانی در جمع بانوان اهواز، قم و بروجرد، صحیفه امام، ج ۸، صص ۴۴-۴۵، ۱۳۵۸/۳/۱۱.

۱۹۳. سخنرانی در جمع بانوان شمیران، صحیفه امام، ج ۱۳، ص ۲۶، ۱۳۵۹/۴/۲۱.
۱۹۴. سخنرانی در جمع بانوان اردبیل، صحیفه امام، ج ۱۳، ص ۱۲۸، ۱۳۵۹/۵/۲۶.
۱۹۵. سخنرانی در جمع بانوان جامعه الزهراء، صحیفه امام، ج ۱۹، صص ۱۸۳-۱۸۴، ۱۳۶۳/۱۲/۲۲.
۱۹۶. پیام به بانوان جنوب شهر تهران، صحیفه امام، ج ۷، ص ۹۶، ۱۳۵۸/۲/۲.
۱۹۷. پیام به ملت ایران، صحیفه امام، ج ۳، ص ۳۱۶، ۱۳۵۶/۱۱/۲.
۱۹۸. پیام به ملت ایران، صحیفه امام، ج ۳، ص ۴۸۱، ۱۳۵۷/۷/۱۴.
۱۹۹. پیام به ملت ایران، صحیفه امام، ج ۳، ص ۵۱۲، ۱۳۵۷/۷/۲۰.
۲۰۰. مصاحبه با مجله «القومی العربی»، صحیفه امام، ج ۴، ص ۴۴۰، ۱۳۵۷/۸/۲۰.
۲۰۱. سخنرانی در جمع ایرانیان مقیم خارج، صحیفه امام، ج ۵، ص ۲۰۰، ۱۳۵۷/۹/۱۸.
۲۰۲. سخنرانی در مدرسه علوی، صحیفه امام، ج ۶، صص ۳۳-۳۴، ۱۳۵۷/۱۱/۱۳.
۲۰۳. سخنرانی در جمع بانوان قم، صحیفه امام، ج ۶، ص ۲۹۹، ۱۳۵۷/۱۲/۱۳.
۲۰۴. سخنرانی در جمع بانوان قم، صحیفه امام، ج ۷، ص ۱۳۴، ۱۳۵۸/۲/۵.
۲۰۵. سخنرانی در جمع بانوان جنوب تهران، صحیفه امام، ج ۷، ص ۱۹۲، ۱۳۵۸/۲/۱۶.
۲۰۶. پیام رادیو - تلویزیونی به ملت ایران، صحیفه امام، ج ۷، ص ۳۳۹، ۱۳۵۷/۲/۲۶.
۲۰۷. سخنرانی در جمع بانوان مکتب الزهرا و پرسنل سپاه، صحیفه امام، ج ۸، صص ۲۰۷-۲۰۸، ۱۳۵۸/۳/۲۸.
۲۰۸. سخنرانی در جمع دانشجویان دانشکده اقتصاد اصفهان، صحیفه امام، ج ۱۰، صص ۵۱۵-۵۱۶، ۱۳۵۸/۸/۱۶.
۲۰۹. پیام به ملت ایران، صحیفه امام، ج ۱۶، ص ۱۹۴، ۱۳۶۱/۱/۲۵.
۲۱۰. سخنرانی در جمع اقشار مختلف مردم، صحیفه امام، ج ۷، صص ۳۴۱-۳۴۲، ۱۳۵۸/۲/۲۷.
۲۱۱. سخنرانی در جمع دانشجویان، ج ۷، ص ۴۰۶، ۱۳۵۸/۲/۳۱.
۲۱۲. سخنرانی در جمع بانوان و خانواده‌های فضایی حوزه علمیه قم، صحیفه امام، ج ۷، ص ۵۰۵، ۱۳۵۸/۳/۵.
۲۱۳. سخنرانی در جمع بانوان قم، صحیفه امام، ج ۶، ص ۳۰۱، ۱۳۵۷/۱۲/۱۳.
۲۱۴. سخنرانی در جمع بانوان اهواز، صحیفه امام، ج ۸، ص ۳۵۴، ۱۳۵۸/۴/۱۰.
۲۱۵. سخنرانی در جمع بانوان فرهنگی، صحیفه امام، ج ۹، صص ۵۰۱-۵۰۲، ۱۳۵۸/۶/۲۲.
۲۱۶. پیام به ملت ایران، صحیفه امام، ج ۱۶، ص ۱۹۳، ۱۳۶۱/۱/۲۵.
۲۱۷. سخنرانی در جمع مسئولان نهضت سوادآموزی و هلال احمر، صحیفه امام، ج ۱۷، ص ۱۸۴، ۱۳۶۱/۱۰/۵.
۲۱۸. کشف الاسرار، ص ۲۱۳.
۲۱۹. کشف الاسرار، ص ۲۲۳.
۲۲۰. کشف الاسرار، صص ۲۳۹-۲۴۰.
۲۲۱. کشف الاسرار، ص ۲۸۳.
۲۲۲. کشف الاسرار، ص ۲۹۲.
۲۲۳. سخنرانی در جمع طلاب و اهالی قم، صحیفه امام، ج ۱۱، ص ۱۸، ۱۳۴۱/۹/۱۱.
۲۲۴. سخنرانی در جمع مسئولان نهضت سوادآموزی و هلال احمر، صحیفه امام، ج ۱۷، ص ۱۸۴، ۱۳۶۱/۱۰/۵.

۲۲۵. سخنرانی در جمع اعضای ایرانی کنفرانس نیمه دهه زن در کپنهاک، صحیفه امام، ج ۱۳، صص ۱۹۱-۱۹۲، ۱۹/۶/۱۳۵۹.
۲۲۶. سخنرانی در جمع بانوان «مؤسسه ۱۲ فروردین» قم، تهران، صحیفه امام، ج ۱۷، ص ۳۶۰، ۲۲/۱۲/۱۳۶۱.
۲۲۷. کشف الاسرار، ص ۲۰۱.
۲۲۸. کشف الاسرار، ص ۲۱۳.
۲۲۹. اعلامیه مشترک امام خمینی و مراجع، صحیفه امام، ج ۱، ص ۱۴۹، اسفند ۱۳۴۱.
۲۳۰. پیام به ملت ایران، صحیفه امام، ج ۳، ص ۳۱۷، ۲/۱۱/۱۳۵۶.
۲۳۱. مصاحبه با لوسین ژرژ، صحیفه امام، ج ۳، ص ۳۷۰، ۴/۲/۱۳۵۷.
۲۳۲. پیام رادیو - تلویزیونی به ملت ایران، صحیفه امام، ج ۷، صص ۳۲۸-۳۲۹، ۲۶/۲/۱۳۵۸ و سخنرانی در جمع اقشار مختلف مردم، صحیفه امام، ج ۹، صص ۳۴۴-۳۴۵، ۲/۶/۱۳۵۸.
۲۳۳. سخنرانی در جمع اقشار مختلف مردم، صحیفه امام، ج ۹، صص ۳۴۴-۳۴۵، ۲/۶/۱۳۵۸.
۲۳۴. سخنرانی در جمع خانواده‌های شهدا، صحیفه امام، ج ۱۰، ص ۷، ۲۶/۶/۱۳۵۸.
۲۳۵. سخنرانی در جمع خانواده‌های شهدا، صحیفه امام، ج ۱۰، ص ۷، ۲۶/۶/۱۳۵۸.
۲۳۶. سخنرانی در جمع بانوان معلم و دانش‌آموزان، صحیفه امام، ج ۱۰، ص ۱۸۸، ۸/۷/۱۳۵۸.
۲۳۷. سخنرانی در جمع دبیران انجمن اسلامی آذربایجان شرقی، صحیفه امام، ج ۱۰، ص ۳۵۸، ۴/۸/۱۳۵۸.

منابع و مأخذ

۱. آیت‌اللهی، زهرا. شرح منشور حقوق و مسئولیت‌های زنان (در نظام جمهوری اسلامی ایران)، امور زنان و خانواده، نهاد ریاست جمهوری، ۱۳۸۶.
۲. جایگاه زن در اندیشه امام خمینی (س)، استخراج و تنظیم: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی با همکاری اداره کل مراکز روابط فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س)، ۱۳۷۴.
۳. شخصیت و حقوق زنان در آیین نگاه رهبر معظم انقلاب اسلامی، مؤسسه قدر ولایت، ۱۳۸۴.
۴. سایت:

شماره مسلسل: ۱۰۱۷۰

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: مروری بر رهنمودهای حضرت امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری مدظله‌العالی درباره مبانی نظری قانون حقوق و مسئولیت‌های زنان (بخش فعالیت‌های اجتماعی)

نام دفتر: مطالعات فرهنگی (گروه زنان و خانواده)

تهیه و تدوین: زینب جدید اسلامی

ناظر علمی: کبری خزعلی

متقاضی: زهره الهیان (نماینده تهران، ری، شمیرانات و اسلامشهر)

سرپرستار: حسین صدری‌نیا

واژه‌های کلیدی: —

تاریخ انتشار: ۱۳۸۹/۱/۱۴